

НОВІ ДНІ

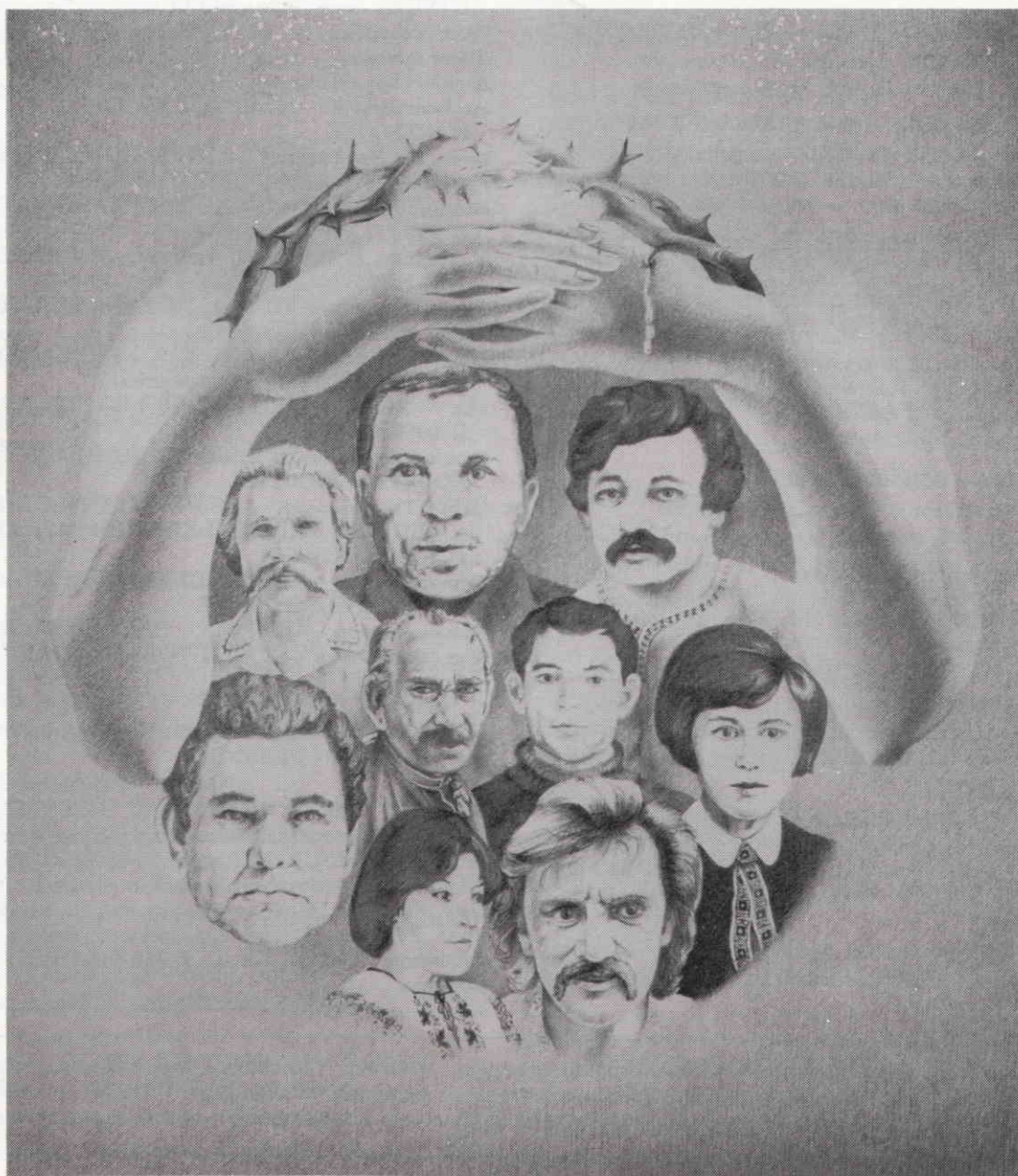
• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXVII

ТРАВЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ — 1986 — MAY-JUNE

№ 435-436

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

NOWI DNI

P.O.Box 130
ETOBICOKE, ONT., CANADA
M9C 4V2

Tel.: (416) 621-2605

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

1 YEAR SUBSCRIPTION — РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: Can. dol. 20.00 кан. дол.
U.S.A.: U.S. dol. 18.00 амер. дол.

OVERSEAS — ЗАОКЕАНСЬКІ КРАЇНИ

U.S. dol. 18.00 амер. дол.
Avio — U.S. dol. 30.00 амер. дол.
or equivalent — або рівновартість

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

AUSTRALIA — АВСТРАЛІЯ:

Mr. Z. Steciuk, 10 Bates Court
Jacana 3047, Vic. Australia
Mr. A. Komar, 62 Cullford Ave.,
Klemzig 5087, S.A. Australia

GR. BRITAIN — ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

U.S.A. — СПОЛ. ШТ. АМЕРИКИ:

Чикаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky, 2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

Філадельфія і околиці:

Mr. S. Jewsevsykyj, 420 Woodhaven Place,
Philadelphia, Pa. 19116, USA

Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

CANADA — КАНАДА:

Тандер Бей:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає Спілка „НОВІ ДНІ“ з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний — головний редактор

Редколегія: Тоня Горохович, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Карпо Роговський.

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Т. Матвієнко — СОНЕТИ	1
Василь Стус — ВИБРАНЕ	2
Уляна Пелех — ВАСИЛЬ СТУС — ШУКАЧ КАЛИНИ В ДУХОВІМ СВІТІ НАРОДУ	4
Яр Славутич — ПАМ'ЯТІ ВАСИЛЯ СТУСА	7
Марта Тарнавська — НА СМЕРТЬ ВАСИЛЯ СТУСА	7
Галія Мазуренко — БЕЗСМЕРТНИКИ	7
Докія Гуменна — СТРИКИ-БРИКИ	8
Василь Скуратівський — МАМИНА ПІСНЯ	9
Гр. Бостонський — ЛИСТ ДО МАТЕРІ. НАСТРОЄВЕ	12
Вячеслав Прокопович — УКРАЇНА НА ПЕРЕЛОМІ	13
Григорій Вишневий — ДАВНЯ ВЕСНА	15
Василь Овсієнко — ЗАМІСТЬ ОСТАННЬОГО СЛОВА	16
М. Павлик, В. Гнатюк, І. Франко — З ЮВІЛЕЙНИХ ПРОМОВ	17
Антін Івахнюк — ПРО ДРУЗІВ-ПРИЯТЕЛІВ, ЩО ВІДІЙШЛИ	20
Микола Колянківський — ТАК БУДУВАЛИСЯ ФУНДАМЕНТИ (продовження)	22
xxx — УКРАЇНСЬКО-ЄВРЕЙСЬКА ДИСКУСІЯ З 1953 РОКУ	25
Олексій Коновал БІЛЬШЕ СВІДОМОСТИ ТА ТОЛЕРАНТНОСТИ	27
Остап Тарнавський — 48-Й КОНГРЕС П.Е.Н. в ОБОРОНІ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЛІДУВАНИХ ПИСЬМЕННИКІВ	31
Борис Мигаль — КАНАДСЬКИЙ ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ З 1981 Р.	34
Павло Лопата — КНИЖКА ВАРТА УВАГИ	35
Ада Мушинська — ГАРАНТОВАНЕ ЛИСІННЯ (гумореска)	37
С. Коляр — ВІТАМІНИ	39
Д. Г-кий, Олександра Сорока, Юрій Буряківець і ін. — ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	40

На першій сторінці обкладинки: Павло Лопата, „ТЕР-
НОВИЙ ВІНЕЦЬ УКРАЇНИ“. Олівець, 16 x 24 інчі.
Перший ряд угору, зліва направо — Левко Лук'яненко,
Іван Кандиба, Микола Матусевич. Середній ряд: Ми-
кола Руденко, Зіновій Красівський, Василь Стус і С.
Шабатура. Знизу: Ольга Гейко-Матусевич і Микола
Горбаль.

● Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. ● Незамовлених матеріалів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

Т. МАТВІЄНКО

ПЕРЕЛОМ

Пригадую весну, що піднесла Європі
Один кінець війни... На захід тінь волік,
Тягнувся через міст людей рідкий потік
І вивертами душі тремтів у телескопі.

Ішли бійці лихі — невгнуті, твердостопі,
Бо вирвались із тьми продовжувати вік;
Ішли й робітники... Знайшли дорожній лік
І підтримку нову у „мандрівному допі“.

І я із ними втік, і перелом настав:
Осунулось життя, свідомістю прибите,
Що чужиною шлях майбутній полатав
І притупив чоло, журбою оповите...

Та й через сорок літ думками не грішу,
Вивчаю хитрий лад: пишу, пишу, пишу...

1985

ЦВІТЕ БУЗОК

Із заходу на схід пливуть похмурі тучі;
Темніє все довкруг, що перед тим цвіло.
І лопотить вітрів одсвіжене крило
І постають вихри озонисто пахучі.

Рідіє куряви надземне помело,
Бо шарпають його дощу завіси йдучі;
І радости сліди танцюють неминучі
На зелені густій, де бризкає срібло.

То блисне з краю в край, то низько прогуркоче
Швидкий і голосний, важкий небесний вал, —
І злива зашумить, заб'ється, зарокоче
Десятками гнучких краплинних опахал...

Напившись доскочу, ростуть куці бузкові,
Розвішують листки і кетяги шовкові.

1985

ЧАД БОЖЕВІЛЕНЬ

Вночі був теплий дощ. І мокро на столі.
Присаджуюсь таки. На скатерті зеленій
Даю культурний хід прогулянці буденній,
Читаючи статті великі і малі.

Уявою думок літаю по Землі
Споконвіків близькій гармонії вселенній;
Мільйони літ старій, Творцем благословенній,
Зоставлений скорбіть в магнітному вузлі.

І виринають враз, малюються проблеми;
Глибокі, громоздкі до розв'язання теми;
Причини лих, нещаст'я як божевілень чад:
Торнадо, ураган, посуха, бурний град...

Дороговказ: „Тупік, безпомічність людини, —
Бо вже не розбереш ні долі, ні години“.

ГАЙ ПАРК

Тінь хмарочосів-скель сюди не досягає,
Не падає згори на тло дерев живе.
Обідній час якраз по зарослях пливе,
І по горбах крутих свій спокій розливає.

І сонце золоте все дужче пригріває,
Бо миле літо йде... Сприймання зорове
В довколишніх гаях постійно щось нове
Для серця і душі спроквола відкриває.

Здається, вік новий не ковирявся тут,
Не перерив лісів своїм залізним — рилом
Зоставив, як і був, цей рай зелений -вилом
Із поля надужить; чи просто — джунглів жмут.

Я ж за столом сиджу, прочитую новини
В обіймах неземних діброви-котловини.

1985

**ШАНОВНІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ!
ПРОСИМО ПРИСИЛАТИ
ПЕРЕДПЛАТУ БЕЗ ЗАПІЗНЕННЯ!**

ВИБРАНЕ

Пам'яті А. Горської

Ярій душе. Ярій, а не ридай!
У чорній стужі сонце України,
а ти шукай — червону тіль калини,
на чорних водах тіль її шукай.

Бо мало нас. Дрібненька щовба
мине для молитов і сподівання.
Застерігає доля нас зарання,
що калинова кров — така крута,

така терпка, як кров у наших жилах.
У білій стужі білих голосінь,
ці грона болю, що падуть в глибінь,
безсмертною бідною окошилися.

Скінчилися останні сподівання.
Нарешті — вільний, вільний, вільний ти.
То приспішиш, йдучи в самовигнання,
безжально спалюй дорогі листи,
і віриш спалюй, душу спалюй, спалюй
свій невимовний горний дух пали.
Тоді вже, впертий, безвісти одчалує,
бездомності озвучив постолі.
Що буде завтра? Дасть Біг день і хліба.
А що, коли не буде того дня?
Тоді вже — гибій. Отоді вже — гибій,
простуючи до смерті навамання.

Сто дзеркал спрямовано на мене,
в самоту мою і німоту.
Справді — тут? Ти справді — тут? Напевне
ти таки не тут. Таки не тут.

Де ж Ти є? А де ж ти є! А де ж ти?
У безодні вір! У вирві спроб?
Ось він, довгожданий дощ! Як з решета
заливає душу всю в сльозах.

Сто твоїх конань, твоїх народжень.
Страх, як тяжко висохлим очам.
Хто еси? Живий чи мрець? Чи, може,
і живий, і мрець, і сам на сам.

Яка нестерпна — рідна чужина!
Цей погар раю зазналий, сіверний.
Ти повернувся, але край — не верне квіт,
Йому ж за трумну — пільма кам'яна.
Як тяжко не годитися й піти,
тамуючи гірку сльозу образи.

Радійте лицеміри й богомази,
що в мені ні надії, ні мети.
Та сам я єсьм! і є страшний мій біль!
і є сльоза, що наскрізь пропікає
Камінний мур, де квітка процвітає
в три скрики барв, в три скрики божевіль
Твоїх грудей не стало половини,
бо чезне чар твоєї батьківщини,
І хоре серце чорний смокче струн.

Із вечора — зразу в ранок,
в інквізиторський крутіж!
В ривкому снінні сто циганок
все не нагострять синій ніж.
То роси піль, терпінь то роси
аж вигорбіла калина.
Над чорноводдям — сиві коси,
то тужить мати, матір, ма...
Готель, кімната на чотири
убогі ліжка. Діти сплять.
А той, з обличчям лицеміра.
З усіх кутків зорить, як гать.

і де він, голос той, блукає, —
аж луни подолами йдуть!
Ірже козацький кінь — чекає
На вість чи провість, безвість — путь?
Та ні знаку, ані дороги,
ані іржання, ні коня!
Лиш острогами остроги
все не пускають — навамання
пуститися — хоч би й до чорта.
Ти близишся, моя черто?

Обколоте, в намерзі стогне вікно,
і свічка у шклянці, у пляшці вино,
у горі застуда, у серці — пільма,
бо вие зав'югою грім-Колима.
Провалля і кручі. Горби і горби.
Сказись од чекання, молінь, ворожби,
чи то заклинання, чи то знавіснень,
оббризкала стіни чи кров, а чи тіль.
Занадто далеко, занадто ген-ген,
де в леготі-вітрі кучериться клен,
де сонях кружляє, калина цвіте.
Спасибі й на тому, що десь ви есте,
де ревом німим задихнувся Дніпро,
де в Нестора апокрифічне перо,
бо в горлі застуда, у грудях пільма
і світ обступає стокрик — Колима.

Ці виски, ці скрики під вітром здійснюються вгору,
угору, угору, над небо, над вечір, над ніч.

Вигойдуй у леті захоплення душу простору,
у соннім ширянні тримайся і ранку не клич.
Твої серпокрильці проріжуть потьмарені хмари,
де жар вечоровий згасає на попіл і дим,
цей тлум навіженства, неспокою сонні отари
гойдаються в небі, в бездонному небі дзвінкім.
Цей здвиг молодечий, оце наднебесся тривожне,
цей безгук, цей безмір, ця віща, мов смерть,
височінь,

у вас під крилом кружеляє планета вельможна,
і вабить провалля, і надить обачна глибінь.
Ми здужаєм завтра — дзьобами проб'єм крутояри
над кручею річки — світанням пірвемося в лет.
Як дрібно розсипано серць полохливі удари,
як ясно зоріє дорога омріяних мет.
І зорі подвійні, і місяць подвійний блукає,
подвійного руху ми центри серцевих натуг,
у сонному леті мале товариство ширяє,
і пильно вдвляється в смерть, що чигає довкруг.

Аби лиш подолати гнів,
сторозтриклятий гнів здолати,
я б поіменно міг назвати
усіх братів, усіх катів.
Та погляд застуге імля,
і ти мов лев, у цій оборі,
де стільки кроків в коридорі, —
аж світ зайшовся дубала!
Намарне Бога не гніви —
хай б'є пропасниця тобою,
допоки вижде час двобою
той вершник, що без голови.

Церква святої Ірини
криком кричить із імлі,
мабуть, тобі вже, мій сину,
защипори в душу зайшли.
Скільки набилось туги!
Чим я її розведу?
Жінку лишив на наругу,
маму лишив на біду.
Рідна сестра, як зегзиця,
б'ється об мури грудьми.
Глипає оком в'язниця,
наче сова із пітьми.
Київ за ґратами. Київ
весь у квадраті вікна.
Похід почався Батийв,
а чи орда навісна?
Мороком горло огорне —
ані тобі продихнуть.
Здрастуй, бідо моя чорна,
здрастуй, страсна моя путь.

Душа ласкава, наче озеро,
і трохи синім віддає.
Тут, поміж Туровом і Мозирем,
тепер призволення моє.
Горить налитий сонцем оболок

і день до берега припав.
А біля мене білим сободем
тремтить коханої рукав.
Мені була ти голубинею,
що розкрилила два крила
і мужем, хлопчиком, дитиною
мене до неба вознесла.

Так ми відходимо, як тіні,
і мов колосся з-під коси,
в однім еднаєм голосінні
свої самотні голоси.
Не розвиднялось і не дніло.
а в першу прору половинь
завирувало, задудніло,
як грім волення і велінь.
Оце післав Господь насланя!
Вогненным подихом війне —
і ув оазі безталання
нас тлумить, підгинає, гне.
Народжень дибиться громаддя!
з торосів вікових страстей —
і знов синодиком смертей
утверджується самовладдя.
Та віщунки знакують долю:
ще роздійметься суходіл —
і хоч у прірву, хоч на волю
пірवेशся із останніх сил.
Тобі не буде опочину—
об обрій погляд свій оббий —
і видививши свою країну
в тяжкій короні багрянній.

Наді мною сине вікно неба,
сіро-чорна, як земля, труна
обииває душу. Так і треба,
вже остання лопнула струна,
вкрай напнута сподіванням. Досить
бо немає стерпу. Твій кінець
умовляє, намовляє, просить:
згинь, коли спромога. Хай ім грець,
тим літам, що будуть непрожиті,
тож бери тепер зі смертю шлюб,
бо не зійде на каменю жито
і сухий не розів'ється дуб.

Усе життя моє на інвентарі
тюремному розписано по пунктах
як кондаки твої і тропарі.

І тільки дух мій ярим громом бухне
над цей похмурий мур, над цю мару
і над Софіїну дзвіницю зносить
угору й гору. Хай но і помру.
вони за мене відтонкоголосять.
Три тисячі пропащих вечорів,
Три тисячі світанків лебединих,
що оленями йшли між чагарів
і мертвого мене не розбудили.

ВАСИЛЬ СТУС — ШУКАЧ КАЛИНИ В ДУХОВІМ СВІТІ НАРОДУ

„Мене убито в голубім повітрі,
я небом став, летівши до землі.
Не долетів...“

У юних роках Василь Стус був повний запалу до життя, віри, що відданість життю принесе в нагороду славу:

Шумуйте, весни — дні, ярйте, вечори,
Поранки, шліть нам усмішки лукаві!
Вперед, керманічу! Хай юність догорить —
ми віддані життю і нам віддається в славі.

(„Неодлюби свою тривогу“ — Зимові дерева, с. 194)

Особливістю поезій молодого Стуса є його захоплення красою природи. Шляхетна людина багато доброго може навчитися від неї. Деревя навчають доброти, вони вчать „мовчати, коли мовчаться“. І радіти видом їхнім і „усміхатися вік — щоб так — усміхненим і смерть зустріти“. Проте холодні вітри з дощем, осінній краєвид з туманом серед дерев сприймає поет як „хлипання біди“. яка спонукує забувати „рідний хліб і сіль“ і тому ось які заклики:

Не мовкни. Борсайся в холодній пиняві:
Ми не перейдемо! Не переминемо!

Але минули юнацькі роки і Стус побачив інші проблеми в житті. Символічна назва його першої збірки поезій „Зимові дерева“ викликає в читача пригадування — чому дерева? І чому зимові? Поет бачить їх занурених у роздуми із згорненими руками як вони стоять, мов свічі у свічадах, бож довкола них герметична ніч і „праліси протиріч“. Він тополі, що символізує Україну, яка кигиче мов чайка, і цілими віками хилиться доземно, дорікає:

А сини у світі
йдуть і йдуть. І назад не вертають.
Все життя тобі їх
виглядає в самотині своїй.

(„Тонкостанна тополе!“ З.Д., с.104)

Коли почав дорослішими очима пізнавати життя, не оминав його труднощів та небезпек, але послушавши „голос Господній“, пішов на „страсну стезю конань“ щоб „спізнати смертельні чари дороги добр і почезань, свавілля і покари“. Швидко „збігли“ роки його весни, поет згадує дитинство, немов сон „неначе в казці пройшов цей вік“, його вінок, де „квітло двадцять весен, уже пожовк, осипався, опав“. Коли написав цю поезію, поетові було 25 років. Він у цих роках одружився, прийшов на світ (1966р.) єдиний син, поет мав вірну дружину, був тісно пов'язаний з матір'ю, сестрою, з товаришами однодумцями. Він був свідомий того, що їх чекає, коли пристав до вільнодумців шестидесятників, зактивзувався в обороні арештованих.

Стус дуже швидко на собі пізнав всі колізії

життя поета в умовах СССР. Читаємо в його поезіях про біль поетів через осамітнення. Вони, поети, відрізані від світу, без опіки, й через переслідування за те, що не погоджуються виконувати програму партії, вони або вмовкають, або заломлюються чи йдуть до „голої безодні“ — за грати:

Поети, наче совість, мруть,
а білий світ — він тільки майже
світ, і білий.

(Олексі Булізі, „З.Д.“, с. 108)

Стус сумує, що вмирають поети України фізичною і духовою смертю, що „Догорять українські ватри, догоряє весь край“. Криком болю виривається: „Як Господь нас оком поминає, тобі, болю, край без контуша!“ Бо брак релігійного виховання, свободи релігії в СССР унеможлиблює людям відчувати святість і величність невидомої сили Божої. А без релігійного почуття і надхнення, як твердить А. Айнштайн, неможлива ніяка творчість, бо неспроможні люди змагатись за духовні вартості. Тому й „мчать автомобілі“ без керми й водія, у „порожнім тілі“ нема душі:

Куди біжиш, рабине руху?
Куди стремиш, стофарий сказ?
Куди простер захланну руку
безбожникові богомаз?

(Порожні мчать автомобілі, „З.Д.“, с. 94)

У вірші на смерть Алли Горської Василь Стус закликав шукати в собі „червону тінь калини“. бо в цій рослині наш народ бачить символ свого духового світу — мудрість, красу, материнську любов, безперервність поколінь, їх спадщину. Поетів дух „калинова терпка кров“ підносила ввись, допомагала йому самозаглиблюватись, щоб могли вибрати у житті непроминаючі вартості, які забезпечують вічність душі людини і народу. Духовий світ Стуса пов'язаний нерозривно з релігійним і національним нервом його душі. Він не відчував себе без Бога і України. Тому він так часто у своїй творчості згадує, що не боїться смерті бо ж — він „жив — любив і не набрався скверни з ненависти, прокльону і каяття“, бо „чеснота смерті — то жива чеснота“. а „чесно померти — це більше за версифікаційні вправи“

Арешт І. Світличного і І. Дзюби в 1965 році, викликає в поета докори сумніння за те, що в „оглухлій кочегарці сидьма котли топить“, що він, як і багато інших правдолюбів „сидять по шпарах“, не можуть:

стражденного в нещасті прихистить
і зважитись боротися, щоб жити,
і зважитись померти, аби жити?

(Не можу я без посмішки Івана, „З.Д.“, с.89)

Стус шукає джерела сили, хоче запалити багаття, щоб освітило чорну ніч, щоб воно запалило силу в грудях, дало крила для „біло-голубого лету.“ Серед його ровесників щораз менше тих, що не грузнуть у пільму, не стали вужами. щоб вигнатись і плазувати перед владою. Для Стуса деградація людини особливо гнітуча. Він бачить „черепа мавп“. порожні тіла без душі, він не знахо-

Василь Стус

дить спокою уже серед природи, не відчуває „могутніх м'язів“ рідної землі, що колись йому давали силу до життя, поїли його вірою. У нього вириваються питання: „Як бути? Як знебуть? Як жити“

І тоді Стус „покорився дикому звіреві“ — правді і любові, пішов до нього не злякано, але з широко відкритим серцем з крилами, готовими до високого лету. І хоч перед ним прірва, розхресні дороги. „але тоді з усією силою заговорила в ньому калинова кров, духовий первень, що впливає з його релігійності й патріотизму. Він просить у Бога сили, щоб міг чіплятися до неба:

О, Боже праведний, важка доука —
сліпородженням розумом збагнуть:

ти в цьому світі — лиш кавалок муки,
отерплий і розріджений, мов ртуть.

(Отак живу, як мавпа серед мавп... „Свіча у свічаді“, с.26)

Стус міг робити наукову кар'єру, коротко працював науковим співробітником Держ. Історичного Архіву, міг мати славу поета, спокійне родинне життя, але він жертвував цим усім — писав заяви, листи в обороні арештованих, у поезіях не плазував, виявляв нищівну зневагу до влади. Через те, після звільнення з праці в ДІАрхиві, працював при будові підземки у Києві, кочегаром, а його поезії не побачили світу в Україні, їх видрукувала діаспора.

У січні 1972 року сконфіскували в КГБ його поезії (600), засудили на 5 років концтаборів і 3 роки заслання. У відповідь на арешт Стус пише в 1975 акт обвинувачення органів КГБ п.н. „Я звинувачую і вимагаю...“

Документ розкриває моторошні зловживання кагебістів супроти України. Зловживання спрямовані проти української культури, українського народу і тим самим проти людства. КГБ — твердив поет — організація шовіністична, антиукраїнська, що зробила наш народ мовчазним і боязким.

Багатогранність вартостей таланту і характеру Стуса віддзеркалилась у його творчості й у житті, у героїзмі мучеництва. Зачитування у його поезіях хвилює, зворушує читача кожний їх рядок. Читач дивується і клонить голову перед велетенським багатством і красою його духовості:

„Довічною ганьбою цієї країни буде те, що нас розпинали

на Хресті не за якусь радикальну громадську позицію, а за самі наші бажання мати почуття самоповаги, людської і національної гідності,“ —

так zareагував на покаяння заяву Івана Дзюби, висловлюючи в листі до нього свій біль терпкий. Стус не міг погамутись і не називати КГБ „кублом бандитів“, яке „споруджує нову добу на крові і містках“ спричинюючи своїми дошкульними висловками ще більшу лють табірної адміністрації до себе. Стус своєю поставою у кожній ситуації викликав подив товаришів недолі — це був його героїзм мучеництва, єдиноможливий за умов життя в країні, де „править бог — марксист, расист і людожер, один за трьох“ Поет втілював у собі „всі найкращі риси українського руху“, у нього „величезна, майже неймовірна вірність своїй справі“ (вислови росіянина в'язня Сергія Солдатова, Сучасність ч.6 1982). Інший в'язень — М. Хейфец (сіоніст), визнаючи, що „в українській поезії тепер більшого немає“ понад Стуса радів би, коли б він „визнав себе винним, як Дзюба, і такою ціною вийшов на волю“ (Сучасність ч.7-8, 1981). Хейфец назвав нашого поета „джерелом божественних гармоній“. Але в той же час він бачив, що „Стус не міг, точніше не вмів, а ще точніше, не хотів мотти й уміти хитрувати з ворогом, він протиставляв ГБ лише шалену до зухвальства сміливість і буквально нищівне презирство“.

Звідки ж зачерпнув таку духову силу Василь Стус? — запитає читач. Про це у „Двоє слів читачеві“ — передмові поета у збірці „Зимові дерева“. З маминої пісні, з її колискової, з тієї журби, що її виспівала мати словами: іди ти, сину, на Україну, нас кленучи“, з улюблених літературних творів, з творів Сковороди. І з молитви, із студій Євангелії, псалмів, народних вірувань, що їх так багато зустрічаємо у його творчості. Ось видна сила, ясність і всемогутність Господня, в які так беззастережно вирить поет:

Звелася длань Господня
і кетяг піднесла,
де зорі великодні
без ліку і числа.

Ця синь зазолотіла,
це золото сумне,
півравиши душу з тіла
об'яснили мене.

Лютує сніговиця,
колючий хрипне дріт.

А світ — нехай святиться,
нехай святиться світ. (Свіча у свічаді, с 46)

У поезії „Усе життя моє в інвентарі“ знову звернення до Бога — поет, порівнюючи своє тюремне життя, що розписане по пунктах, як Божі кондаки і тропарі, признається, що дух його „ярим громом бухка (...) угору й горв. Хай но і помру, вони за мене відтонкоголося“ Мова про дзвони Софіїної дзвінниці. У поезії „Сорокоуст“ поет відганяє „із лиць — жалі, із уст — колючі присмерки ночей“, а закликає:

пройдімо лябіринтом бід
до свого реченця,
де щонайвища з нагород
і найчесніша — мета
за наш прихід і наш ісход
під тягарем хреста.

(Сорокоуст)

Стус просить у Бога „гніву пречистого“, щоб встояти і зберегти віру. Нею зможе ж тугу розвіяти. Дякує Богові за те, що мати не зуміла його від біди вберегти, бо біда допомогла йому зглибити життя.

те одвічне, що над нами,
стріли повиймає з рани
і губами обцілує,
адже хвиля пожадана,
убиваючи рятує.

(„Будні тут тобі про свято“, С.у. С., с. 57)

Тому й не проклинає поет ні своєї долі, ні не нарікає, не богохулить:

Що тебе клясти, моя недоле?
Не клену, не кляв. Не проклену.
Хай життя — одне стернисте поле,
Але перейти — не промину.

Дотягну до краю. (З.Д., с. 43)

Тюремна творчість Стуса пізнішого періоду має назву „Палімпсести“. Назва багато каже. Палімпсести не легко розшифрувати — у них складна філософія, образні засоби, багато неологізмів, свідоцтва великого поетичного таланту й знання. У поезії „Тут сни долають...“ мова про сон в'язня. Сниться минуле життя. Воно пропахле смертю. В'язні засипляють з втоми з гострими прокльонами. І це болить поета. Бо і він через те стає черствим, а хоче людям служити добром, любити людей, освячувати світ.

Себе Стус не мав за поета, і ним не хотів бути, бо уважав, що справжній поет повинен повнитися любов'ю до людей. Поет — „насамперед добродій“, твердив. „Якби було краще жити“, — признається — „я б віршів не писав, я робив би коло землі. Ще зневажаю політиків“ — додав. Бо знав їх як найбільших злочинців.

Поеднання своєї долі із долею України таке глибоке, таке потрясаючо зворушливе, що поетам і

критикам, які обезцінюють поезію з політичною проблематикою, мабуть трудно буде її сприймати й справедливо оцінювати. Стус же, як Шевченко і багато інших українських та світових поетів, яких життя і духовість невіддільні від народу, у своїй ліриці передав подиву гідну глибину своїх патріотичних переживань і роздумів. У поезій „Братам по неволі“ ось такий поетичний малюнок:

Гойдається вечора зломана віть,
як костур сліпого, що тичеться в простір
осінньої невіді. Жалощів брості
коцюрбляться „в снінні — а дерево спить.
(Із збірки „Палімпсести“, Сучасність, ч.2, 1981)

Зломане життя поета, „а дерево спить“ тобто (на род спить!). Поет „розбратаний сам із собою“ бачить, що „всесвіт не спить“ і „сонце не гасне“, він просить Бога, щоб з світовими „торосами замірів“ поріднився навернений рід „отой, що принишк попід товщею неб — залізних, із плястику, скла і бетону“. І щоб Бог сподобив поета „високого краху!“, щоб „зломана віть“ його життя дала парості — „вільотно гойдалася“ на дереві життя народу.

А серед цих „квадратних болів“ за майбутнє народу, які ж болючі його рядки про тугу за сином, за дружиною, матір'ю і сестрою:

Ти десь уже за пам'яттю, в п'їтьмі
утрати, до якої звикло серце.
І світишся, мов зірка з глибини
узвишшя наднебесного. Тобі
все п'ять лиш літ.

(Синові, „З.Д., с. 87)

І біль батька „на попіл вигорілий“, бож у пам'яті його син зберігеться лиш як п'ятирічна дитинка. Коротке перебування поета в Україні перед другим арештом, дало нагоду побачити краєвид поміж Туровим і Мозирем, а це спонукало поета поєднати спомин про Ярославну з „Слова про похід Ігоря“ із спомином про дружину:

А біля мене білим сободем
тремтить коханої рукав.
Мені була ти голубинею,
що розкрилила два крила
і мужем, хлопчиком, дитиною
мене до неба вознесла.

(Із збірки „Палімпсести“
Сучасність ч.2, 1981)

Сестру ж бачить, як зегзицю, що, „б'ється об мури грудьми“ А мати? Її долею поет турбується в завіщанні — просить нас усіх не покинути її страдниць на призволяще. „Потребує мама головне моральної підтримки, виплакуючи очі за сином. Люди добрі, пишіть їй, хай не буде вона самотньою в своєму горі — підтримайте її дух!“ написав у творі п.н. „З таборового зошита“ (Сучасність ч.11, 1983).

Стус не міг писати поезій без змісту, бо це було для нього рівнозначне з втечею перед страхом, було б слабкістю і перемогою боягузтва. Структура його духовости такого не сприймала. Тому він, скінчивши перше покарання, став членом Української Гельсінської Групи в Києві, бо ж треба стати в обороні честі народу. Стус писав в

листі із заслання:

Я знаю своє і надто катастрофічне духовне існування мого народу, щоб можна було сидіти, склавши руки. І не можна звужувати проблеми — питанням репресій чи мук в'язнів. Є питання народу — і є масштаб цього питання, звужувати який — гріх!"

тому Стус поет визначний, твори його залишаться в історії не тільки української літератури, але в історії України, бо він є свідченням доби катастрофічного періоду в житті народу, символом якого є трагічне життя його людини, яку „убито в голубім повітрі“, тоді, коли він „небом став, летівши до землі й „не долетів“, бо життя увірвалося. Та є калинова кров у його спадщині, є щастя народу, що мав і має поета живого у творчості.

Яр Славутич

ПАМ'ЯТІ ВАСИЛЯ СТУСА

I

Бота вбиває поетів. Сталін миттів щонайкращих
Довго виводив на скін, Стуса добив Горбачов.
Завжди стріляють у мозок, нищать знеможене тіло
Ті, хто не в силі спинити мислі визвольної лет.

II

Поетогубці, вольностей кати,
Що стали пострахом навколо Кремлю,
Ви осквернили благодатну Землю
І чисте Небо й зоряні Світи!

Нашадки вбивця, вбивці правоти,
Не скаже Бог „На суді відокремлю
Всі ваші злочини“. Йому я внемлю —
Кремлівський клір до плахи повести!

Стоять ряди опричників суворих
На мавзолею смертолохних хорах,
Де хижо скалить граненим клинком

Очей чавуни сталінська подoba —
І дротяним звисає канчуком
Тавро диявола з тупого лоба.

III

Ти не самотній, Стусе, в Колимі
Чи десь на рвистих берегах Байкалу:
Важкі вітри виспівують зими
Твій красний вірш із болю і металу.

Мільйони душ у пралісах густих
Єднають сили праведного труду.
І на чолі їх сам Архистратиг
Веде убивців генія до суду.

Марта ТАРНАВСЬКА

НА СМЕРТЬ ВАСИЛЯ СТУСА

Не перебільшуйте важливості поетів!
В Америці, наприклад, хто їх знає?
Малий школяр назве вам президента,
зірок екрану, славних бейзболістів —
чи знає він поета хоч одного?
Пізніше, може, юним гімназистом
у школі прочитає про Шекспіра
і, може вивчить на завдання вірш...
Якщо він технік, медик чи правник,
то і пізніше, в університеті
поезія йому буде чужа
і він адвокатом чи лікарем не знає,
що Вітменовий міст на Делавері
у небо виріс із листків трави...
Не перебільшуйте важливості поетів!

І парадокс: стоїть потужна сила,
що запускає кораблі у космос,
що дулами ракет континентальних
лякає мирний люд на святі миру —
імперія від заходу до сходу
з форпостами на всіх кінцях, землі —
і раптом: паніка, істерія, терор,
бо появились десь ліричні вірші,
що їх читає горстка могікан:
Електронічну зброю — на поетів!
В концтабір їх! На клапти дерти вірші!
(— стара традиція Шевченкових часів —)...
Яка ж непевна влади ця держава,
що так простих боїться палімпсестів.

Галія МАЗУРЕНКО

БЕЗСМЕРТНИКИ

Ой, чути! Чи не чути?
Чи неначе за стіною, тою глухою
І шум, і плач, і гомін?
Чи знати, чи не знати? Чи маємо ми доказ?
Чого розбивсь термометр та й пропав рукопис?
Розсипалась на ліжку ртуть. Її вже не зберуть!
Або не знав, що діяв, той, що йшов на злочин?
І в'язень після „землетрусу“ не воскресне
У лічниці, і „діло шите крите і кінці у воду“
І дійсно все, мов проковтнуло совість,
Шусть і змовкло!
Та потім відгукнулись, як рідня
Стійкі, уперті, чесні люди...
І голову безсмертники оточуть

У поета,
І згодом запитає внука у бабусі:
„Скажи, я хочу знати все про Стуса Василя,
Про його твори про його жорстоку долю!“
А бабуся відповість:
„Сказала б я. Та двері мають вуха.
1985 І я боюся тої смерті, щоб від отруї не умерти“.

СТРИКИ — БРИКИ

(Із збірки „Прогулянка алеями мільйоноліть„)

Зустрілися в кафетерії на ходу, під час перерви („кофібрейк“), раді перекинутися словом. Обидві працюють у цій колосальній бібліотеці тільки в різних відділах.

— Ти знаєш — промовила Ганна. — Вже мене замучив один тут читач-маніяк цим СТР. Коли не прийде міняти книжку, все торочить про цей звук. Він переконаний, що цей звук нам переданий від якоїсь іншої цивілізації... „Естафета, зв'язок“... та інші нісенітинці.

— Що, що? — перепитала Лада. — Про яку цивілізацію ти говориш? З іншої планети?

— Ні, він уроїв собі, що тут на Землі була якась попередня цивілізація. І хоч вона загинула, то лишила по собі деякі сліди, от і цей звук...

Лада вже уважніше:

— А-а-а... Це може бути...

— „Наша цивілізація, — каже той дивак, — налічує лишень шість тисяч років“ ... А я оце читала про відкриття найдавнішого протоміста в Малій Азії, як його... Ча...

— Чатал Гуюк, — підказала Лада. — Існувало дев'ять тисяч років тому...

— То якщо — Нехай навіть дев'ять тисяч... То справді напливає питання: а що ж було в попередні 491 тисячі?

Ти помиляєшся, — м'яко заперечила Лада. — Це недавно вчені налічували п'ятсот тисяч років. Гаразд, пекінська людина... Канібал, до речі, — докинула, — дуже любив такі ласощі, як людський мозок. Гаразд! Але ось не так давно знайшли предка людини, що жив мільйон років тому. Австралопітек... так, здається?. Ходив на двох ногах, і вмів виробляти таке-сяке знаряддя. Рубила. А оце зовсім недавно я прочитала, що десь в Африці знайдено бедро-кістку людини, що жила два мільйони років тому, ще й на додачу шістсот тисяч років... Я навіть боюся вимовляти ці мільйони-тисячі...

— То скільки цивілізацій по дев'ять тисяч років може відбутися за цей час? — почала лічити Ганна, помішуючи ложечкою каву, непомітно для себе надкусивши рогалика. — Так от цей дивак каже, що якщо людина вмела виробляти знаряддя, то був і процес мислення, а значить і якийсь звуковий вияв того мислення...

— А справді! — розвеселилася Лада. — Цікаво було б підслухати, як розмовляли всі оті бітекантропи, неандертальці, пекінці, австралопітеки! Мабуть, шипіли, свистали, фуркали, пищали... Тож у них голосові зв'язки були ще тільки в процесі формування, мова-це ж штучний людський витвір. Тим ми й різнимися від тварин.

— Отож мій знайомий про це вже й подумав. Він

вважає, що перша мова виглядала так: ГП, ГТ, ТПР, ТВР і всякі такі незручні звуки. А на найпершому місці він ставить оце СТР.

— Чому?

— Бо цей звук, на його думку, є у всіх сучасних мовах, яку не візьмеш. Навіть не ім'я, не назва, а просто складова частинка...СТР.

— Справді! — чи то здивувалася, чи то ствердила Лада. — Цей звук об'єднує всі мови. Він є і в індоєвропейських, і в семітичних, і в шумерській, і на крайньому Сході, і на Заході... Еге?! Я починаю думати, що його вже вживали в неандертальській мові. Бо як би вони мали називати одне одного поміж себе? Та оце ж СТР! С е С Т Р а, с е С Т Р и й. Еге? — здивовано відкрила щось таке надзвичайне для себе Лада, навіть забувши, що її кава вже прохолотла.

— Рация! — не менш здивовано додала Ганна. — Я якщо щастило приманити яку здобич, то треба ж було також якогось звука. С Т Р у с ь, наприклад.

— А скільки є країн із цією назвою-звуком! А в С Т Р і я, Ш Т и Р і я. А С Т у Р І Я. І С Т Р і я.

Ганна додає:

— А скільки є закінчень міст із СТР! Л а н к а С Т Е Р, М ю н С Т е Р, Ма н ч е С Т е Р... Ой, важко навіть їх перелічити... А ще й ріка І С Т Р, що тече через усю Європу і має ще іншу назву...

— Ну, я тут маю свою думку, — раптом блиснули Ладіні очі і вона сьорбнула, нарешті, вже холодної кави.

— Яку? — здивувалася Ганна.

— Він помилився, той твій маніяк. Не СТР, а ТЕО — у всіх варіантах — перейшло до нас від попередньої цивілізації (якщо така існувала, — не проминула посміхнутися Лада.) От що! Я вже сама над цим якось думала. Поглянь! Це ж ДЕО, ДІО, ДУО, ТЕО, ТАО тощо, — тощо є у всіх народів, від океану до океану. І в Китаї, і в південній Америці. Та все у значінні Вищої Сили. Як і в нас. А СТР... — задумливо протягнула Лада, наче знайомлячись із якимсь іншим звивом мислі. — Що таке, власне, СТР?

— Є така сама назва богині. Іштар на Сході, Астарта, — підказала Ганна, — Є слово с т а р — „зоря“, є ш т и р — „бик“. Та, зрештою, і східня Іштар це корова, священна розуміється, що годує своїм молоком молодого героя-бога. Так кажуть месопотамські перекази.

— Ага! — прояснила Лада. — То це, значить, тільки дорогий уламок доби тотемізму, коли рогата худоба була мамою-сестрою-братом-родичем, і цей звук єднав людей та їхніх родичів-звірів у звіриному вигляді?

— Пий свою каву! — прозаїчно нагадала Ганна, що вже давно справилася із рогаником.

Але Лада довго мовчала. Нарешті, після павзи прийшла до якогось висновку.

— Я не заперечую існування попередньої раси й цивілізації, — тільки при чому тут СТР, все таки?

Таке звичайне наше слово... Навіть і досі бичка називаємо ласкаво „Стрики-брики“. А числівник „штири“ напевно походить від числа ніг цього Стрики-брики“. Штири тики, два патики, третій замахайло. Вгадай!

Лада, як звичайно, почала вже жартувати тільки їй притаманним, химерним способом. А слідом за цим додала:

— Як на мене, то я уявляю собі мову на зразок усіченої піраміди. Це в глобальному масштабі. В ній спресовано багато шарів різних епох. Коли знімати із самого вершечка, то виявиться така послідовність...

— А як із нашою?

З нашою влаштуємось так: найпізніший шар, що збагатив нашу лексику, будуть слова, сприйняті від кочовиків. Вони досить довго товклися по наших степах і залишили деякі назви місцевостей там, де осідали. Ось є навіть ціле село — Велика Половецька. Або — Узин („довге“), справді дуже довге село, що тягнеться над річкою, як іти до Таращі. А саме Тараща! Чи це не осідок торків? Чи й бердичів — берендіїв? Чи й Гумань — осідок куманів? Все це жило на обочинах Київської Русі, з ними князі то воювали, то укладали договори, то наймали для своїх походів... Ну, ще Ізюм, Харцизьк... А, всіх не перелічиш. На це треба компютера.

— Може навіть слово в у л и ц я? — запитала Ганна. — Щось дуже подібне воно на а у л — у л у с?

— Може. Треба запитати у лінгвістів... Але нема сумніву, що в нашій лексиці залишилися такі слова, як к а в у н, ф і л і ж а н к а, к у л ь ч и к и...

— Ну, далі, — підказала Ганна. — Під цим шаром, звичайно, слов'янська?

— Слов'янські, — поправила Лада. — А під ними лежить грубим шаром протослов'янська... Либонь, не була вона дуже блискуча й мало що різнилась від сусідніх. Я не суджу по такому слову, як н а в' є. Воно ж українське, а є у всіх мовах. І н е ф' ю, і н а п а т, і н е м о т а, і н е п о т и з м. Навіть н а ф, н а п, — це у скитів.

Помовчавши:

— Але от від самих скитів, хоч скитська доба тривала на Україні мало чи не тисячу років, а щось небагато в нашій мові лишилося... С о б а к а, с о к и р а... Щось мало.

— Та й оце все? — не повірила Ганна, — Справді, щось мало. А с к и т а т и с я, а с а к в и, а с к о т и н а?

Лада тут згадала:

— Ага, ще прізвиська царського племені с а ї в. Нащадки його розкидані по всій Україні: С а й к о, С а є н к о, С а є в и ч, С а й ч у к, просто таки С а й... Я ще признаюся, що як читаю деякі скитські слова, що дійшли до нас, то стає якось незатишно. Якись чужі вони мені. Е к з а м п е й... Гарне слово, але чуже, не прищепилося. Або, найбільша скитська богиня, Табіті. Скільки вчені вже

(Закінчення на стор. 38)

Василь СКУРАТІВСЬКИЙ

МАМИНА ПІСНЯ

Рідна мати моя,
ти ночей не доспала...

Крізь прочинене вікно доноситься тиха мелодія, яка, знаю, завше бентежила чутливу мамину душу.

Аби зненацька не потривожити її, удавано покахикую і бачу, як ураз зводиться сива голова, сплескують долоні і прорізує тишу мамина окличка: „Синочку мій дорогенький!...“

Кидаю на спориш похідну валізу і підбіжки поспішаю до неньки, щоб не завдати їй клопотів — знаю, як важко вже старенькій зводитись, але вона таки встигає випередити мене, кидається в обійми. Я чую, як надтужно б'ється її ніжне серце, важко дихають груди. Роки беруть своє, і від того крадькує невтішна мисль: а що, як ураз відійде найдорожча тобі людина, хто ж тоді зустрічатиме в рідному обійсті?...

Поволі йдемо до хати. Мати украдьки висушує кінцями хустини зволожені очі й наче виправдовується: „Не можу спокійно слухати цю пісню, стільки в ній доброти і смутку... —і, помовчавши трохи, додає: — Ось повечеряємо, і я наспівую тобі колискових. Ти ж минулого разу просив...“

Де там уже до вечері! Переповівши сільські новини та пригадавши свої тривожні сни, ненька відтак усідається край столу, схерщує на грудях руки, і в сутінках світлиці зринають поетичні образи.

Хата наша ураз оживає спогадами, здається, було це не так уже й давно — поскрипує на вервечках колиска, а над нею дзвенить, наче лісове джерело, мамина мелозвука:

А-а, люлечки,
Шовковії вервечки
Золотії бильця,
Срібні колокільця,
Мальована колисочко, —
Засни, мала дитиночко!

Коліскова пісня. Скільки їх створив народний геній! Цей особливий фольклорний жанр позначений високим поетичним світосприйняттям, глибиною мелодійного звучання, багатством образів. Лагідний материн наспів засівав дитячу душу любов'ю до людей, до природи, до усього живого. Під спів неньчиної пісні виростали поети і композитори, хлібороби і захисники рідної землі, філософи та мудреці, просто люди. Якби не мамина пісня, сказав якось один древній історик, яким убогим було б наше життя,

Ай-ну, люлі-люлі-люлі
Налетіли з поля гулі,
Та й посіли на воротах
У червоних та чоботях...

Спить натружене село, тільки у нашій хаті допізна поблимує вогник. Чіпка не по літах неньчина пам'ять дбайливо розсновує золоті ниті народної

поезії, і дзвенять вони, немов струни бандури, живою мовою поколінь. Кожна прибережена співачка віддзеркалює поетичною неповторністю, казковим дивосвітом, дитинним світосприйняттям образів: „буде листя з дуба опадати та синочка забавляти“, „буде дощик іти, дитину купати“, „буде сонечко сіяти, через листя заглядати і синочка цілувати“, „будуть пташки прилітати, дитиноньку годувати“...

Вслухаюся в поетичні образи колискових і уявляю немовлятко, котре покліпує віями — дрімотасон ходить біля вікон, заглядає ув шиби, а там, на воротах, стоїть кіт у червоних чоботях, легенькими помахами крил птахи поза точком приносять кашку з молочком, тільки зозуля, примостившись на покуті, не поспішає — хоче сплести тугого барвистого віночка з рути-м'яти, хрещатого барвінку й запашних василечків, та десь далеко-далеко виряджається козак у військо, щоб татарин-басурмак не заповнив сестрицю...

— Ти по світах уже бував, з багатьма людьми зустрічався, то скажи мені: чи вміють теперішні молодіці співати колискових?... — запитує мати.

Важко зітхаю. Що відповісти їй? І тут же згадую недавнішню історію. Якось довелося бути в однієї молодої родини з нагоди народження їхнього первістка. Турботлива мати не спускала з рук немовлятко. Та це й зрозуміло — дитина, яку так довго чекали, принесла в їхнє життя невимовну радість і втіху. Батько з цього приводу навіть кинув палити, щоб як висловився він, „і духом цигарковим не пахло в кімнаті“.

Дитині йшов шостий місяць, і вона безпомилково впізнавала свою маму, тяглася, сплескуючи пухкими долонями, до найдорожчої їй людини. Прийшов час на спочинок. Молода господиня, сповивши немовля, укладала його в колясочку і почала колихати. Та скільки не докладала зусиль, перевісточок ніяк не міг заснути — крутився, хникав, буцькався ніжками. „А ви спробуйте заспівати колискової“ — зірвалося в мене, та господиня знизала плечима: мовляв, не знаю і не вмію...

Під цю пору, справившись на кухні, до кімнати увійшла бабуса. Вона дбайливо окинула онуча поглядом, тихцем присіла побіля нього, нахилилася над сповиточком, і під монотонне погойдування заспівала ніжну колисаночку:

Люлі-Люлі, дитино,
Поїдемо по сіно,
Візьмем тебе із собою.
Ти нам будеш коні пасти,
А ми будем сіно класти...

Малюк ураз притих, угамувався. Його світлі й довірливі очі розгубили напругу, заспокоїлись, і по всьому видно було, як напливає, немов вечірній туман, дрімота, повіки почали звужуватись...

Не встигли ми зогледітись, як немовлятко, солодко посопуючи соскою, уже дрімало. Літня жінка, збавляючи тон і притишуючи виколихи, переходила на легку, ледь-ледь уловлюючи мелодію. За хвилину-другу маля спало глибоким сном.

Я подумав: ось вона, загадка й водночас відгадка магичності колискової пісні. Цей невибагливий, але унадміру поетичний жанр народної творчості таїть у собі ще не до кінця вивчені нами тайники народного досвіду. В гомінкому повсякденні ми, самі того не усвідомлюючи, лишили на обочині кращі зразки традиційної етнопедагогіки, невпинно сипнулися запозичувати імпорتنі стандарти „прискороного виховання“ дітей, позбавляючи цим самим природних, вироблених століттями найдоцільніших елементів етики й естетики... Візьмімо до уваги хоч би таке: з якою настирливістю і послідовністю вчимо дітей перших слів „мама“ і „та-то“ або навчаємо робити перші кроки. Хто наважиться знехтувати чи позбутися цих методів? А між тим, на жаль, останнім часом вишло з ужитку, призабулося, що попередником цих повчань були колискові пісні.

Недарма кажуть: пісня — душа народу. Чи не тому народний досвід з такою заповзятливістю у наймолодшому віці пропонував дитині насамперед пісню. Час від часу на полицях книгарень з'являються товстелезні томи монографічних розробок про естетичне виховання дітей. У сухих, почасти відірваних від життя трактатах пропонуються „прописні істини“, надумані в кабінетних затишках, або ще гірше — зійшли з вуст людей, котрі й самі ніколи не займалися вихованням дітей. „Виховання, — писав великий знавець дитячої психології Василь Сухомлинський, — це насамперед людизнаство. Без розуміння дитини — її розумового розвитку, мислення, зацікавлень, захоплень, здібностей, нахилів, мрійливості — немає виховання... Серед багатьох факторів, які особливо впливають на виховання дітей, він у перший ряд ставив мамину пісню, виспівану над колискою свого немовлятка...

Олександр Довженко у гостропубліцистичному есеї „Українська пісня“, написаному в грізному 1942 році, відзначав: „Яка мати не співала цих легких, як сон, пісень над колискою дорогих дітей своїх?: І — мовби продовження цього — уривок з листа до неьки: „Я дуже щасливий, мамо, що Ви в мене є десь, що Ви живі, що у Вас ще ясна пам'ять і Ви співаєте з онуком. Дай Вам Бог здоров'я ще поспівати подовше, щоб осталася пам'ять про Вас в онуках на все життя...“

Та повернімося до мовленого вище — чи багато сучасних матерів знають колискових? Не погрішимо істиною, коли скажемо — майже не знають. І винити в цьому лише одних матерів не годиться. Звідки їх взяти, де навчитися цих виховавчих форм молодим батькам? Скажімо, за повоєнні роки видавництво „Музична Україна“, якому, до речі, й годилося б стати в добрій нагоді, випустило в світ лише дві невеликі збірки. Остання „Мальована колисочка“ вийшла рівно десять років тому загальним тиражем аж... тринадцять тисяч примірників. Важко зрозуміти, на яку аудиторію розраховували видавці, коли укладали виробничі пляни, — пісенник став тут же бібліографічною рідкістю. А

НА ДЕНЬ МАТЕРІ

між тим можна і варто було б видавництву разом із „загсами“ зробити вельми корисну справу. Скажімо приходять молоде подружжя, щоб офіційно зареєструвати дитину, а їм і запропонувати пісенник. Хто б відмовився від того? Це ж стосується і музичних платівок.

Добру справу могли б зробити телебачення і радіо як наймасовіші форми комунікації. З яким нетерпінням скажімо, чекає щовечора дитяшня телепередачу „На добраніч, діти!“. Та як прикро буває, що роками їм пропонують одну й ту ж музичну заставку колискової. Навіть до найкращої пісні можна відбити бажання, якщо її безперервно слухати. Крім того, музичні зразки, написані професіоналами, здебільшого поступаються народним. А чому не озвучити, залучивши найкращих виконавців, народні, випробувані часом зразки, створені не одним поколінням людей. Кілька років тому Республіканське телебачення організувало передачу про колискові пісні, в якій взяла участь і Ніна Матвієнко. Відома співачка висловила тоді думку, що варто було б при студії утратити таку формулу; на жаль цього не сталося. Ні футбольно-гокейними, ні іншими зразками „азартних“ телепередач, котрі „взяли гору“, не заповнити „душу народу“, як образно сказано про народну пісню.

Це стосується не лише колискових. Давайте замислимось над тим, який пісенний багаж маємо у своєму повсякденні. На гомінких міських вулицях а тепер уже і в селах, у затишних міщанських кімнатах, молодіжних клубах лине потік імпоротної музики, чужих текстів. Натомість виходять з ужитку, призабуваються справжні народні шедеври наших матерів і бабусь. Згадується один випадок. Зібралися гості до свого колеги відзначити день народження. Проголосити тости за здоров'я господаря, побажали йому „з роси та з води“. перейшли на спогади. „Давайте хоч заспіваємо, — запропонувала невдовзі господиня. — Якось воно без пісні й свято не свято. Тільки такої, щоб усі знали“. Спробували „Несе Галя воду“ — не вийшло, одразу ж на другому куплеті трапилась заминка. Хтось завів „По садочку ходжу“, але й з цією не впорались; забракло слів з пісень „Чом ти не прийшов“. „Там, де Ятрань круто в'ється“. Увімкнули натомість радіолу, і хата наповнилась модерним джазовим виляском. Так і доконали вечір...

Із власного досвіду та розповідей відомих фольклористів, які записували пісні, наочно переконався, що народні перлини здебільшого можна відкопати лише в пам'яті літніх людей. Ми добре пам'ятаємо, скільки унікальних пісень вихоплено із забуття від наших матерів радіоконкурсом „Золоті ключі“. Завдяки передачі Республіканського радіомовлення значно збагатилась, поповнилась рідкісним пісенним мелосом духовна скарбниця нашої національної культури. Багатьом, очевидно, довелося слухати пісні народної майстрині з села Крупового Дубровицького району, що на Рівенщині, Уляни Кіт, яка стала лавреатом першого туру „Золотих ключів“. У співачки щасливо поєдналося

В країнах Заходу, де ми живемо, є гарний звичай відзначати в місяці травні „День Матері“. Того дня всі діти — незалежно від віку — обдаровують своїх матерів подарунками, а найбільше словами вдячності за все те, що матері зробили для них. Таким чином діти принаймні частинно сплячують той борг вдячності, що вони його мають супроти своїх матерів. За те, що вони їх ввели в життя; за те, що вони подбали про їх потреби і вигоди в дитинстві; за те, що вони ніколи не перестануть любити своїх дітей і не залишать їх у потребі.

Українські діти — також висловлюють матерям вдячність на подібний лад. Обдаровують їх подарунками, словами заявляють їм любов і вдячність за все, що отримали досі від них. Але українська дитина може і повинна висловити дещо додаткове до того, що висловлюють діти інших національностей. Бо наші матері роблять для своїх дітей багато більше.

Наші матері виховують своїх дітей у тяжких умовах. Наші матері прибули в цю країну з далекої України або є українського роду, що походить з України. Вони мусли творити тут своє життя і свій добробут майже з нічого. Наші матері мусли більше працювати на те, щоб забезпечити дітям таке достатнє життя, як мають діти англійців та французів на цій землі.

До того всього, наші матері ще подбали, щоб діти знали українську мову, щоб були вірними синами і дочками української церкви. Вони подбали, щоб діти знали історію свого народу, його прекрасні традиції, щоб знали „хто ми такі, яких батьків“.

Нині українські матері виконують велике завдання: вони зберігають і розвивають молоді українські сили на славу Божу і на користь українського народу. Наші матері є зразком таких благородних осіб, що думають і дбають не про себе самих, але про своїх дітей і про свою націю. Слава їм!

(Без підпису)

дві площини — виняткове репрезентування пісенної мелодики і таке ж рідкісне відтворення репертуару. Вона переважно виконує уже призабуті твори. Якось я поцікавився в Уляни Кіт, звідки вона черпає це чисте джерело народного мелосу. Співачка відповіла: „Мій репертуар — це пісні моєї мами. Переважна більшість творів, в їх налічується близько двох сотень, досі не писана музикознавцями...“.

Минулої осені мені випала нагода побувати в глибинному поліському селі Неділищах Ємільчинського району Житомирської області. Село здавна славне пісенним багатством. При сільському клубі працює кілька гуртків художньої самодіяльності, учасники яких — люди полів. Очевидно не випадково, що саме тут народився і виріс такий

могутній талант, як Ніна Матвієнко. У затишній світлиці ведемо неквапну розмову з матір'ю нашої співачки. Вона розповідає про тяжкі повоєнні літа. Не багатьом чоловікам пощастило повернутися з воєнних доріг, і обтяжливі роботи лягли на плечі жінок. „Візьму, бувало, своє сімейство, — згадує мати, — а воно в мене було чималеньке — дванадцятро діточок, і йдемо в поле полоти льон, сапати картоплю чи в'язати снопи. Старшенькі допомагають мені, меншенькі граються в затінку. А щоб день не стягався, розбавляємо його піснями. Середульша Ніна вже тоді відзначилася дивовижним голосом. Одійде, бувало, на кінець гони та й затягне якусь співаночку, немов срібний дзвіночок зривається з її вуст. Люди завжди просили Ніну поспівати, приказуючи: „Вийде з тебе путьова співачка!“ Та й удома в нас завжди не розлучалися з піснею“.

Цікавлюсь, чи, бува, не прибереглася колисочка, в якій вигойдалося стільки діточок? „Аякже, є, — усміхається жінка, онде в куточку прикрита ряпчунцем. Скільки виспівала я над нею колискових. Уже, як підросла Ніна, вона допомагала мені виголювати діточок. Залишу її вдома з меншенькими, і вона цілюсінький день бавилась з ними, наспівуючи колискових...“

Дивлюся на нехитрий рукотворний виріб і думаю: якби не мамина пісня над цією колискою, хтозна, чи мали б ми змогу дивуватись чудовим співом Ніни Матвієнко, про що вона й сама стверджує: „Усьому, що досягла я в пісні, завдячую тільки своїй добрій неньці. Це ж вона навчила мене не тільки співати, а й любити пісню!“.

Нещодавно на полицях книгарень з'явилась оригінальна книжечка „Ой зацвіла черемшина“. Її уклав відомий, львівський письменник Микола Ільницький. Він записав пісні зі слів своєї мами. У вступному слові „Над материною колискою“ вдячний син, зокрема, відзначав: „Великі дороги в широкий світ завжди починаються від стежки біля рідної оселі, як велика мудрість, що розпочинається у вчених книгах, — від перших сторінок букваря, а багатство й краса поезії — від материної пісні, співаної над колискою...“ Має цілковиту рацію укладач цієї цікавої збірки, що історична пам'ять народу не міліє, духовний світ не втрачається, а переходить у спадок...

Проте там, де обривається це переплетіння, неодмінно стикаємося з духовним покрутвом, чужорідними впливами. Чи не від того, що ми свого часу призабули мамину пісню над колискою, наші діти так легко, з такою байдужістю одцуралися від народного мелосу і стали епігонами, гірше того, популяризаторами чужого, нерідко майже не зрозумілого, а то й шкідливого музикування. Немає, очевидно, потреби докладно зупинятися на цьому — це болісне для усіх нас питання переросло в проблему. Але хотілося б наголосити, що протиставляти чужим смакам ми можемо, на моє глибоке переконання, лише піднімаючи на вищий щабель наші духовні цінності.

Уже стали широко відомими слова з пісні, написаної Василем Симоненком: „Можна все на світі вибирати, сину, Вибрати не можна тільки Батьківщину“. Найсвятіше для нас почуття Батьківщини неодмінно асоціюється з маминою піснею, з тим, як „Заглядає в шибу казка з сивими очима, Материнська добра ласка в неї за плечима“. Тож нехай дитяча уява багатшає, хай завжди прилітають до нас і наших дітей легкокрилі леbedі материнства, несучі крізь відстані й роки незгасний світ колискових, виспіваних незрадливими неньчиними вустами.

„Літературна Україна“, Київ.

Гр. БОСТОНСЬКИЙ

ЛИСТ ДО МАТЕРІ

*Мамо, хочу все описати,
Похвалитись, розповісти,
але як мені переслати
Мої сльози у цьому листі?*

*Ось чайками ночі злітають,
І дні зотлівають в журбі.
Я кланяюсь рідному краю,
І низько вклоняюсь тобі.*

*Мамо, тут вітри говорили
Про серце, про матері сон.
Ой летять мої думки на крилях
До твоїх, до закритих вікон.*

*Пам'ятаю, — завжди говорила
Я матиму радісні дні,
Та забула, як породила
Дати сорочку мені...*

*Хай інші розкажуть про брови,
Про серце, про очі мої,
Чи багато у мене любови,
Чи замало до мене її?*

2.1. 1986

НАСТРОЄВЕ

*День біжить, він річкою хлюпочеться,
Він в соняшнім золоті тоне,
І мені дуже так хочеться
Бігти йому навздогони.*

*А догнав — дитинчатами
Бавимось, хоч ми не діти.
Крадеться вечір за хатами
І крильми голубими зірчатими
Хоче нас розділити.*

*Сонце нижчає, буде сідати,
День від мене тікає так скоро,
Намагаюсь, — не могу догнати,
Тоді мріяти хочу кінчати
Непочате ще вчора.*

Вячеслав ПРОКОПОВИЧ

УКРАЇНА НА ПЕРЕЛОМІ

В травні цього року сповнитися 60 років з дня трагічної смерті голови Директорії і Головного отамана військ УНР Симона Васильовича Петлюри. Нижче друкуємо скорочено промову його близького співробітника, редактора журналу „Тризуб“ Вячеслава Прокоповича, яку він прочитав в першу річницю смерті. Висловлені тут думки актуальні й сьогодні. — Ред.

Рік минув з хвилини, коли несподівано трагічно відійшов у вічність С.В. Петлюра. Знала ворожа рука кого вона вбивала. Знаємо і відчуваємо ми, яку втрату вся Україна потерпіла в фатальний день 25 травня 1926 року.

Про деяких політичних діячів кажуть, що саме їхнє ім'я є програма; це значить, що діяльність такого політика настільки міцно й нерозривно зв'язалася з його особою, що при згадці про людину неодмінно виникає уявлення про ту політичну лінію, яку вона представляє. Не інакше й з Симоном Петлюрою...

Згодом історики з більшою повнотою й докладністю виявлять, як це вийшло, що Симон Петлюра, «в Полтавській бурсі научений», Петлюра — соціал-демократ і редактор багатьох органів преси, між іншими московської «Украинской Жизни», — став провідником великого руху — оборони українського народу проти хижацьких зазіхань сучасних визискувачів і гнобителів України. На цій місці хотілося би мені кинути оком в минуле, коли дозрівало покоління 1905 року, те покоління, яке перше поставило в межах Російської імперії українські політичні постулати замість українофільських розмов про «ковбасу й чарку» та про «літературу для домашнього вжитку»

До цього покоління належав Петлюра. Це покоління утворило Революційну Українську Партію, яка перша свідомо поставила собі завдання боротьби з російським царатом тісно зв'язуючи соціальне визволення з визволенням національно-політичним.

ПРОСИМО ВИПРАВИТИ

У січневому числі „Нових Днів“ у віршах Гр. Бостонського, на стор. 4-й, трапилось кілька помилок. У вірші „Додому“ (а не „До дому“) четвертий рядок треба читати так: „І в молодечім серці досяга“. Шостий рядок має бути „Прийму вітрів гарячі перегуди“ (а не „перечуди“)

У вірші „Оптимістичне“ 5-й рядок треба читати: „І любов залишилась багата“. Вірш „Настроєве“ передруковуємо ще раз. — Ред.

Революційна Українська Партія, якої діяльним членом був Симон Петлюра, проголошувала в своїй першій програмовій брошурі «Самостійна Україна»:

«Часи вишиваних сорочок, свитки та горілки минули і ніколи вже не вернуться. Третя українська інтелігенція стає до боротьби за свій нарід, до боротьби кривавої, безпощадної...»

«Ми виголошуємо, що ми візьмемо силою те, що нам належить по праву, але віднято в нас теж силою. Ми востаннє виходимо на історичну арену і або поборемо або вмеремо... Ми не хочемо завше бути євнухами, не хочемо завше зносити панування чужинців, не хочемо більше зневаги на своїй землі»

Тільки через 18 років після появи цієї брошури діячі колишньої Революційної Української Партії змогли практично здійснити ту велику ціль, яку поставлено було на самім початку Р. У. П.

Доля судила, що головним борцем за цей ідеал став Симон Петлюра.

«Чому Петлюра, не хтось інший. Чому він, а не я» — запитують невдоволені голоси закутних отаманчиків, які міряють Україну своєю міркою: нехай буде Україна така, як я хочу, а в іншому разі ми поробимося китайцями, румунами, словом, чим хочете, бо в Україні нам нічого шукати.

На запитання «хочу» дуже легко відповісти. Тип національного вождя, яким безперечно був Петлюра, складається з двох частин. Одна обумовлена соціальним оточенням, з якого він вийшов; друга частина належить до природжених якостей вдачі, які не підлягають навіть впливу оточення.

Нашій «попівській аристокрації», особливо в Галичині, дуже неміло було чути, що Симон Петлюра син плебея і «ніякий доктор».

Я пригадую пасквілі на покійного Головного Отамана в українській пресі (на весні 1919 року), де писалося як про С.В. Петлюру, так і про членів тодішнього правительства, що то, мовляв, неuki, малограмотні люди.

В тім же часі була вміщена стаття в німецькій «Frankfurter Zeitung», де невідомий мені автор — німець, краще, ніж наші докторовані «аристократи», зрозумів, чому на Україні грає керуючу роллю середня інтелігенція. Нові соціальні сили, писала німецька газета, оформляються на Україні. У нас в Німеччині рідко буває, щоб народний учитель відобравав визначну політичну роллю, але на Україні це трапляється досить часто; ця середня інтелігенція єдино може репрезентувати національну політику на Україні, бо там соціально пануючі верстви суспільства чужі або відірвалися від українського пня... Вождем плебейської української нації став С. Петлюра, сам плоть од плоті цього народу.

Те оточення, в якому зростав Симон Петлюра, виробило в ньому дух революціонера. Вся Україна потребувала очистної жертви революції, бо вже вона

«Бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла,
У дупло холодне гадюк напустила...»

Українська проблема була і ще й тепер є проблемою революційною *par excellence*. Революційність цієї проблеми полягає не тільки в тім, що Україна мусить силою вибороти своє право, вирватися з-під московської корми, але ще в більшій мірі у внутрішній задачі: прискорити процес зформування повної української нації, закінчити дерусифікацію міста на Україні. Всі спроби української більшості в цьому напрямі дійсно приводили до «боротьби кривавої й безпощадної» з меншістю, яка не хотіла визнати прав більшості і зверталася за допомогою московських «братніх штиків». Це внутрішнє завдання тісно зв'язане з соціальною політикою на Україні. Тільки підтримка соціально поневолених (раніше білим, а тепер червоним російським або русифікованим дворянством) українських елементів села й міста, тільки широка земельна реформа на користь селянства, робітниче законодавство, підтримка української кооперації, яка має виконати велике завдання нагромадження українських економічних засобів, не дати їх на поїд чужим національно паразитарним елементам — тільки ця політика може бути названа **національною**, бо вона служить інтересам переважаючої маси українського народу. І зрозуміло, чому не вдався експеримент Скоропадського, який допустив на Україні панувати чуженациональні елементи, які зробляться й «китайцями», аби жити безжурно-весело на високих щаблях суспільної драбини...

І тут, власне, ми підходимо до оцінки рис С. Петлюри — вождя, про які сказано вгорі. Одна риса, що він був соціально-політично «відповідний чоловік на відповідній місці», розумів, що українська революція має свої завдання, відмінні від завдань російської революції і від цілей російської реакції. Друга риса — характеру особистого. Це відданість справі, методичне уперте стремління до раз поставленої мети, нарешті відважність, уміння сміливо заглядати в очі небезпеці. Без цих якостей навіть дуже розумні і талановиті люди не видержують «іспиту» на вождя.

Що найбільше вражало в особі Симона Петлюри всіх, хто його знав — це **непохитність**. Всупереч уславлений в українській історії «шатости малоросійской» Петлюра ніколи не відмовлявся від поставленої мети, ніколи не зраджував ідеї незалежності України і своєю рішучою позицією умів вселяти духа й віру в тих, що готові були схилити голову...

Щоб вистояти непохитно на своєму посту в таких обставинах, треба мати не абияку волю й характер. Він не ховався за чужі плечі, а був перший між хоробрими. І коли бійці на фронті бачать перед собою лише одного ворога, то Симон Петлюра мусів сподіватися нападу в кожний момент, бо не раз пробувала ворожа злочинна рука виконати огидне діло, яке нарешті удалося Шварцбардові.

Симон Петлюра мав у характері те, без чого взагалі неможлива широка політична діяльність:

страсть, сильне захоплення своїм ділом аж до самозабуття. Соціолог Макс Вебер пише, що **страсть** є рисою політика з покликання, політика професіонала. Петлюра завжди був **гарячий**, він працював усім своїм еством. Ті наші «янголи Лаодикійської церкви», про яких сказано в Писанні: «ізвергну його із уст моїх, бо він ні холодний, ні гарячий», — люди такого «теплуватого» типу звичайно покивували головами, — мовляв, «романтика до добра не доведе».

Для таких занадто «тверезих» обивателів Симон Петлюра був романтиком у політиці. Але події показали, що правда на боці «романтика»: самі московські окупанти, що уважали раніше самостійність України за контрреволюцію, мусять лічитися з українським сепаратистичним рухом і робити йому хоча б словесні уступки. Не в минувшину обертав свої очі Симон Петлюра, а в будучність і там він бачив вільну народоправну республіканську Україну, націю, гідну зайняти рівноправне місце в ареопазі європейських держав. Романтичність Петлюри вбачав дехто в тім, що він уважав конечним до **кінця**, до останнього напруження боротися за волю українського народу, і в тім, що він, не надаючи великої ваги в справах міжнародних силі аргументів, надавав більшого значення аргументові **сили**.

Історія, не робиться сама собою. Історію творять люди, особливо люди, поставлені обставинами (інтересами мас) на відповідній місці. Авторитет провідних осіб, довір'я до їхньої політичної і особистої чесноти — це великий двигун, особливо в революційні моменти, коли іде стихійна організація, коли немає часу читати й толкувати програми, коли особа є «програмою».

Довелось мені одного разу розмовляти з молодшим українцем, який із малороса почув себе сином української нації на фронті, в час українізації частин колишньої армії. «Ви, старші дореволюційні українці, — казав він, — не можете мати такого чуття до Головного Отамана, як ми, «мартівські українці», яких він пробудив до свідомого життя. Він був нашим хрещеним батьком, він розворушив в нас найглибші, найсвятіші емоції, з якими ми під його проводом на смерть ішли. Повірите, як прийшла звістка про смерть Отамана, то я, доросла людина, три дні плакав, як мала дитина»...

І не тільки цією стороною своєї діяльності міг притягати Симон Петлюра симпатії широких мас, а ще й деякими рисами свого характеру: своїм лагідним поведінням, умінням стесувати гострі різки в відносинах між людьми. Можливо, що занадто був гуманний С.В. Петлюра, вірячи в добрі нахили людської природи, мірячи своїм ідеалізмом і багатьох інших людей. Може бути, що голова правительства і начальника армії не має права допускати до свого серця сантиментів і повинен поступати по слову Хмельницького: «згрішить князь, — урізати йому шию; згрішить козак, — те ж йому учинити». Можливо, що треба було й на поріг не пускати таких типів, як Волох, котрий двічі зрадив українську армію на користь большевиків.

Але не помиляється лише той, хто нічого не робить.

Той, хто вважає, що весь історичний процес залежить від окремих осіб, звичайно, всі невдачі нашої визвольної боротьби приписує провідникам і зокрема С.В. Петлюрі. З цього обивателського погляду оцінює й жидівська громадська думка та преса відомі погромні події на Україні. Все, мовляв, по вині Петлюри. Забувають або навмисне замовчують ці люди факти міжгромадянської війни, кривавої і безпощадної, в якій жидівська сторона далеко не була пасивною. Жидівські історики сучасної революції на Україні, як Рафес і другі, зазначають, що без участі жидівського елементу в советській владі, ніколи б вона не закріпилася на Україні. А що значать резолюції компартії в 1919 році про переповнення партії й советського апарату на Україні маломістечковим жидівським елементом? («Див. М. Рафес. Два года революции на Украине. М. 1920).

Події міжгромадянської війни йшли через голови провідників, які не були характерниками й не могли в одну хвилину погасити роздмуханий Москвою пожар. Москва (чи може «землячки» з Харкова) й далі простягла свою провокаційну лапу, виконавши злочин у Парижі.

200 років тому була українська досить численна еміграція за кордоном, після Полтавської поразки. Мазепинці не губили надії, що вернуться переможцями на Україну, й інформували політичні круги про антимосковський рух на Україні, з якого мало вирости повстання проти окупантів. Так от, коли перебували в 1757 році у Кримського хана старі мазепинці Мирович з Нахимовським і заводили зносини з Запорозькою Січчю, то призначений з Петербургу гетьман Кирило Розумовський писав до російського канцлера Воронцова, що «можна цих злочинців відтіть украсти або яким-будь способом знищити». На це Воронцов відповів, «що хоч дуже бажано було б, щоб відомі два злочинці, які перебувають у Криму, могли будь-яким способом бути знищені, або украдені», але вважав цей спосіб мало надійним, що може принести неприємні наслідки для самого російського правительства. Поставивши на місце придворної креатури-Розумовського сучасного московського попинача — зможемо собі уявити, в якому тоні велася таємна переписка між Совнаркомом України та Росії. Історія повторюється...

На паризькому кладовищі рік тому насипано свіжу могилу. Весна; сади-виногради в цвіті поринають, відживає природа, люди легко вдихають повітря. Ніч і тиша. І ввижається, що сніго-біла тінь отаманова встає з могили й рішучим кроком іде в той край, де сонце сходить, на землю матки бідної України, за яку він стільки боровся, за яку й свою душу положив...

Є старовинна легенда про Фаетона, сина Сонця, який загинув, узявшись правувати кіньми Геліоса. На його могилі написано:

«Тут лежить Фаетон. Хоч він і не досяг своєї

цілі, але він відважився на великі подвиги».

Так, і Симон Петлюра не досяг усього того, що хотів і думав. Але заповіт його для нас і будучих поколінь кличе з могили страдника:

— «Продовжуйте моє діло, будуйте вільну Україну!»

Григорій ВИШНЕВИЙ

ДАВНЯ ВЕСНА

Дай-но руку легку,
Притилися плечем до плеча.
Сміло підемо в даль
І згадаємо давню весну,
Ту весну палахку,
Коли острах світився в очах
І в закутинах жаль
Нам натягував нерви в струну.

Тихий жаль пам'ятний,
Коли ми проминали межу.
Вже останню межу,
У незнаний, нескорений світ.
Небосхил гуркітний
Перетворював небо в іржу,
Коли мову чужу
Ми почули з-за чеських воріт.

Все добро на плечі,
У рцї, на ногах повсякчас...
Ми в печері, в норі.
У проваллі минали біду,
Бо чи вдень, чи вночі
Чорні круки летіли на нас,
Каригідні звірі
Гострим нюхом ішли по сліду...

Ми не знали вини...
Хіба те, що родились на світ,
Що із серця й душі
Бив струєю відроджений спів,
Що у бурях війни
Не губився наш вроджений цвіт,
Що почули з глуші
Дзвінкий голос звияжних віків.

Очищалась душа,
Спливав з неї липучий намул,
Як ми, діти степів,
Вчули волі потужний порив.
Та і хто б не бажав
Під завихрений бурями гул,
Коли час вже наспів,
Йти й шукати загублених див?

І не згасла зоря
Золотих, неупокорених мрій.
Плине даль голуба
У країну дніпрових вітрів.
На вітрах догоря,
Як предтеча звияг і надій,
Стоворожа злоба,
Стоворожий, запечений гнів.

ЗАМІСТЬ ОСТАННЬОГО СЛОВА

На захід попав поширений в Україні документ „Замість останнього слова“ українського політичного в'язня Василя Овсієнка. Овсієнко, народжений 8 квітня 1949 р., філолог і викладач української мови, родом з Житомирської області. Він відбув перше покарання (1972-1976) за „антирадянську агітацію і пропаганду“, а у 1981 р. знову був засуджений за цей самий „злочин“ на 10-років табору особливого режиму і 5 років заслання. Такі драконівські присуди над діячами українського руху опору типові від часу погрому в Україні на початку 1970-их років.

Нижче друкуємо текст цього самвидавного документу, вістря якого спрямоване в рівній мірі проти Москви, як і проти її вислужників на Україні.

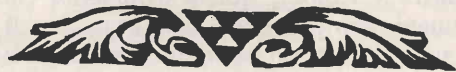
Тут, де чиниться судова розправа наді мною, нема до кого говорити. Я тут один серед мишачого гаддя, як неопалима купина. Ви обставили вартою і ґратами і щурами не мене. Це ви себе обставили ними від народу. Ви, а не я боїтеся гласности. Це ви, а не я сховалися від народу нижче нижнього поверху, в підпілля, щоб творити свої чорні діла.

Ви винюшкували кожний мій слід, підслухували кожне моє слово, відлякували від мене людей, зводили на мене несусвітні наклепи. І, не знайшовши в мені жадної фальші, лукавства, скрутейства, ви переконалися, що я принципово не здатен учинити чогось злочинного. І ви злякалися мене і саме тому вдалися до мерзеної фабрикації „справи“, як це ви масово робили в сталінські часи за принципом „Был бы человек, а дело найдется“. У моєму випадку маємо прецедент відродження ежовщини, беріївщини. Нічого того, в чому ви мене звинувачуєте, не було, і ви це чудово знаєте. Однак, ви влаштували наді мною це мерзенне судилище, щоби знищити мене. За віщо? За те, що я заважаю вам грабувати і обдурювати народ. За те, що я знаю правду про вас і совість моя не дає мені цю правду замовчувати. За те, що я стократ благородніший, шляхетніший за вас. За те, що я не приймаю вашої свинячої філософії, що найбільше у світі благо є хлєптати з корита, до котрого вас тимчасово допустив московський імперіялізм, одягнений у машкару комунізму. Ви советські люди, „українського походження“, керуючися цією коритною філософією, допомагали московському імперіялізмові, виморили голодом третину свого народу у 1933-ому. Ви допомагали Гітлеру і Сталіну витовкти мільйони і мільйони війською і репресіями. Це ви готували вагони для вивезення решти українського народу до Сибіру. Це ви винищили цвіт нашого народу — інтелігенцію і це ви розтоптуєте прекрасну його мову, насаджуючи натомість своє брудне матюччя. Ви терзаєте його душу, вимушуючи всіх ставати злодіями, брехунами і боягузами. Ви витравлюєте його світлий розум своєю горілкою. Ви — народовбивці.

І цей суд є продовженням геноциду українського народу. Так я смертник, сьогодні чи опісля ви мене

знищите. Я не перша і ще не остання ваша жертва. Але я свідомо іду на цю погибель, бо знаю, що цим самим я захищаю життя мого народу. Я керуюся вищим законом життя — законом жертвенності. Ваше гадюче сикання чують тільки ці камінні мури, а мій голос почує ціла Україна, цілий світ. Ви самовбивці, володарі своєї смерті. Всі ваші неуспіхи, наприклад, у світовій політиці є наслідком кричущих порушень природних людських прав на свободу слова, свободу занять. Хто совісний, той не хоче мати справи з бандою. Ви узурпували право говорити від імені істини. Але ніхто з людей на те не має права. То — привілей Бога. А принцип рівності всіх все більше оволодіває умами людей, котрих ви б вічно хотіли мати за покірне робоче бидло. Але люди не хочуть більше бути нічими рабами, бо вони започували себе Людьми і тому під вами захиталася земля.

Ніхто, в тому і ви самі, вже не вірите в свою комуністично-імперіялістичну демагогію. Люди побачили брехливу суть вашої комуністичної „правди“, вашої соціалістичної „демократії“ і одвертаються від вас, від вашого мерзеного лику з огидою відвертається світ. І вже не врятує вас ніяка демагогія, ніякі репресії. Те, що зі мною зараз робите ви — це вже фарс, комедія, початок кінця. Готуйте собі мотузку і не проминіть моменту вчасно перевішатися. Бо скоро упаде на вас народний гнів. Народ — і зневажить вас. Імена ваші стануть поруч Юдиного. І будете прокляті своїми синами. А благословенна Богом, золота, як мрія, Україна постане у всій своїй красі і силі і займе достойне місце у колі вільних народів. Це вже неминуче, як неминуче торжество правди, добра і справедливості. Україна буде вільною від вас, заброди, зрадники й кати, незалежно від того, хочете ви цього, чи ні, вільною як ми, українці, цього хочемо і освячуємо цю ідею великими жертвами.

ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ — ЧОМУ ПОДВІЙНЕ ЧИСЛО ЖУРНАЛА

Ми вже повідомляли читачів, що у зв'язку з реорганізацією і перевантаженням друкарні, останні числа „Нових Днів“ появились зі значним запізненням. Щоб зарадити цьому лихові, ми змушені видати це подвійне число журналу за травень-червень.

Наступне число буде також подвійне за липень-серпень й повинно прийти до читачів десь у кінці липня. Віримо, що подальші числа будуть виходити вже нормально.

Редакція і Адміністрація.

ЖИВИЙ ІВАН ФРАНКО

Цього року український нарід відзначає 130-річчя з дня народження і 70-річчя з дня смерті одного з найвидатніших своїх синів — Івана Яковича Франка. Ще не знаємо в яких формах проходитиме це відзначення в Україні і за її межами. Навіть не знаємо, чи хтось з наших співробітників напише з цієї нагоди відповідну статтю. Тож започаткуємо наше відзначення вибіркою документів з великого ювілейного вечора, присвяченого 25-річчю літературної діяльності І. Франка, що відбувся у Львові 30-го жовтня 1898 року.

Редакція

З промови М. Павлика на ювілейному вечорі, присвяченому 25-річчю літературної діяльності І. Франка*

ДОРОГИЙ ТОВАРИШУ, ЮВІЛЯТЕ!

Я маю промовити до тебе, як найближчий твій товариш, іменем Русько-української радикальної партії — партії наших народних мас, наших робітних людей, партії всіх понижених і ображених. Отже, позволь, найперше, подякувати тобі за те, що не погордив еси найдорожчим духовним скарбом тих наших мас — їх мовою, простою мовою наших народних пісень та оповідань, а противно, поклав еси в основу своєї праці на нашій літературній ниві та показав своїми власними писаннями, що мова ця спосібна до найвищих творів штуки й науки. Спасибі тобі, що звеличив ту мову, довго, ба, ще й тепер, поневіряну деякими нерозумними синами нашої неньки — і силою свого таланту всилював людей чужих, культурніших від нас націй вшанувати її перекладами твоїх праць на їх літературні мови.

Та в справі мови ти йшов протертим слідом. І перед тобою в Галичині люди шанували нашу народну пісню й мову і вживали її в письменстві. Але ті люди не шанували самих народних мас, не знали й не розуміли їх злиднів і потреб і вважали їх не гідними коли не кращої долі, то, в усякім разі, не гідними правдивої науки. Ти один із найперших у нас інтелігентних людей полюбив наших простих робітних людей, як рідних братів, порозумів їх гірке життя і голосно, на весь світ, промовив в обороні їх прав, і хоть перетерпів еси за те, та і досі ще терпиш ціле пекло і від чужих, і від своїх «інтелігентних» людей — про се можу посвідчити я, товариш твоєї долі від самого початку, — то ніколи не покидав ти говорити й робити своє для піддвиження наших народних мас — усіх понижених, ображених та «упавших». Тут ти пішов за нашим великим, незабутнім учителем Михайлом Драгомановим, що перший почав кликати нашу інтелігенцію в Австро-Угорщині до служби нашому простому народові та правдивої його просвіти,

Іван Я. Франко. 1905 р.

як і взагалі перший кинув межі австро-угорських русинів цілу купу вселюдських ідей: літературних, культурних, політичних і економічних, показуючи нам у всіх тім дорогу і даючи на взірць того свої власні многоцінні літературні праці. Твоя ж найбільша, безсмертна заслуга, що заразом дала й силу й ціну твоїм працям, — та, що ти, незважаючи ні на що, все стояв і стоїш вірно під прапором нашої партії, як проводир і заразом найпильніший та найспосібніший її робітник. Якби яка інша, навіть висококультурна нація або хоть певна її партія мала серед себе такого високоідейного, такого всесторонньо-образованого чоловіка, такого спосібного і многоспроможного писателя та невсипущого робітника — вона з повним правом гордилась би тобою і славилась тебе на весь світ, і ти особисто стояв би не так, як стоїш тепер. Тим більша честь і подяка належить тобі від нас за те, що стоїш при слабій ще партії нашої демократичній пониженої нації — партії, котрій ти не тільки мусиш безплатно давати свою працю, але за котру ще й тепер мусиш наражуватися на тисячні неприємності від чужих і своїх. Отже, думаю, що ми найкраще вшануємо тебе під час отсего твого ювілею тим, коли я іменем усіх твоїх товаришів, усіх щирих членів нашої партії запевню осьде, що і ми стоятимемо вірно і непохитно при нашій партії, що посвятимо розвиткові її принципів і її цілей усі свої сили і, так як я ти, не дамося нічим відтягнути від неї: ні погрозами, ні особистими користями та амбіціями, ні закликами збоку, хоть би найпринаднішими та найпопулярнішими. Ми з тобою бажали й бажаємо добра робітним людям усього світу і хочемо й будемо йти спільно з ними проти наших спільних ворогів: усякої неволі, темноти та бідності — але ми з тобою ж, ідучи під прапором вселюдської культури, бажаємо найперше зорганізувати політично та просвітити наших робітних

людей, застерігаючи для себе повну самостійність думки та організації, тим більше, що остаточна ціль нашої партії, — повна політична самостійність Русі-України. Прийде час, коли наша партія захопить усіх наших робітних людей в усіх трьох частинах України та в Америці; тоді у нас і не було ніякої іншої всенародної партії, окрім нашої радикальної, до котрої тоді по волі чи по неволі, пристане й уся щира українська інтелігенція. І се буде одна з головних твоїх заслуг. Для сеї головної нашої цілі для повних відродін Русі-України ти вже зробив багато більше, ніж усі ми на купу (про се свідчить хоть би величезний список твоїх дотеперішніх праць, зладжений і виданий спеціально для твого ювілею), але ми бажаємо гаряче, аби ти міг зробити ще більше і аби ми в свій час відсвяткували свято ювілею твоєї 50-літньої праці всенародним руським святом по всій Русі-Україні і при зовсім вільних умовах.

«Літературно-наковий вістник» (Львів), 1898, т. 4, № 1, стор. 126-128.

3 промови В. Гнатюка на тому ж ювілейному вечорі.**

Коли перейдемо історію нашого розвитку за останніх 25 літ, побачимо, що ми зробили за сей час великанський поступ в народнім житті. Заслуга в тім в великій мірі припадає нашому ювілятові. Від наймолодших літ рвалася його душа до праці над рідним, прибитим злиднями народом. Від наймолодших літ робив він свою працю в тім напрямі, щоби набути якнайбільше відомостей і послужити ними якнайліпше тому народові. Він не прив'язував ніколи ваги до особистого матеріального добра: зате найліпші свої сили посвячував загальному добру. Від наймолодших літ стояв він у ряді перших борців за волю думки, слова, за свободу совісті, він боровся неустанно проти всяких заходів темноти, шарлатанства і неучтва. Він любив правду і терпів за неї; він при найтяжчих умовах життя тримався вірно вселюдських ідеалів і стяг їх ніс завжди високо. Він перший у нас, у Галичині, стягнув думками поза границі нашої вітчизни і своїми творами вказав шлях до широкої європейської культури. Він причинився найбільше до розбудження нашого духовного життя і зв'язав своє ім'я якнайтісніше з історією нашого письменства. Ані один письменник в Галичині не перевищив його всесторонності, кількості і якості в творах, а не багато дорівнює йому в цілій Україні-Русі. Отсі всі прикмети, як і незвичайні духовні спосібності, розум, бистрий критицизм, були причиною, що його моральний вплив розтягнувся на величезну більшість нашої молодіжі. Окремої школи в літературі він, правда, не виробив, але ціла молода генерація наших письменників взорувалася на його творах, писаних справді кров'ю серця. Таким чоловіком ми повинні справедливо гордитися; таким чоловіком гордувалася би й кожда, навіть найкультурніша

нація. Тому можемо ми весело глядіти в нашу будучину, бо нація, що видає таких людей, має її перед собою: на нас, на молодій генерації, лежить обов'язок добитися її якнайскоріше.

«Літературно-науковий вістник» (Львів), 1898, т. 4, № 11, стор. 118-119.

Відповідь І. Франка на привітання на вечорі, присвяченому 25-річчю його літературної діяльності.

Першим моїм словом нехай буде щира подяка всім тим, що устроїли це нинішнє свято. Поперед усього подяка молодіжі, що не щадила на це трудів і заходів; подяка всім тим, що явилися тут нині; подяка товаришам праці і переконань; щира подяка бесідникам, що промовляли з цього місця. Подяка вкінці і моїм противникам. За двадцять п'ять літ моєї праці доля ніколи не скупилася мені їх, вони підготували мене наперед, не дали мені застоюватися на однім місці. Я розумію дуже добре вагу боротьби в розвою і вдячний своїм противникам і щиро поважаю тих, що борються зі мною чесним оружжям.

Коли скину оком по нинішньому зборі, то запиту себе: для чого зібралася тут така велика і світла громада? Думаю, що не для моєї особи. Я не вважаю себе ані таким великим талантом, ані жодним героєм, ані таким вірцевим характером, щоб моя особа могла заігри всіх до себе. Двадцять і п'ять літ я був тим пекарем, що пече хліб для щоденного вжитку. Я завжди стояв на тім, що наш народний розвій має бути міцною стіною. Муруючи стіну, муляр кладе в неї не самі тільки гранітові квадри, але як випаде, то і труск, і обломки, і додає до них цементу. Так само і в тім, що я зробив за ті літа, може, й знайдеться деякий твердіший камінь, але, певно, найбільше буде того труску і цементу, котрим я заповнював люки і шпари. В кожному часі я дбав про те, щоб відповісти потребам хвилі і заспокоїти злобу дня. Я ніколи не хотів ставати на котурни ані щадити себе: я ніколи не вважав свого противника занадто малим; я виходив на всяку арену, коли боротьба була потрібна для прояснення справи. Я знаю, що з моїх творів дуже мало перейде до пам'яті майбутніх поколінь, але мені це байдуже, я дбав поперед усього про теперішніх, сучасних людей.

Як син селянина, вигодуваний твердим мужицьким хлібом, я почув себе до обов'язку віддати працю свого життя тому простому народові. Вихований у твердій школі, я відмалку засвоїв дві заповіді. Перша, то було власне почуття того обов'язку, а друга, то потреба ненастанної праці. Я бачив від малечку, що нашому селянинові ніщо не приходить без важкої праці; пізніше я пізнав, що й нам усім, як нації, ніщо не прийде задармо, що нам ні від кого ніякої ласки не надіятися. Тільки те, що здобудемо своєю працею, те буде справді наше надбання. І тільки те, що з чужого культурного

добра присвоїмо собі також власною працею, стане нашим добром. От, тим-то я старався присвоювати нашому народові культурні здобутки інших народів і знайомити інших з його життям.

Головну вагу клав я завжди на здобування загальнолюдських прав, бо знав, що народ, здобуваючи собі загальнолюдські права, тим самим здобуває собі й національні права. І сам я в усій своїй діяльності бажав бути не поетом, не вченим, не публіцистом, а поперед усього чоловіком. Мені закидали, що я розстрілюю свою діяльність, перескакую від одного заняття до іншого. Це було власне впливом мого бажання — бути чоловіком, освіченим чоловіком, не лишитися чужим у жаднім таким питанні, що складається на зміст людського життя. А пізнавши що-небудь, я бажав і всіх сил докладав довести й інших до того, щоб зацікавилися тим і розуміли це. Дехто звиняв мене тим, що важкі обставини життя, konieczність заробітку спонукувала мене кидатися на різні поля. Але мені здається, що тут більше причинилася моя вдача, те гаряче бажання — обняти цілий круг людських інтересів. Може бути, що цей брак концентрації зашкодив мені як мисльменникові, але у нас довго ще будуть потрібні такі, як я, щоб розбуджували інтерес до духовного життя і громадили матеріал, обтесаний бодай з грубого. Фундаменти все так будуються, а тільки на таких фундаментах, на таких стінах може з часом здвигнутися пишне сміле склепіння.

Так, отже, не для мене це нинішнє свято. Я чую, що я не заслужив його. Але воно наповняє мене радістю як симптом, як знак того, що в широких кругах нашої громади займається або й сильно вже горить те саме бажання освіти, свободи і широкого індивідуального та громадського розвою, бажання, котрого виразом є мої писання. Вийшовши з самого дна нашого народу, я старався однаково люб'ю обняти всі його верстви, а нинішнє свято є для мене знаком, що у нас будиться, а декуди вже й ярко палає бажання солідарності з нашим найменшим братом. Тільки ненастанна, жива стичність з людьми може охоронити наше письменство від манівців; тільки солідарність з тим нашим бідним, сірим, але конкретним братом охоронить нас від абстракцій і доктринерства, поведе наш національний розвій простою, вірною дорогою.

Ще раз дякую шановній громаді за нинішній вечір. Здається, не потребую обіцувати, що й надалі я не зійду з тої дороги, якою йшов досі. Така вже моя натура, що праці своєї не покину ніколи; це не жодне геройство, а просто елементарна сила веде мене цією дорогою, сила моєї хлопської крові.

Певна річ, у моїй діяльності було чимало помилок — але хто ж, роблячи якесь діло, не помилявся? Та нині я можу дивитися на ті помилки спокійно, бо знаю, що або мені самому, або іншим вони служили осторогою і наукою. А щодо себе самого, я завжди держався тої думки: нехай пропаде моє ім'я, але нехай росте і розвивається руський народ!

«Літературно-науковий вістник» (Львів), 1898, т. 4, № 11, стор 128-130.

Лист полтавчан І. Франкові з нагоди 25-річчя літературної діяльності.

*В[ельмишановний] п[ане] Іване Яковичу!
Славний діячу Русі Галицької!*

Єднаючись духом з братами, що святкують 25-літній ювілей вашої літературної діяльності, полтавці щиро вітають вас в сей день, уявляючи собі вашу незвичайну широку і плодотворну діяльність на полі літератури, науки, а також практичної роботи задля поліпшення долі рідного краю.

Зауважуючи, що задля невтомної вашої праці ви давали силу та провідну ідею, що важко працюючий народ єсть підвалина суспільства, ми ревно бажаємо, щоб всіх щирих синів Русі-України пройняла ця віковична ідея, певні, що твердий поступ по цьому шляху до суспільного добробуту був би найліпшою нагородою за вашу невсипучу роботу, виконану з глибокою вірою в кращу долю нашого народу.

Цю віру ви втілили в белетристичні ваші твори, провели її через етнографічні, історичні, психологічні і економічні ваші студії, боролись за неї в ваших критичних, публіцистичних розслідах. Вашими артистичними нарисами життя суспільного, в яких ви високо підняли ідею громадського єднання, і в спогадах нашої минувшини, і в образах сучасного життя ви просвітляли добрі почуття до людей-братів, на якому б ступні суспільності не стояли б вони. Слава вам за вашу письменську і громадську діяльність, позиточну задля всіх українців!

Слава Русі Галицькій, що виявляє такі могутні постаті, як ваша, любий наш славний письменнику і громадський діячу!

Слава!

Полтавці

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, відділ рукописів, ф.3, спр. 2381, арк. 1. Рукопис. Оригінал.

*** Повний текст промови не зберігся. Скорочення тексту промови без позначення пропущених місць зроблено першим її публікатором О. Маковеєм.**

**** Повний текст промови не зберігся. Скорочення тексту промови, без позначення пропущених місць, зроблено першим її публікатором О. Маковеєм.**

ПРО ДРУЗІВ-ПРИЯТЕЛІВ, ЩО ВІДІШЛИ

Минулий рік був для нас, українців, фатальний. Чимало видатних особистостей, між ними проф. В. Кубійович, а в нас у Торонті вельмишанований о. Сиротинський, переставились на той світ.

Для мене та моєї дружини кінець 1985-го року був особливо дуже сумний — п'ять приятелів-друзів раптом і несподівано полинули у засвіти. Наче б змовилась...

Перший відійшов 1-го вересня **Іван Еліяшевський** — журналіст і співредактор **Вільного слова**. Сидячи у веселому товаристві на пластовій оселі, раптом схилився і незабаром помер у лікарні.

З Іваном ми познайомились і скоро заприятелювали з самого початку перебування в Канаді. Ми зішлись, бо нас єднав погляд на загальні справи та підхід до них.

Насамперед ми стали сходитись у Святослава Фроляка, що репрезентував повсталу Україну, бо виринула пропозиція з кіл **Прологу** поставити в Канаді газету загальноукраїнського напрямку. При обмірковуванні різних справ, зв'язаних з газетою, прийнято думку Еліяшевського дати газеті назву **Гомін України**. В ній ми обидва співпрацювали. На жаль, газета не втрималась довго безпартійною.

Ми теж створили Головну делегатуру УГВР в Канаді та в ній ми з Іваном співпрацювали довгі роки. З ним було гарно співпрацювати, бо він був спокійний, лагідний, увічливий та несварливий у поведінці чи дискусії. З ним ніколи не було жодних непорозумінь, хоч багато різних прикросців ховав у собі, що йому на здоров'я не виходило, поруч з його курінням.

**

Наша приятелька **Романа Цепенда** померла 6-го жовтня в наслідок довшої хвороби. Це дружина відомого диригента Кирила Цепенди з Детройту.

З Кирилом („Кирком“) ми знайомі були ще з дому, десь з кінця 29-их років, коли він ще був середньошкільником, а підписаний вже студентом Львівського університету. Цепенда походить з Джурина, Чортківщина, де мій брат був священником, до якого я приїздив на ферії... На початку 30-их років несприятлива доля нас розділила. Несподівано ми зустрілись знову вже в Канаді й то на „Ватрі“. Кирило приїхав сюди з дружиною Ромою подихати свіжим канадським повітрям і відвідати своїх давніх знайомих — подружжя Завадівських. Тоді ми з дружиною познайомились з Ромою та швидко зав'язалось між нами близьке приятелювання. Вони нас відвідували на нашій фермі, але невблаганний „косар“ підтяв Рому ще в силі віку.

**

Той же невмолимий косар раптом скопив і **Миколу Колянківського** 28-го жовтня. Щось

заболіло в грудях і дружина бажала його відвезти до шпиталю, але він не хотів, мовляв, це пройде. Та — не пройшло...

З Колянківськими ми зустрілись, як вони переїхали до Торонта в 50-их роках, де створили мистецьку галерію. З ними ми заприятелювали і стали близькими друзями.

Колянківські розбудовували свою галерію ступнево. Спершу мали її в Торонті на Бетирст вулиці, а потім, побільшену, на Блурі. Їхня мрія була створити солідну галерію-музей. Трапилась їм нагода купити дешево ділянку в Ніягара -Фаллс поруч Квін-Елізабет шосе. Тут вони запланували збудувати за проектом архitekта Жука галерію-музей. Звичайно, для цього треба було грошей. Початкові видатки пішли з проданого будинку в Торонті, а решту треба було позичати. І тут уже виринули труднощі. Обіцяну позичку одна наша кредитівка відмовила останнього дня. Врятував Миколу Колянківського зі скрутного становища покійний Нестор Ріпецький, що мав добре ім'я в одному банку. Великою допомогою був і покійний художник Василь Курилик, у якого Колянківські купили були **Христові страсті** за євангелистом Матеєм. Для цих картин збудовано в новій галерії окрему кімнату, де теж є ікона Охтирської Божої Матері. Нова галерія виявилась однією з найкращих на цьому суходолі.

Ідея Колянківського була показати світові українське мистецтво художників України. Він нав'язав з ними знайомства, відвідуючи Україну. Але привезти звітлі картини — це була Сізіфова праця, бо все мусило йти через Москву; Київ у цьому не мав голосу. Один раз ця штука вдалась з великими труднощами, але далі вже не йшло. Не було в інтересі Москви презентувати українське мистецтво (чи тільки мистецтво?) поза межами СРСР. Коли б пок. Микола виявив бажання дістати російське мистецтво для своєї галерії, то б не було жодних труднощів, а тільки сприяння.

Усіма тими заходами та подорожами в Україну напивав собі пок. Микола серед деякої частини нашої громади ярлик „советофіла“ та всяких безглуздин підозрін. Чого то люди не вигадували, чого то на нього не писали?! На жаль, на догоду Москві. Пропаганда ж проти нього йшла з усіх усюд, аби понищити відважну людину, а її діло то й поготів.

Микола Колянківський видавав довгі роки журнал **Ми і світ**, був і письменником. Виходили книжки його гуморесок, і от київський журнал **Перець** передрукував якусь Миколину гумореску та й зразу ж пішла „слава“ про пок. Миколу, мовляв, він став співробітником цього журналу. Що ж, **Перець** виконав своє завдання, а наш політичний примітивізм затріюмфував.

Були й такі, що ширили вістки, мовляв, Москва „дала Колянківському 400 тисяч доларів на будову галерії, щоб нас розсварити...“ О свята наївносте! Чи колись Москва дала якусь зламану копійку на нашу культуру? Тільки її нищила! На превеликий

жаль, свої ж, які мусили б принаймні радіти розбу- довою чудової культурної станиці, якщо вже їй не допомагати, наставлялись її та її творця „обмазувати“ всячиною. хапаючись ворожої пропаганди, підшептів. От що писали про Охтирську Божу Матір, підсуваючи читачеві підозру, мовляв вона „чудотворна“ за висловом якогось атеїста“ й опинилась у галерії „чудесним“ способом, як „своєрідна атракція для наївно-мислячих...“ Ще інші навівали читачеві підозріння, що Колянківський сидить на плоті — „однією ногою з цього боку, а другою з того...“ Покійний Микола казав: „Ні одні, ні другі не скинуть мене з цього плота“. Він добре знав, що робить — показати світові мистецтво України. Хтось мусив утримувати зв'язок з нашими мистцями в Україні, яких Москва цупко тримає на припоні. Та, либонь, дехто думає так, як каже польське прислів'я: „Кажди сондзі другого ведлуг себе самого“. Ті „дехто“ так і гадають — самі б сиділи на двох стільцях.

Хто стояв близько до Колянківських і знав їхні задуми та дужання з великими труднощами*, той сприяв їм і боронив їх від усіх тих несусвітніх підозрінь, громозводом яких був пок. Микола. Ми тут, у вільному світі, залюбки ліземо людям у душу, а не дивимось що людина робить.

Нині пок. Микола на тому світі, але його та його дружини велике діло стоїть і гідно репрезентує нас серед іншомовних громадян, які вміють оцінити українську галерею-музей і вміють їй навіть допомогти. Без сумніву, ця установа потребує допомоги, щоб могла встоятись як українська галерея-музей. Одній бо людині — дружині пок. Миколи — таки важко долати всі труднощі. Але — чи ж оті наші „критики“ принаймні заглянули до цієї галереї-музею, щоб побачити, що вони підкопували?!

**

Рівно через місяць за Миколою Колянківським відійшов від нас наш видатний і загальнознаний в художньому світі **Яків Гніздовський** (28-ого листопада). Мав чудову виставку в галерії Шафранюків і був з дружиною на ній в Торонті. Почувався дуже гарно й задоволено. Вернувся у Нью-Йорк і — назавжди покинув нас. Яка велика втрата в нашому мистецькому світі...

З Яковом Гніздовським ми зустрілись уперше після нападу німців на Польщу. Він почав студії мистецтва у Варшаві, але після збомбардування її він мусив шукати деінде місця для своїх студій. Пробував у Римі, але не було в нього спромоги там студіювати, тож приїхав до Загребу в Хорватії. Тут була досить велика українська студентська громада та трохи старших громадян.

Загреб у той час був найкультурніший центр на Балканах, з усіма науково-культурними установами. Тут теж була Академія мистецтв, куди Яків записався. Загреб подібний, як зауважила Ліда Палій, на наш Львів, але багато менший. У ньому є така ж опера, як у Львові, але менша, за зразком віденської опери.

Звичайно, Яків був у грошовій скурті. Порадившись, ми обидва пішли до нашого єпископа Нярадія. Владика був надзвичайно добряча людина. Собі не придбав потрібних речей, а бідним давав. Просто — святець.

Владика нас гарно прийняв. У розмові звернулись ми до нього про поміч Якову. Добрячий владика поставив Якову питання: „Та чи ви заслуговуєте на допомогу?“ Яків так щиро й симпатично відповів: „Думаю, що так“. Єпископ дав йому якусь допомогу, але пам'ять не зберегла суми. На запитання Якова, як він має звернути позику владика посміхаючись відповів, нехай запише „на комині“, тобто — час покрие сажею й забудеться.

Гніздовський досить швидко вибивався як мистець між хорватами. Він робив оформлення для журналів (наприклад, заголовна сторінка журналу **Обитель** — родина; проектував для хорватського підприємства віньєтку, наприклад, **Біляна**, ім'я від слова „білька“ — рослина, яка, мабуть, і досі існує); ілюстрував хорватський переклад книжечки Марка Вовчка **Сестричка Мелася** (перекладач Йоза Живкович). 1951 р. ОПДЛ перевидало українськомовне оповідання в Канаді майже з тими самими ілюстраціями Гніздовського. У нас збереглась, завдяки Є. Онацькому, чудова карта України у виконанні Гніздовського для німецькомовного часопису **Ное Орднунг** (Загреб, 9-7-1941). Ми з Яковом близько співпрацювали в **Хорватській енциклопедії**, в часописах тощо, Він багато що ілюстрував.

Вже за студентських часів він став малювати. У нас збереглись його перші картини, що їх ми в нього купували, навіть маємо його дипломну працю — **Адам і Єва**, (тарілка у бронзі). Це, либонь, єдині картини його першої творчості, що збереглись, бо інші пропали йому в Дрездені під час американського бомбардування запальними бомбами.

Всі ці картини були залишилися у Загребі, але після яких 10 років, завдяки Буртнякові, що був рік на славистичних студіях у Югославії, ми їх дістали з Загребу. Гніздовський був дуже зворушений, побачивши ту свою ранню творчість після стільки років. Він на них дивився, як на щось нове. Розглядаючи їх, відмітив — „добрі картини“.

З Яковом наша приязнь тривала далі на цьому континенті. У першому періоді перебування в США він був частим гостем на нашій фермі, початково сам, а потім з родиною. Спочатку не бачив тут чогось гідного малювати, але згодом він тут знайшов чимало гарних тем, як „Пшениця“, „Поле“ (Наша ферма), що їздило по всьому світі в рамках американської виставки, „Яйця“ тощо. 1962 року „Поле“ Гніздовського було нагороджене. Зі „100 картин року“ вибрано 10 і між ними Гніздовського до нагороди Асоціації американських мистців.

Початково, коли наша преса його промовчувала, мовляв, в його картинах немає „нічого українського“, Гніздовському було дуже прикро. Треба було, щоб аж американська критика відкрила в нього

українські елементи, тоді, коли вже Яків висунувся на передове місце серед американців, і наша преса звернула на нього свою увагу.

Гніздовський пробивався в американський художній світ своєю наполегливою працею. Слов'янське прізвище стояло йому довго на перешкоді. Проте, говорив Яків, якщо воно проб'ється в американський світ, то слов'янське прізвище стає притягальною силою, великою рекламою. Гніздовський справді став одним з найкращих мистців серед американських художників, а в дереворізі та й поготів. Та це вже відомі речі. На превеликий жаль, покинув нас у період своєї зрілої мистецької творчості.

**

Трагічний ланцюг останнього кварталу 1985-ого року закінчився смертю ще однієї видатної людини — **Володимира Скорупського**, поета й редактора. Ми з ним уперше зустрілися ще десь у 50-их роках, коли він з родиною жив разом з Самчуками. Проте ближче ми познайомилися останніми роками, як він часто став приїздити з родиною на відпочинок на „Ватру“, де міг справді добре й хороше відпочити серед приятелів і знайомих після напруженої праці в редакції. Здобув він собі добре ім'я як редактор **Нового шляху**. Справді, за його редакторства газета вибилась на одне з перших місць серед української преси. Він її, як то кажуть, вивів у люди. Велика-велика шкода, що нитка його життя так скоро обірвалась.

**

Жаліючи, що видатні одиниці нашої громади надто рано відходять від нас, варто звернути увагу, на те, як люди не шанують свого здоров'я.

Хто знав, наприклад, о. д-ра Липського. — людину надзвичайно гарну, колишнього професора Богословської академії у Львові та найкращого знавця візантійського обряду, — той знає, як мало він шанував своє здоров'я. Був закоренілий курець, що допізна вночі сидів і читав, кутив і пив каву. Навіть лікарня не могла його здисциплінувати й нікотин убив його. Еліяшевський, не зважаючи на жодні перестороги, поради, а то й докори, багато кутив і без фізичного руху в редакції, втрачав здоров'я. Гніздовський також кутив довгі роки. Однак організм сигналізував небезпеку й він пішов до шпиталю, щоб, нібито, „відучитись курити“. І він справді більше не кутив. Знову ж, як маляр, багато сидів без фізичного руху. А вже неоправним курцем був В. Скорупський — цигарка за цигаркою, серед диму в редакції. Раз, будучи у нас, де невільно курити, витримав щось більше як дві години. Відходячи сказав „Бачите, який я герой, дві години не кутив!“ Іншими словами, — міг себе здисциплінувати, але звичка виявилась сильніша. Так і його нікотин убив. Нервово напруження та нікотин — найбільші вороги людському здоров'ю.

* Про це читайте в щоденнику бл. п. М. Колянківського „Так будувалися фундаменти“, що друкувався в „Ми і світ“, а тепер у „Нових днях“.

Антін Івахнюк

Микола КОЛЯНКІВСЬКИЙ

ТАК БУДУВАЛИСЯ ФУНДАМЕНТИ

(Продовження)

2 лютого 1981

Вчора і сьогодні була досить погана погода. Відлига й опісля нагальний вітер і сильний мороз. Завтра нам треба їхати до Івахнюків — позичити на виставку дереворізи Гніздовського. До музею зайшла на хвилину одна пара канадців зі Ст. Катеринс. Прийшло замовлення на 10 книжок Українського Піонера. Вчора телефонував Б.У., що „У.С.“ передрукувало статтю проти мене. Сьогодні прийшов лист від 90-тирічного Якова Возняка з Франції. Також пише про ту статтю й каже: „Щойно прочитав про гострий камінець, кинутий у Ваш город. Простіть їм, бо не бачать, що творять“. Він старий вояк — Петлюрівець. Сам бідний, але прислав 50 франків на журнал.

3 лютого 1981

Завезли гроші на мортгедж. Ще один заплачений. У мене враження по кожній платності наче по довгому зусиллі обернув ще раз важке колесо. Скільки разів ще потраплю це зробити?

4 лютого 1981

Друкарня знову затягнула з „Ми і Світ“. Сьогодні була в нас на обіді Ніля Стецьків, привезла дереворізи Гніздовського, що він їх переслав на їх адресу.

10 лютого 1981

Вчора й сьогодні був у нас мій приятель із шкільних літ о. ігумен Антін Рижак. Було нам добре разом, хоч він трохи в нас намерзся. Сьогодні ми завезли його до Торонта, а звідти привезли „Ми і Світ“ останнє число за 1980 рік. Воно мені дуже важливе, бо в ньому моя заява в справі моїх сатир і фейлетон „Я люблю собак“. Нині прийшло також „Вільне Слово“ із статтю А.Івахнюка в мій обороні.

11 лютого 1981

Тоді, коли в нас вигасала всяка надія на якусь розв'язку наших проблем, добрий Бог через свою Матір, послав нам нову потіху: потелефонував до нас Сіті Клерк Дж.Колінсон, що на засіданні Міської Ради вирішено звернутися до одної з тутешніх великих індустрій допомогти фінансово Музеєві. Казав, що Роджер Янг поінформував управу міста про можливість, що уряд Альберти закупив би наші колекції. Вони не хотіли б мішати нам у наших плянах, тож заки робити кроки, хотіли б знати яка наша думка.

Я відповів, що в нас завжди було, і досі є бажання, щоб Музей залишився у Ніягара Фаллс. Ми далі цього хочемо. Отже місто може робити заходи. Єдине, що ця акція мусить бути роблена дуже швидко, бо ми не маємо можливості самі довше існувати. Сьогодні і журнал пішов на пошту.

13 лютого 1981

Телефонував Роджер Янг, що сьогодні розглядається справа купна нашої колекції Курилика в Едмонтоні. І дістанемо відповідь на початку наступного тижня. Є також якесь зацікавлення купити „Українського Піонера“ до Національної Галерії в Оттаві. Я розказав Р.Я. про телефон з міста і просив його бути

Б. Мисько. Микола Колянківський

посередником та дізнатися про деталі.

Були сьогодні в нас п-во Маслії з Ріджайни, які купили в нас Куриликову „Мадонну Атомової Доби“.

18 лютого 1981

Сьогодні двічі телефонував Янг. Уряд серйозно хоче купити „Українського Піонера“ щоб був розміщений у новому урядовому будинку. Переговори йдуть у найвищих колах і можуть дуже скоро закінчитися. Ми примушені продати, щоб рятувати Музей „Страстей Христових“ Курилика. Курилик казав так робити. Він також хотів намалювати таку панорамну картину для Оттави і для цього зробив перед смертю рисунки у Борівцях, на Буковині. Трохи боюся, щоб не стало щось на перешкоді... Але ми маємо листа від Курилика, де він виразно написав, що дарує фреску Музеєві та що в потребі ми можемо її продати.

Вчора ми їздили на пресову конференцію в Джерал Моторс в Ошаві.

19 лютого 1981

Було двох людей в галерії. Прийшов лист і грошева підмога від наших приятелів д-р Кіналів.

20 лютого 1981

Був телефон від Роджера Янга. З уряду сказали йому дати формальну пропозицію на продаж „Українського Піонера“. Ми постановили частину подарувати, а частину продати урядові. Це вже поважна справа. Коли б оферта була прийнята, ми могли б сплатити борги і врятувати Музей „Страстей Христових“. Це було б те, що собі бажав Курилик і що хочемо ми. Ще боїмося тішитися, бо все ще може натрапити на перешкоди і розбитися. Але хай буде так, як Бог схоче. Ми й так не планували такої можливості і пропозиція федерального уряду прийшла нам несподівано.

21 лютого 1981

Оля їздила до Торонта на пресову конференцію з прем'єром Дейвісом та полагодити деякі справи. Потелефонував п.Масляний, що купує картини В.Монастирського. Зможемо заплатити мортгедж. В неділю їздили до церкви у Торолд на Службу Божу. Відвідали нас п-во Ткаченки. Була дуже гарна соняшна і тепла неділя. Вже є зелені бруньки на калині, бузку і на оливках.

24 лютого 1981

Нині Р. Йонг надіслав листа з офертою продажу „Українського Піонера“ урядові Канади. Оферта вислана до головного асистента міністра публічних робіт п.Павла Косгрова, — п.М. Моррісона. Виглядає, що в принципі вже все вирішено. Але навчені досвідом, що невдачі приходять інколи в останньому моменті, нічого ще не надіємось. Знаємо і віримо тільки в те, що буде так, як захоче Господь і як буде найкраще для справи, отож і для нас.

25 лютого 1981

Оля дістала чека на 300.00 дол. за зорганізування виставки в Мічіганському університеті в Ан Арбор.

JACYK GROUP

Індустріальні і комерційні будинки та розбудови; фахове управління і різні умови оренди або купівлі. За ближчими інформаціями дзвонити: (416) 625-2171.

27 лютого 1981

Сьогодні ми підписали контракт на продукцію півгодинного фільму із серії Страстей Христових Курилика з Пилипом Ірншав. Накручування, себто знимки відбудуться в травні ц.р. тут у музеї. Сам Ірншав приємна молода людина, яка цінить Курилика і його ідеали. На фільм має спонзорів. Для нас і для Музею це дуже добра справа, ще один крок вперед.

1 березня 1981

Були в церкві в Торолд. Їздили на вечерю до Стецькових у Тонаванду. Був там і о. Сенцьо, православний священик, що недавно приїхав з Польщі і дістав парафію у Бофало. Був приємний вечір. Вернулися пізно. Температура вдень 2°-3° Ц.

3 березня 1981

День народження Василя Курилика. Під вечір прийшов юнітаріанський пастор із семеро дітьми.

5 березня 1981

Відбулося відкриття виставки дереворізів Якова Гніздовського у Форт Ірі, яку наша галерія влаштувала, як і в кількох інших містах округи „Золотої Підкови“.

6 березня 1981

Ще один дуже незвичайний день. Спершу була прикрість. Прийшла монреальська газета „Око“ і в ній повно наклепів на нас. Стаття якогось аноніма, який сфальшував текст нотатки „Вісті з України“, та зробив висновок, що ми вивезли картини Курилика до СРСР.

Я написав порученого листа Редакції і Дирекції, в якому вимагаю зложити до кінця березня 10.000 доларів на Музей Курилика, помістити мого листа а найближчому номері і вибачитися за вчинену кривду.

На потіху пополудні був телефон від Янга. Приїде за тиждень із шефом канцелярії міністра публічних робіт Моррісоном, ще одним урядником і одною особою з Торонта щоб оглянути Музей і фрескову композицію „Український Піонер“. Отже це вже неважна справа і недалеко до завершення купівлі. Янг сподівається також в найближчому часі вістки з Альберти. Під вечір ми їздили заплатити мортгедж у Вірджіл. Був холодний, але соняшний день.

9 березня 1981

Знову мале розчарування. Я рахував вже кожну днину до приїзду високих достойників з Оттави, а ось сьогодні потелефонував Роджер, що мусять їхати до Калгари і в нас будуть щойно 18 або 19. Це ніщо, але знову повернулися сумніви, чи щось з того усього вийде. Вже щораз менше сили все те переносити.

Стецькові написали дуже гарного листа в мій

обороні до „Українського Життя“ в Чикаго. Читали нам телефоном вчора. Сьогодні старенька п. Зінченко потішаючи прислала з Чикаго 20 дол.

Але турботи тривають. Крайня пора іти в друкарню із „Ми і Світ“ за січень-лютий, а не маю грошей заплатити їм наkonto боргу.

10 березня 1981

Дмитро Грушецький прислав 20 дол. і відбитку його статті в „Українських Вістях“ „Скитська Баба“.

Телефонували з ТВ-Онтаріо що приїдуть наступного тижня щоб зробити передачу про Курилика.

11 березня 1981

Приїздив Генік Стецьків — привіз вино і курку по київськи, щоб було чим погостити наших оттавських гостей. Стецькові одні з нечисленних, які нас не покинули. А то вже сторонять люди, боячись щоб не просити в них допомоги.

Вже три дні налітає сніг, але вдень немає морозу. Вчора і сьогодні був з візитою у Канаді през. Реген. Готую журнал, хоч не знаю чи зможу його друкувати. Враження таке, як 26 років тому, коли сиділи на клунках в Едмонтоні, жадної можливості не було, а я сидів на скрині і стукав на машинці матеріал для „Ми і Світ“

(Далі буде)

КАТАСТРОФА В УКРАЇНІ

В час, коли пишемо ці рядки пройшло вже два тижні від дня (а радше від ночі) великої катастрофи, яка скоїлась на Чорнобильській атомній електростанції, розташованій всього 65 миль на північ від Києва. Світова преса й інші засоби масової інформації вважають цю катастрофу найбільшою за всю історію нашої атомової доби, хоч ніхто досі не подав точних інформацій про причини, розміри і можливі наслідки цієї страшної катастрофи.

Такі інформації може подати тільки московська комуністична влада, бо тільки вона їх має, або повинна мати. На жаль, кремлівські можновладці не поспішають оприлюднити інформації, від яких, може, залежить життя сотень тисяч людей не лише в Україні, але і в сусідніх країнах. Зрештою, тяжко буде вірити їхнім запізнілим інформаціям, якщо ці інформації не пройдуть авторитетної міжнародної перевірки.

А поки це станеться, треба порадити читачам слухати рекомендацій своїх урядів, які не рекомендують туристам тим часом відвідувати Київ, Львів чи інші східноєвропейські країни, ані не споживати продуктів з цих країн.

Сподіваємося, що точніші інформації про Чорнобильську трагедію зможемо подати читачам у наступному числі журналу.

М. Дальний

УКРАЇНСЬКО-ЄВРЕЙСЬКА ДИСКУСІЯ 3 1953 РОКУ

Українсько-єврейська „дискусія“ на сторінках англomовної преси розпочалась задовго до створення ОСІ в США чи Комісії Дешена в Канаді. Тільки раніш ця дискусія велась, здебільш, культурніше і на вищому рівні. Як доказ, нижче друкуємо деякі документи Пресової Служби СУБ з 1953 р. в перекладі на українську мову. — Ред.

У третій з черги статті з серії на тему „Росія і євреї“, п.з. „Від страху до страху“, надрукований у газеті „Манчестер Гардієн“ з 6-го лютого 1953. р., автор, пишучи про недавню відбуту Конференцію Комсомолу (Комуністичний союз молоді СССР) сказав, що конференція ця відбувалася „у традиційно антисемітській Україні“.

У своєму листі з 14. лютого 1953.р. до редактора газети „Манчестер Гардієн“, тодішній секретар й діловий директор Союзу Українців у Великій Британії п. Теодор Данилів запротестував проти називання України „традиційно антисемітською“ пишучи: „Вельмишановний Пане Редакторе!

У статті Вашого кореспондента з минулого вівтірка п.з. „Від страху до страху“ я з прикрістю прочитав, що він називає мою батьківщину „традиційно антисемітською Україною“.

До першої світової війни євреї і українці впродовж цілих поколінь жили разом у селах і містах, де євреї творили високий відсоток населення, і українці не мали ворожих почувань до них і не брали участі та не виявляли ініціативи у протиеврейських виступах. Якщо в Україні мали місце коли небудь виступи проти євреїв, то ті виступи були вміло інспіровані окупантами України.

Коли незадоволення населення в Україні приймало небезпечні розміри, тоді агенти „славної“ царської „Охранки“, вживаючи вмілу пропаганду, пробували скерувати ненависть проти російського поневолення у бік євреїв, обвинувачуючи їх за всі нещастя, які спадали на Україну.

Після проголошення Української незалежної республіки 22. січня 1918 Україна стала першою зпоміж новостворених держав, де євреї одержали повну рівноправність із іншими громадянами України. З поміж євреїв, д-р Марголін, який був іменований послом Української Народної Республіки в Лондоні, ствердив, що український уряд ставився до євреїв справедливо й уважно, д-р Гольдельман був

заступником міністра праці, Красний був міністром для єврейських справ, Вішніцер був секретарем українського посольства в Лондоні, євреїв було іменовано членами Найвищого Суду України, а багато інших були службовцями українських консульств або різних урядів в Україні аж до часу коли вона була повалена Червоною Армією у 1920 р.

Всюди, де уряд України мав у країні контролю, не було антисемітських виступів. Виступи починалися щойно там, де уряд був примушений під натиском ворога покидати частини своєї території. Ці виступи були dokonувані рейдуючими та плондруючими бандами, яких натворилося багато в різних частинах Російської імперії у тому часі: але там, де згадані терени знов повернулись під контроль Українського уряду, винуватці переслідування євреїв були арештовані, суджені і покарані.

В часі німецької окупації у період другої світової війни українське населення у багатьох випадках рятувало євреїв від нацистів, ризикуючи власним життям. Сподіваюсь, що все тут сказане зможе переконати Ваших читачів, що український народ не заслужив собі на те, щоб називати його антисемітським. Таке оскарження не є виправдане.

З правдивою до Вас пошаною...
Теодор Данилів, в.р.“

Лист був надрукований повністю у числі газети „Манчестер Гардієн“ з 18.лютого 1953 р.

Відповідь на цей лист написав професор С. Бродецкий.

Вона була надрукована у газеті 26.лютого 1953, а її текст такий:

„Високоповажаний Пане Редакторе!“

Пан Теодор Данилів хоче боронити Українську Незалежну Республіку перед закидом, що вона була антисемітська. Впродовж двох років її існування десятки тисяч євреїв було вимордовано в Україні, а одним із найтрудніших завдань наших, які внаслідок цього появились. Можливо, що це було зроблено „рейдуючими та плондруючими бандами“.

Але Ваш кореспондент був повністю правий називаючи Україну „традиційно антисемітською“ У половині сімнадцятого сторіччя велика більшість євреїв в Україні була вимордована ордами під командою козацького гетьмана Хмельницького: а видатне місце в цьому займає в єврейській історії різанина жидів в Немирові у 1648 році.

Я народився в Україні у вісімдесятих роках минулого сторіччя. Модерні погроми зачалися в тому десятиріччю в Єкатеринославі (тепер названому Дніпропетровськом). Вони були пляновані царським урядом для заохочування проти єврейської

пропаганди і не інтервеніювання щоб спасти євреїв в місцях де відбувалися погроми: велике число сільського населення було готове рабувати і мордувати. Погром євреїв був у місті де я народився-Ольвіополі, (тепер Первомайськ) у 1901.

Царі не були приятелями України, і це правда, що люди, які зробили революцію у 1917 були проти антисемітизму; але це не заперечує факту, що впродовж сторіч українці робили напади на євреїв. Сусідство зроджує приязнь і я не сумніваюся, що багато українців врятували євреїв від нацистів у 1941.р. Але я боюся, що багато українців помагали нацистам у винищуванні десятків тисяч євреїв.

З правдивою пошаною...
С. Бродетські,
Лондон, 19. лютого 1953.“

Секретар і діловий директор Союзу Українців у В.Британії не міг погодитись із всіма поглядами і висновками проф. Бродецького, тому 28.2.1953.р. він написав знов листа до редактора газети і з його листа тільки такі витяги були надруковані у числі газети з 8.3.1953:

„Високоповажаний Пане Редакторе!“

Я дуже вдячний проф. Бродецькому за його відповідь з 19.лютого, бо вона дає мені можливість вияснити цю трагічну ситуацію, яку російський уряд і російські організації створили в Україні у дев'ятнадцятому і на початку двадцятого сторіччя, в період, який є одним із найпохмурніших періодів в історії України. Під російським правлінням було наново уведено кріпацтво в Україні, вживання української мови для друкування книжок і преси було заборонено т.зв. Валувєвським указом в якому Валувєв сказав: „України ніколи не було, немає і не може бути“. Росіяни були абсолютними хазяїнами України і вони несуть повну відповідальність за те що діялося в Україні.

Я з приємністю читав, що проф. Бродецький погоджується з моїм твердженням, що українські революціонери 1917 року були противниками антисемітизму. Українці, які скинули царське ярмо належали до демократичних партій і, очевидно, расова дискримінація для них не існувала. Я також задоволений, що проф.Бродецький згідний зі мною, що погроми над євреями були пляновані царським урядом. Це доказ, що проф. Бродецький старається відмежуватися від упередження у цій справі. Але я хотів додати що погроми були не тільки інспіровані, але також і старанно керовані царською Охраною і Армією. У цій справі багата література існує у російській мові. Зокрема я хотів би читачам рекомендувати книжку “Последній самодержец”, видану видавництвом Ебергарда (Фровайна) у Берліні.

Чи справедливо, отже, називати Україну „традиційно антисемітською?“ Чи не було б більш справедливо сказати, що Україна була одною із територій, на яких російський царський уряд улаштував погроми у своєму царстві (бо були також

погроми на Кавказі, в Польщі та Білорусі)? Так само тепер українці не є хазяїнами своєї країни. Москва може плянувати і проводити в життя нові переслідування євреїв в Україні. Але це не буде вина українців.

З правдивою до вас пошаною...

Теодор Данилів, в.р.

Секретар і діловий директор
Союзу Українців у В.Британії
Лондон 28.2.1953,

Під цим листом редактор „Манчестер Гардієн“ дав таку замітку: „На цьому кореспонденція в даній справі припиняється“. Хоч лист представника СУБ п. Т. Данилова був рішуче задовгий, щоб його повністю надрукувати в „Манчестер Гардієн“ (чи в іншій газеті), проте, дуже показово, що саме редактор вважав за потрібне з якихсь причин не друкувати. Нижче подаємо ці пропуски, бо вони не втратили своєї актуальности й донині. Ось вони:

...„Нам виглядає, що говорячи про погроми в історії України проф. Бродецький зробив фальшиві висновки.

Українське повстання під проводом великого гетьмана Богдана Хмельницького у половині 17 сторіччя було одною з найбільш далекосягливих революцій і воно потрясло всією Східною Європою. Сотні тисяч людей різних національностей, включаючи українців, були переслідувані і вбиті. Це саме зрештою діялося в часі революцій в інших частинах Європи. Боротьба за незалежність України була тяжка і в тих обставинах неможливо щоб і євреї не потрапили.

Українців не можна обвинувачувати за погроми, організовані царським режимом і царськими російськими організаціями як, нпр., Союз Русского Народа та були керовані царською Охраною. Українці не були хазяїнами у своєму краю і були безсильні. Відповідальність паде виключно на царський режим, навіть у випадках, коли хтось із українців брав участь у тих погромах, що є цілком можливе. Злочинні типи можна знайти у кожній суспільності, які готові на всякий злочин, зокрема коли безкарність за це гарантується вже наперед властями.

Коли у 1918 році постала Українська Народна Республіка її незалежність відразу була загрожена із всіх боків через її ворогів — „білих“ росіян Денікіна і Врангеля, більшовиків, поляків, румунів та різних самозванчих „отаманів“ як Махно, Семесенко та інші, які були проти всіх і вся. І український уряд поборюючи ці ворожі сили мусів рівночасно вдержувати лад і порядок на територіях під його контролю. Всякі недозволені виступи були строго карані, зокрема ж ті, що переслідували євреїв були суджені і присуді на них виконувані. Для прикладу: з наказу от.Петлюри, Семесенко і помічники були арештовані суджені і смертний присуд на них був виконаний за погром у Проскуріві. У час неустабілізованої ситуації часом трудно було встановити хто, і для яких глибших причин організував погроми, але всі, хто їх організував і

жадоба грабунку у тих, хто брав в них участь, робили роботу для ворогів молоді Української Республіки, які хотіли її дискредитувати.

У тих обставинах обвинувачувати весь український народ за переслідування євреїв було б так само несправедливо, як обвинувачувати весь єврейський народ за переслідування українців євреями, членами Комуністичної партії, зпоміж яких Лазар Каганович, кількалітний перший Секретар Комуністичної Партії України безжалісно винищував українських націоналістів, силою уводив зненавиджену колгоспну систему в Україні і маси тих, які цьому ставили опір, арештував і нищив або вислав до лагерів, а „славний“ Ягода шеф ОГПУ безжалісно переслідував українців, а знов Мехліс завзято „вичищував“ українців із советської армії, і врешті ті — більш як половина службового персоналу МВД в Україні-то євреї, на яких совіті різні переслідування українців. Всі вони є відповідальні за смерть, арешти і тортури не десятків тисяч, а мільйонів українців, за руйну їх родин, залишення без опіки і в нужді їх дітей, словом, за небувалого масштабу нищення народу.

А все ж таки було б несправедливо, за рахунок Кагановиців, Ягодів, Мехлісів і багатьох тисяч єврейських службовців М.В.Д. в Україні казати, що всі євреї є українофоби. І тому так саме несправедливо казати що український народ є антиєврейський.

Це дуже шляхетно з боку проф. Бродецького, що він признає, що багато українців рятували і врятували євреїв від нацистів у 1941 р. Коли індивідуальні українці помагали нацистам переслідувати євреїв, то знов це не значить, що весь український народ співпрацював з нацистами. Досить багато осіб і інших націй співпрацювало з нацистами також у тому ділі, а навіть індивідуально самі євреї були примушені нацистами переслідувати своїх собратів. Але це ніяк не може бути доказом що народи, до яких ці особи приналежні, були антисемітами.

А в теперішньому часі українці не є хозяїнами свого краю. Недавно Кремль розпочав далекосяглу антисемітську політику*, хоч деякі оборонці Москви стараються вияснити, що ця ворожість Кремля спрямована проти сіоністів тільки. Москва може незабаром запланувати і переводити нові переслідування обрядів в Україні.

Але ці переслідування не можна буде вписати у вину українцям.

З правдивою до Вас пошаною...

Теодор Данилів в.р.

* (т. зв. „заговор лікарів“ — Ред)

ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ ПОСЛУГУ СВОЇМ РІДНИМ ТА ПРИЯТЕЛЯМ, ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НИХ ЖУРНАЛ „НОВІ ДНІ“!

Олексій КОНОВАЛ

БІЛЬШЕ СВІДОМОСТИ ТА ТОЛЕРАНТНОСТИ — ЦЕРКВА МАЄ СЛУЖИТИ СВОЄМУ НАРОДОВІ

З наближенням 1000-річчя хрещення України-Руси, українська громада за межами України проявляє надзвичайну активність в підготовці до цього свята. Влада Кремля, яка впродовж свого існування руйнувала в Україні церкви, поголовно винищила українське духовенство, безоглядно викоринювала релігійність, скасувала українську православну та католицьку Церкви, а для замилювання очей і для швидкої русифікації увела російську православну церкву як примусову в Україні, використовуючи її і для інших своїх потреб, раптово теж „захопилася“ прийняттям християнства. Для наївного західного читача видано різні люксусові праці, а для глядача телевізії накручено фільми, в яких показується як плекається в Советському Союзі любов до релігії та пошана до церкви в різних містах, включно з Україною, хоч майже ніколи не згадується, що ті міста розташовані в Україні. І, як звичайно, Советський Союз у цих фільмах в більшості називається Росією. Рівночасно згадується, що ось наближається дата, коли Росія, — не Київська Русь чи Русь-Україна, — прийняла тисячу років тому християнство.

Російські царі та комуно-російські керівники завжди використовували і використовують релігію для своїх загарбницьких цілей. Для них російська держава, російська нація і православна віра нероздільні. У нас, українців, що довший час були недержавною нацією, релігія і українськість переважно йшли окремими шляхами. Наші недруги використовували нашу релігійність, нашу побожність щоб поневолити нас, щоб поневолити Україну. Російські царі, спільно з духовенством, використовували, наприклад, любов кошового Запорізької Січі Івана Сірка до православ'я в боротьбі з українськими гетьманами, що робили заходи щоб відірватися Україні від Польщі та Московщини та стати незалежною українською державою. Іван Сірко з запорожцями воював безперервно з татарами та нападав на Крим, не дивлячись чи вони в той час були союзниками чи ворогами гетьманщини.

Коли війська московського генерала Текелія наближалися 1775 року до Січі щоб зруйнувати її, українське духовенство переконало кошового й козацтво не ставити їм опору, бо російське православне духовенство обіцяло, що росіяни не зроблять ніякої кривди козакам, — вони ж бо „тієї самої віри“. І наївного останнього кошового Запорізької Січі Петра Кальнишевського закували в кайдани і заслали у Соловецький монастир, а Січ пограбили й

зруйнували. Там його тримали в ув'язненні більше як 25 років у замурованій келії, без вікон і дверей, до 1801 року. Малою діркою подавали Кальнишевському, як собаці, харчі та воду.

Не краща доля спіткала й керівників Гайдамачини — Максима Залізняка та Івана Гонта. Вони повірили, що їм іде на поміч російське православне військо щоб допомогти Правобережній Україні позбутися поневолювачів поляків-католиків. Російський полковник Гурев запросив Залізняка і Гонта з своїми старшинами на бенкет на якому їх підступно всіх арештовано. Залізняка і Гонта прилюдно безмілосердно катовано. „Жінку і чотири доньки Гонта було схоплено і прилюдно бито їх різками, а потім заслано: син же його утік із сотником Уласенком у Молдавію“ — пише Микола Аркас в „Історії України-Руси“. Івана Гонта віддано на суд полякам, які після жорстоких катувань відрубали голову, а частини його тіла повішали на пострах людям на шибеницях в 14 містах України. Залізняка, як мов російського підданого, разом з 73 особами, після суду, з Києво-Печерської кріпости заслали на Сибір де він і помер.

Не менше використовували нас поляки. На початку 17 століття на Україні та Білорусії, які були окуповані Польщею, велася затяжна боротьба між православними і католиками. Про ті трагічні події Михайло Грушевський пише в „Історії України-Руси“ том 7, ст. 431 так: „Релігійний спокій зовсім не додержувався, коли в гру входили інтереси унії. Новий уніяцький арцибіскуп полоцький Йосафат Кунцевич саме забрався підбивати під свою владу православні церкви виленські, і королівський суд вповні став по його стороні, присудивши всі церкви й монастирі могилівські полоцькому арцибіскупові, а за оружане протидіяння могилівських міщан проголошено смертні засуди на їх провідників.“ Але найбільша боротьба між православними і католиками, бо ж відомо унія примусово провадилася в той час поляками, відбулася осінню 1623 року. Мих. Грушевський в другому томі на ст. 511. подаючи кільканадцять польських джерел про ті події пише: „В Витебську розярена юрба вбила уніяцького владуку Кунцевича, найбільше войовничого репрезентанта унії, що своєю гострою, безоглядною боротьбою з православ'ям — забиранням церков, арештуванням духовних, всякими адміністративними репресіями викликав незвичайне обурення в своїй єпархії і взагалі вважався найтяжчим гнобителем православної віри, так що викликав грізні докори навіть такого вірного протектора унії, як литовський канцеляр Лев Сапіга. Прихильні люди давно вже остерігали владуку, що це може скінчитися зле для нього, але він свідомо легковажив остереження, навіть бажав такої „мученичої смерті“. бувши людиною взагалі екзальтованою і фанатично відданою католицькій ідеї. Арештування ним одного православного священика згаданого дня (12 XI) викликало вуличне збійовище і товпа кинула на владичу палату, і в цій нападі

убито самого владуку“. Думалось, що ті давні неприємні події відійшли безповоротно в минуле. Але не так сталося. Папа Іван Павло, будучи в Канаді 1984 року, пригадав українцям католикам, що над ними й далі тяжить обов'язок повернути православних українців під владу Риму. Нав'язуючи до цієї події Української Православної Церкви в Канаді „Вісник“ в редакційній статті „Нас далі вважають унійним матеріалом“ пише про звернення митрополита Максима Германюка з Канади до українців католиків таке: (цитата із звернення) „Вкінці, просимо приготувитися всім вірним до тієї річниці спільними молитвами, просячи нашого Божественного Спасителя про поширення й закріплення серед нашого українського народу віри в одну Христову Церкву, під проводом Наслідника Св. Петра, згідно з його бажанням, передовсім тепер, в часі наших приготувань до врочистого відзначення неповторного Ювілею 1000-річчя Хрещення України“. (дивись „Поступ“, 15 вересня 1985 р.) В тій статті далі пишеться: „Може Владика Максим мусів так написати, бо ж це, виходить, було зроблено на бажання Наслідника Св. Петра — папи. Але нам (цебто православним українцям) не вільно переочити цього документу й не звернути на нього належної уваги. Бо так, як він обов'язує наших братів-католиків до певного чину, так він обов'язує нас поставити йому спротив. Крім того, він заставляє нас багато чого передумати, перевірити, а може й змінити“.

А ось недавно надійшла неприємна новина від православних з Курітіби з Бразилії де в римо-католицькій богословській школі училися українські православні студенти. Православним студентам не дозволили вчитися в згаданій школі, бо „український католицький єпископ кир Єфрем Кривий пішов до бразилійського Архiepіскопа і зажадав, аби той наказав викинути з факультету православних студентів, бо в протилежному разі він забере своїх 11 студентів, які вчаться на тому факультеті“. Надійшло цього річного Різдво і в своїм соборнім Різдвянім посланні Ієрархії Помісної Української Католицької Церкви кардинал М. Любачівський пише: „Нашим прикладом до наслідування нехай стане сл. Б. Митрополит Андрей, який своє життя „повне терпіння та досвідів“ віддав справі церковного з'єднання, щоб сповнилися слова Христові „щоби всі були одно“. і за що пролляв свою кров святий Йосафат, страждав наш Блаженніший Йосиф-Ісповідник, а разом з ним наші єпископи, священики і вірні. Вони свідчили вірно Христові й нам передали священний заповіт продовжувати це свідчення серед народів слов'янського Сходу, які тепер страждають у безбожницькій царстві. Пам'ятаймо слова Папи Урбана VIII: „Через вас, мої Русини (Українці), надіюсь повернути весь Схід“. Це почесне завдання-місію привернення Сходу до Вселенської Церкви має здійснити наша Українська Церква, що тепер входить у своє друге тисячоліття“.

Читали ми це послання і очам своїм не віримо. Невже? Ми ж рахували, що „почесні завдання-місії“

когось навертати на свою релігію, практика 17 століття, відійшла в історію. Вже найвищий час прийняти як доконаний факт те, що українська нація складається з православних, католиків, баптистів та інших віровизнань. Ніяка з релігій не мусілаб сьогодні виставляти осіб до наслідування, які силували своїх братів, не християнськими способами, разом з поневолювачами, зрікатися своєї релігії. Тому ставити нині єпископа Йосафата Кунцевича як приклад, як треба „практично працювати над нез'єдиненими“ це не лише зневага для св. п. митрополита А. Шептицького, але й образа для інших. Вищезгадані прохання, звернення та послання українських католицьких владик є дуже небезпечні й шкідливі для української справи, не дивлячись на те, що вони прикрашені патріотичними та соборницькими фразами. Чи не криються замасковані інтенції про „привернення Сходу до Вселенської Церкви“ і в змаганнях за Києво-Галицький патріархат до назви якого причеплено ще й „усю Русь“ Чи будуть вільні від цих тенденцій коментарі у великому Гарвардському проєкті відзначення 1000-річчя хрещення України?

Трагедія українців в тім, що не завжди, і не все українське православне, католицьке чи баптистське духовенство ставило, чи й тепер ставить, на належне місце українську націю! Церков православних, католицьких чи протестанських у містах де живуть українці є багато. Але коли вони втратять українськість, вони втратять підставу й потреби свого існування за межами батьківщини. Бо ж яка буде потреба комусь їхати за багато миль до „української церкви“ коли не буде різниці між нею і іншою православною чи католицькою церквою, що є кілька кварталів від них?

Вже тепер по багатьох українських парафіях управи забороняють продавати чи популяризувати українську пресу та книжки коло церкви чи на парафіяльних подвір'ях, збирати гроші на національні потреби, збирати підписи під петиціями до урядів в справах оборони дисидентів чи знеславлення українців нашими недругами. Майже кожна парафія має залю яка надається на публічні виступи суспільно-громадських чи політичних українських діячів чи на національні імпрези. Але попробуйте її винайняти на виступ якогось українського дисидента чи політичного діяча!? Тому з тривогою за наше майбутнє, яке в більшості буде зосереджуватися довкола українських церков, говорив д-р Анатолій Лисий в своїй доповіді на зустрічі ОДУМ-у літом 1985 року. В своїй промові, яка поміщена в журналі ОДУМ-у „Молода Україна“ ч. 349. він казав: „Немає сумніву в мене, що наша Церква (від себе додаю православна, католицька, баптиська чи інша), — як носій християнської релігії в нашій народі, повинна служити інтересам народу. Вона повинна бути джерелом національної свідомості для українців, незалежно де б вони у світі не перебували. Якщо вона такою не є — тоді вона чужа нам і тому не виконує свого призначення. Лише зрозумівши це і лише на основі національного

призначення нашої церкви ми зможемо віддавати себе в праці для неї з метою укріплення її на довгі роки в майбутнє.

Не раз, не два, а багато разів ми чуємо в церквах, що будьяка національна активність у наших парафіях є уведенням політики у життя церкви. Не раз з амвону ми чуємо глибого благальні проповіді, в яких знову і знову підкреслюється, що церква не є політикою чи місцем для виявлення патріотизму і національних прагнень наших.

Жодна нація не виборола собі незалежності лише показом танців, співом, гарними писанками, вишивками, смачними стравами чи молитвами. Щоб нас чужинці рахували зрілою державною нацією, ми мусимо нею бути. Любов до свого народу, культури, традицій та історії мусить плекатися вдома в родині, в школі українознавства, в організаціях молоді, в церкві. Всупереч деяким сумним антидержавним і несоборницьким введеним вище прикладам, наші Церкви майже завжди йшли разом з народом у тяжкі його поневіряння. Національна свідомість, любов і толерантність до свого брата українця, незалежно від його віровизнання, має бути і далі на першому місці в наших думках і ділах. Національну свідомість і почуття єдності різних мусять проповідувати, популяризувати і закріплювати наші Церкви в серцях і душах своїх вірних. Свідомі, толерантні члени наших Церков будуть заборолом перед будьякими зазіханнями та залицяннями наших ворогів, щоб нас використати чи обдурити, бо ми, мовляв тієї віри, що й вони. Хай наші помилки з нашої трагічної історії будуть для нас наукою. *Наші Церкви мають служити насамперед українському народові, Україні.*

А ДЕ Ж ВАША СОВІСТЬ, МИТРОПОЛИТЕ НИКОДИМЕ?

В газеті „Вісті з України“ ч.5 за січень 1986 р. надруковано статтю митрополита Львівського і Тернопільського, Никодима, під багатомовною назвою „...Віруючі повністю і вільно задовольняють свої релігійні портеби“.

Стаття починається таким неправдивим ствердженням: „У Львівсько-Тернопільській єпархії сьогодні діє 1006 православних церков. У нас не існує ніде і ніяких перешкод для відвідання віруючими храмів. Радянська Конституція гарантує повну свободу совісті... Радянське законодавство захищає, гарантує і забезпечує права віруючих, релігійних об'єднань і служителів культу“.

Наговоривши такого для „зарубіжних вірних“, митрополит Никодим трохи нижче пише: „...**Жодного паростка уніяцтва у нас немає й бути не може.**“ А де ж поділась „свобода совісті“ і „права віруючих“, що про них мова спочатку? І де ваша совість, митрополите Львівський і Тернопільський? „Не було, нет і бити не может!“

Якщо вам цю статтю підсунули до підпису тупоголові чиновники з КГБ, то ж могли ви вказати їм бодай на це безглузде протиріччя. Ми вже не вимагаємо від вас вияснення, якою мовою і в яких „духовних семінаріях і академіях країни“ здобували освіту ввірені нам священники.

Не вимагаємо й того, щоб ви хоч раз назвали ввірений вам народ українським народом чи, бодай, українським радянським народом, бо для цього в умовах нинішньої русифікації потрібно мати відвагу й глибоке почуття національної гідності.

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ КРАЙОВИЙ СОБОР В ОТТАВІ

В Оттаві, столиці Канади, будується нова українська католицька церква. Виїмовість цієї церкви збудила зацікавлення всієї нашої спільноти в Канаді й навіть у США.

Підготовка до будови почалася ще в 1976 році. Моторами її були тоді зформовані Будівельний комітет (голови: Петро Мельник, д-р Юлія Войчишин, тепер інж. Ярослав Кіт) і Парафіальна рада (голови: ген. Осип Романів, тепер полк. Богдан Яримович). У плані було збудувати скромну, але гарну церкву, яка відповідала б потребам і спроможності вірних оттавської Громади.

При кінці червня 1980 р. відбувся в Едмонтоні Всеканадський Український Католицький Конгрес. Під час Конгресу обговорювано справу підготовки до святкування Тисячоліття Хрещення України і справу пам'ятників цього неповторного ювілею. Від Конгресу вийшла рекомендація, щоб оттавську церкву, яка тоді була в стадії планування, визначити як один із головніших всеканадських пам'ятників тисячоліття з титулом „крайового собору“. Конгрес уважав, що престижева українська церква в столиці країни Оттаві є побажана для української спільноти в Канаді.

Вірні й комітети парафії Св. Івана Хрестителя, заохочені такою пропозицією, залишили свої скромні плани та рішили піти на відважний крок: прийняти рекомендацію Конгресу, яку теж піддержувала українська католицька ієрархія.

Ієрархія поставила оттавській Громаді певні вимоги, головню щодо площі й архітектурного вигляду церкви.

Відповідаючи на ці вимоги, парафія ще у лютому 1981 р. купила 2,5 акрову площу, що лежить на перехресті історичного Рідо-каналу та кількох головніших артерій. Це добірня площа, яка надає церкві профіль і робить її помітною здалека.

Чимало уваги присвячено архітектурному виглядові. Найнято архтекта Юліана Ястремського з Нью Йорку. Він запланував собор у дещо змодернізованому українсько-візантійському стилі. Церква має вид хреста. Велика центральна баня і чотири менші завершують дах. Церква матиме коло 325 сидячих місць. З архітектурного боку вона робить враження достойного дому молитви та задовольняє вимоги престижевої столичної церкви.

Першу стадію будови започатковано осінню 1984 р. Друга стадія (стіни й дах) були збудовані літом 1985 р. Третя стадія, тобто викінчення зовні, починається саме тепер. По завершенні третьої стадії, розпочнеться викінчення церкви всередині, яке буде завершене під кінець цього або з початком наступного року.

Прийнявши запрошення здвигнути в Оттаві крайовий

собор, парафія піднялася такого діла, яке було понад її сили. Піднялась однак в надії на поміч з поза парафії. Приємно ствердити з признанням, вдовolenням і подякою, що її заклики знайшли щирий і жертвенний відгук серед священників і вірних, з різних українських громад. Якщо пожертви будуть напливати як досі, то в скорому часі, оттавський собор, здвигнений на славу Божу як пам'ятник Тисячоліття, стоятиме в пошану і на славу тим, що своїми силами й засобами помогли його здвигнути.

Ми віримо, що ширший загальний вірних у Канаді і США буде далі ставитися прихильно до відважного почину оттавських парафіян — і спричиниться своїми жертвами до скорого викінчення „Святого храму цього“.

По ближчі інформації в справах крайового собору просимо звертатися до пароха о. Володимира Шевчука.

Father V. Shewchuk OSBM
339 Fairmont Avenue
Ottawa, Ontario, Canada
K1Y 1Y6

У Видавництві "Нові дні" ще можна набути книгу

Гелія Снегір'ова

"НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ ТА ІНШІ ТВОРИ"

Книга в твердій оправі, має 492 сторінки й багато ілюстрацій. Ціна книги з пересилкою в Канаді 20 кан. доларів, в інших країнах — 20 амер. дол. Замовляйте книгу Г. Снегір'ова не гаючись.

**

Журнал „Гарпер“ підрахував, що за участь в Гренадській акції нагороджено 9,724 американських воїнів. За участь в Фолкландській війні Англія нагородила лиш 679 британців.

Остан ТАРНАВСЬКИЙ

48-ИЙ КОНГРЕС ПЕН В ОБОРОНІ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЛІДУваних ПИСЬМЕННИКІВ

В січні 1986 року відбувся в Нью-Йорку 48-ий міжнародний конгрес світової організації письменників — Інтернаціональний П.Е.Н. Для українців цей конгрес важливий головним чином тим, що знову підніс справу переслідування, арештів і засудів українських письменників окупаційним режимом в Україні і ухвалив резолюції в обороні цих письменників-в'язнів, з вимогою негайного їх звільнення. Цю вимогу може ставити Інтернаціональний П.Е.Н. згідно із своїм статутим, який вимагає повної свободи для літературної творчості. У статуті Інтернаціонального П.Е.Н. вже в першому параграфі написано, що „література, хоч і національна в закладі, не знає кордонів і мусить залишитися спільним вимінним добром усіх націй, не зважаючи на політичні, чи міжнародні розладнання“. Хоч література твориться письменниками окремих національностей та й мовою цих національностей і має національне коріння, то вона не знає державних кордонів. Члени П.Е.Н. повинні боротися за свободу слова у всьому світі.

Світове Об'єднання Письменників — Інтернаціональний П.Е.Н. постало в Лондоні після першої світової війни, в 1921 році. Серед організаторів цього об'єднання були видатні письменники того часу, як Герберт Велз, Анатоль Франс, Бернард Шов, Томас Манн і інші — переважно лауреати найбільшої літературної нагороди у світі — Нобелівської премії. Першим головою Інтернаціонального П.Е.Н. був вибраний англійський письменник Джон Гелсворсі. Членами П.Е.Н. можуть бути поети, прозаїки, драматурги, есеїсти, публіцисти та й редактори літературних видань усіх національностей, з усіх країн світу. В окремих країнах діють національні відділення П.Е.Н., які охоплюють діяльність письменників цих національних груп.

Кожного року відбуваються міжнародні конгреси Інтернаціонального П.Е.Н. і на цих конгресах вирішуються головні організаційні справи, включно з вибором Президії Інтернаціонального П.Е.Н. До останнього конгресу головою Інтернаціонального П.Е.Н. був відомий шведський письменник Пер Вестберг. На конгресі в Нью-Йорку вибрали головою П.Е.Н. англійського письменника Франціса Генрі Кінга. Між заступниками голови Інтернаціонального П.Е.Н. є такі відомі письменники, як перуанський письменник Маріо Варгас Льюса, американський драматург Артур Міллер, французький письменник Рене Таверніє, письменниця з Південної Африки Надіна Гордімер;

Українські делегати на 48-ий Конгрес П.Е.Н. Зліва направо: Леонід Рудницький, Марта Тарнавська, Уляна Любович і Остан Тарнавський.

був ним і німецький письменник — лауреат Нобелівської премії Гайнріх Бель, який помер минулого року.

48-ий конгрес П.Е.Н. мав виняткове значення, бо він відбувся в Нью-Йорку — в осередку не тільки світового економічного і політичного життя, але й в осередку літературного життя. В Америці працює багато тисяч професійних письменників і вони відіграють важливу роль в літературному житті не тільки нашої країни. Відповідальним за організацію 48-го конгресу П.Е.Н. був Американський П.Е.Н., що його головою під теперішній час є відомий письменник Норман Мейлер. Про його успішну організаційну працю вказує вже сам факт, що він зумів зібрати кілька мільйонів доларів на переведення цього конгресу. В Конгресі взяли участь письменники з 60 країн світу; всіх учасників конгресу було майже тисяча.

При Американському П.Е.Н. існує окрема секція еміграційних письменників, що концентрується головним чином в Нью-Йорку. Головою цього осередку для еміграційних письменників є тепер метка угорська літературна діячка проф. Кляра Діордей, а між заступниками голови такі відомі письменники, як нобелівський лауреат Чеслав Мілош, і литовський драматург, якого п'єси виставляються в Нью-Йорку — Альгірдас Ландсбергис; був ним і відомий нам естонський поет Алексіс Ранніт, який помер минулого року. Членами цього осередку є теж і деякі українські письменники, які живуть у США.

Українські письменники співпрацюють з Інтернаціональним П.Е.Н. вже понад двадцять років. Ще в початках нашого приїзду до Америки деякі з письменників навіязали контакт з цією міжнародною організацією письменників та стали членами П.Е.Н. Головна співпраця українських еміграційних письменників почалась в той час, коли в Україні стали переслідувати українських письменників за їхні виступи в обороні вільного слова.

Нагодою для такої співпраці став 34-ий конгрес Інтернаціонального П.Е.Н., який відбувся теж у Нью-Йорку в 1966 році. Президія Об'єднання Українських Письменників „Слово“ нав'язала тоді ближчий контакт з Президією Інтернаціонального П.Е.Н. в Лондоні, головню з тодішнім його генеральним секретаром Давидом Карвером. Були розписані листи до видатних письменників світу, як Жан-Поль Сартр, Гайнріх Белль, Артур Міллер, Ігнаціо Сільоне, Сол Беллов і інші, щоб включити їх в оборонну акцію проти переслідування українських письменників і української літератури окупаційним режимом в Україні. В тому 34-му конгресі П.Е.Н. у Нью-Йорку взяли участь такі українські письменники-члени П.Е.Н.: Григорій Костюк, Богдан Бойчук, Вадим Лесич і Остап Тарнавський. З допомогою спеціальної комісії при Інтернаціональному П.Е.Н.—Комісії „Письменники у в'язниці“, головню з допомогою голови цієї комісії письменника — емігранта з Угорщини Павла Таборі, вдалося українським делегатам переконати Президію 34-го конгресу П.Е.Н. ухвалити резолюцію в обороні переслідуваних тоді в Україні Івана Дзюби та Івана Світличного.

Співпраця Президії „Слова“ з Інтернаціональним П.Е.Н. поширилась після Конгресу. Це завдяки старанням Президії „Слова“ Інтернаціональний П.Е.Н. погодився наділити почесним членством в П.Е.Н. переслідуваних українських письменників. У висліді цих старань почесне членство в різних національних осередках Міжнародного П.Е.Н. отримали: Микола Руденко (він є почесним членом аж п'ятьох національних осередків П.Е.Н., а саме — американського, японського, французького, шведського, австралійського).

Почесне членство в П.Е.Н. дістали були Іван Дзюба, Іван Світличний, Євген Сверстюк, Данило Шумук, Михайло Осадчий, Вячеслав Чорновіл, Святослав Караванський, Ігор Калинець, Ірина Сеник. В 1978 році на міжнародному конгресі П.Е.Н., що відбувся в Сіднею, в Австралії, до почесної президії конгресу був покликаний Гелій Снегірьов. Василь Стус був членом двох національних осередків П.Е.Н. — англійського й голландського. Він теж стримав був міжнародну нагороду за поезію. Гроші цієї нагороди, згідно з постановою конгресу, призначено на видання творів Стуса в перекладах на європейські мови. Членство в П.Е.Н. отримали теж і Юрій Бадзьо і Микола Горбаль. Почесне членство означає, що осередки, які наділили наших поетів цією почесною, взяли їх під свою опіку. Василеві Стусові був висланий вже перед роками визов на викладача в Лондонському університеті, людоненависний режим окупанта в Україні не дав дозволу поетові виїхати в Англію.

Співпраця Президії „Слова“ з Інтернаціональним П.Е.Н. популяризує творчість наших поетів-дисидентів. В „Бюлетені Інтернаціонального П.Е.Н.“ в Лондоні були надруковані поезії Василя Стуса в перекладі на англійську мову. Перед 48-им конгресом Президія „Слова“ поробила заходи,

щоб справу переслідуваних українських письменників в Україні знову поставити у програму конгресу. Були вислані спеціальні листи і до голови Інтернаціонального П.Е.Н. Пера Вестберга, і до голови Американського П.Е.Н. Нормана Мейлера, і до голови Комітету „письменники у в'язниці“ Майкела Скемела й до інших провідних діячів літератури. Майкел Скемел у своєму довгому, на 50 сторін друку, звідомленні про переслідування письменників у тоталітарних державах, розказав докладно про Василя Стуса, про його переслідування і про його поетичну творчість, засудивши нелюдське трактування поета в концтаборі советської імперії, що спричинило його передчасну смерть. 48-ий конгрес Інтернаціонального П.Е.Н. ухвалив три резолюції в обороні українських переслідуваних письменників, а саме про негайне звільнення з уваги на стан здоров'я сеньйора української літератури і ветерана останньої війни проти гітлеризму Миколи Руденка, як теж Юрія Бадзя і Миколи Горбала. Конгрес теж вимагав звільнення поетеси Ірини Ратушинської, народженої в Києві, яка пише російською мовою.

Не надто легка ця співпраця з міжнародною організацією письменників — Інтернаціональним П.Е.Н., що стоїть на позиціях повної свободи літературної творчості. Вже тому двадцять років, коли наші письменники взяли участь у 34-му конгресі, деякі наші кола закинули, що ми „рекламуємо конгрес, який є під контролею комуністів“. У той час головою Інтернаціонального П.Е.Н. був драматург Артур Міллер. У конгресі брали участь і представники літератури комуністичних країн, великою увагою втішався чилійський поет Пабльо Неруда. Але коли поглянемо сьогодні на діяльність Артура Міллера, який спеціально їздив до Советського Союзу і там переговорював в обороні арештованих письменників, головню в обороні Ірини Ратушинської, бачимо, що ці закиди були безпідставні. І в той час, у цьому 34-му конгресі відмовилась узяти участь делегація письменників Советського Союзу, хоч деякі з них і прибули до Нью-Йорку. А „Правда“ й „Ізвестія“ писали після конгресу, що советські делегати не могли брати участі в конгресі, в якому учасниками були емігрантські письменники-націоналісти. Теж і в 48-му конгресі не було офіційної делегації письменників Советського Союзу, хоч велике число їх було запрошене особистими запрошеннями з оплачення коштів, між ними і відомий Євгеній Євтушенко. Советському режимові не відповідають свободні наради світових письменників, не відповідає йому вільна виміна думок про літературу і творчість письменників, бо советські письменники — це, згідно з ленінською догматикою, тільки активісти режимної політики.

А останній 48-ий конгрес Інтернаціонального П.Е.Н. мав і цікаву тему для розгляду, а саме, в осередку стояло питання „уява письменника й уява держави“. Це й тема, яка могла виявити, що в Советському Союзі уява держави мусить бути й уявою письменника. Були цікаві дискусії на цю тему.

Вже саме відкриття Конгресу викликало фермент, бо деяка частина американських письменників, хоч і невелика, протестувала проти участі державного секретаря закордонних справ Джорджа Шульца, який офіційно вітав конгрес від американського уряду, як це звичайно буває на кожному конгресі, що учасників вітають, як господарі, навіть президенти держав, чи й володарі. Саме з уваги на цю основну тему конгресу відбувся і панель представників світової політики, і в цьому панелі, що ним проводив відомий письменник-публіцист Артур Шлезінгер, учасниками були колишній прем'єр міністрів Канади П'єр Трудо, колишній президент Австрії Бруно Крейскі, сенатор і кандидат на американського президента Джордж Мекговерн, як і письменники Варгас Льйоса, Вонегут і інші. Цікавою була дискусія на сесії про утопію, і тут деякі письменники, головню емігранти, які мали змогу пережити комуністичний терор у комуністичних країнах (наприклад поляк Мілош, чи литовець Венцлюва й інші) засудили соц-утопію, що її пропагує комуністична доктрина.

В 48-му конгресі взяли участь деякі українські письменники — члени П.Е.Н., а саме Уляна Любич, Лариса Онишкевич, Марта Тарнавська, Василь Сокіл, Леонід Рудницький і Остап Тарнавський. Вони не тільки були активні в нарадах конгресу й активно підтримали резолюції в обороні українських переслідуваних письменників в Україні, але й брали участь у дискусіях в деяких панелях. Наприклад проф. Онишкевич на панелі про переклади, подала до відома, що переклади творів українських письменників з України, роблять не з оригіналів, але з російських перекладів. Це надзвичайно здивувало всіх учасників цього панелю про перекладництво; вийшло, що Москва не тільки контролює, кого з українських письменників випустити у світ, але й дозволяє робити переклади тільки з російських, вже підготовлених перекладів. Тут виходить і непорозуміння із самими іменами письменників, бо таких письменників, як Олесь Гончар, чи Євген Гуцало пізнають у світі, як російських письменників під іменами „Гончар“, чи „Гуцало“.

Для української літератури, для популяризації української творчості, що є під постійним тиском в Україні, для виявлення переслідувань українських письменників в СРСР, цей 48-ий конгрес Інтернаціонального П.Е.Н. мав видатне значення. Були роздані летючки, що їх виготовила Президія Об'єднання Українських Письменників „Слово“ і кожний учасник мав нагоду довідатись про важкий стан української літератури і її творців, тож кожний зможе про цей стан української літератури поінформувати своїх колег у своїй країні.

Треба тільки більшої активності наших письменників на світовому форумі, головне в рамках такої організації, якою є Інтернаціональний П.Е.Н. Вже в 1988 році відбудеться конгрес П.Е.Н. теж на американській землі, в Канаді. 51-ий конгрес Інтернаціонального П.Е.Н. заповіджений і запланований

Остап Тарнавський, голова Т-ва письменників „Слово“, поет Чеслав Мілош, лауреат нагороди Нобля. Зустріч під час Конгресу П.Е.Н.

ваний в 1988 році у Торонті. Торонто — це більше скупчення українських поселенців; там і живе деяка кількість українських письменників, там діє дуже активно Відділ Об'єднання Українських Письменників „Слово“. Треба тільки, щоб наші письменники в Торонті заактивувалися в канадському П.Е.Н. і тоді зможемо ще краще виявити стан нашої української літератури на цьому конгресі П.Е.Н. 1988 рік — це знаменний рік для українців. Це тисячоріччя християнства в Україні. На той рік заповіджений теж Конгрес СКВУ в Торонті. В тому році теж і наші письменники мусять проявити більшу активність і з нагоди міжнародного конгресу Інтернаціонального П.Е.Н. у цьому великому канадському місті сказати своє голосне і важливе слово.

„ДОБРА КНИЖКА“

Найкращий подарунок — для дітей, молоді і батьків — книжка!

для дітей:

Календар української дитини	\$3.00
Раз. два, три	\$2,50
Якого це кольору?	\$2,50
Казка про грибка	\$5,00
Байки Езопа	\$5.00
Ілюстрований словник	\$15.00
Вчений гусак	\$4.00

Для молоді:

Зоряний корсар — Ол. Бердника	\$9.00
Сини Світовида — Ол. Бердника	\$4,25
Меч і книга — В. Барагури	\$6.00
Ілюстрована біблія	\$20.00

для батьків:

(спогади польового духовника (о.І Нагаєвського)	\$10.00
Українське дошкілля (вихов. матеріали)	\$25.00
Українські діти (антологія)	\$7.00
Не одним хлібом	\$3.00
Замовляти у видавництві: Dobra Knyzhka	

16 Rivercrest Rd.
Toronto, Ont., Canada
tel. (416) 769-2535

КАНАДСЬКИЙ ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ З 1981 РОКУ

(Закінчення з попередних чисел — 8) ¹⁾

Сільське та міське населення

II

Перепис з 1981 року зібрав інформацію про розміщення населення на основі 100% опиту. Сільський чи міський статус людини визначається її місцем постійного мешкання. Від 1951 року перепис розрізняє дві підгрупи сільського населення: тих, що живуть на фармах і тих, що живуть не на фармах. Заняття людини не має впливу на цю класифікацію розміщення. Міське населення розділяють далі за кількістю душ у місцевості (ми цей розподіл упростили). Від 1951 року „містом“ вважається кожна місцевість, що має 1.000 осіб чи більше. Поняття фарми, не-фарми, адміністративна композиція міст та границі міст змінювалися драстично у ході часу. Треба бути дуже обережним при порівнюванні явищ, де одним із факторів є час.

Як і передше, де не зазначено інакше, вживаємо тільки числа „повних“ українців.

Українці зачали приїздити до Канади, коли тут міське населення вже становило понад одну третину всіх. Сильна сільсько-господарська імміграція, що її значною частиною були українці, сповільнила темпи урбанізації у двох десятиріччях на половину. Немає сумніву, що у перших десятиріччях більшість українців поселювались у сільських околицях. У 1931 році вже три із кожних десяти українців у Канаді жили по містах. Половинний карб перейдемо перед переписом у червні 1951 року. Під час пройдених десятиріч сільське українське населення постійно зменшувалося, тоді як населення не на фармах зростало. числове відношення за період змінилося із 3:1 для 1951 року на 1:2 для 1981.

У 1981 році 126,405 українців жили у сільських

місцевостях Канади. Вони становили 2.2% всього канадського сільського населення і 29.3% всіх українців Канади. Прерійні провінції числово сильно домінують над іншими. У цих трьох провінціях українці становлять 7.9% всього сільського населення. Числова перевага у підгрупі „на фармах“ сильніша як у підгрупі „не на фармах“.

Українське міське населення, значить ті, що живуть у місцевостях з (1,000 чи більше душ, начисляло в 1981 році 403,210 осіб, що становили 2,2% всього міського населення Канади та 76,1%) всіх українців. Іншими словами, тільки кожний сорок п'ятий житель міста є українцем, але три на кожних чотирьох українців живуть по містах. Це перший перепис, що показав, що відсоток українців у містах вищий як для всього населення Канади. Перевага правда маленька, 76.1% до 75.6%, але це показує, що наш темп урбанізації багато швидший від загального; ми ж зачали з великим спізненням. Ще й досі ми самі себе та другі нас вважають „селянським народом“.

Українці зокрема люблять гуртуватися у великих містах. В обох групах найбільших міст, (див. Таблицю 27), себто у містах з 100,000 і більше мешканців, українці становлять 24 з кожної тисячі. У менших містах на кожну тисячу душ, українців припадає менше, а саме:

у містах 10,000 — 99,000 осіб	162 українці
у містах 2,500 — 9,999 осіб	223 українці
у містах 1,000 — 2,449 осіб	205 українців.

Із метрополітальних міст перепису найкраще заступлені українці Вінніпегу, де їх 102 на кожну тисячу душ. Друге, дуже близьке місце має Едмонтон, де їх 97 на кожну тисячу. Торонто серед метрополітанських міст, під цим оглядом, займає п'яте місце, — 17 українців на тисячу всіх; далі йдуть Калгарі та Ванкувер.

Нижче подано 14 метрополітальних міст Канади, і для чотирьох з них теж їх головні складові частини; для всіх зазначено кількість українців — „повних“ і „частинних“.

Таблиця 27

Українське сільське та міське населення
в Канаді, за районами, перепис 1981.

Статус населення:	Східня Канада:	Прерійні провінції:	Британська Колумбія:	Канада ²⁾
Сільське, загально	17,405	94,845	13,790	126,405
— на фармах	2,555	43,450	1,195	47,200
— не на фармах	14,850	51,395	12,595	79,205
Міське, загально	133,825	218,470	49,820	403,210
(жителів міста:)				
500,000 і більше	76,400	131,970	26,155	234,525
100,000 — 499,999	35,675	24,400	2,780	62,890
10,000 — 99,999	13,575	26,815	15,955	56,905
2,500 — 9,999	6,440	24,270	3,960	35,030
1,000 — 2,499	1,750	11,020	975	13,860
Канада	151,240	313,315	63,610	529,615

Метрополія/місто	українців		
	всіх	повних	частинні
Ванкувер	1,250,610	29,285	18,335
місто Ванкувер	408,080	8,340	4,365
Віндзор	243,640	5,200	2,900
Вінніпег	578,625	58,970	20,380
Гамільтон	537,645	11,615	5,615
Едмонтон	650,895	63,120	21,445
Едмонтон, місто	527,615	53,100	16,840
Калгарі	587,020	18,045	10,960
Монреаль	2,798,040	13,005	3,530
Монреаль, місто	967,465	5,285	975
Оттава — Голл	711,920	4,700	3,770
Ошава	152,685	4,270	2,105
Ріджайна	162,390	9,820	4,635
Саскатун	152,265	14,595	5,230
Ст. Кетеринс	301,565	9,395	4,135
Тандер Бей	119,720	9,440	4,675
Торонто	2,975,495	50,705	21,025
Етобіко, боро	297,325	11,150	2,740
Йорк, боро	133,995	3,325	745
Норт Йорк, місто	555,600	4,885	2,610
Скарборо, боро	439,555	4,030	2,490
Торонто, місто	592,625	14,380	3,990

- 1) див. Н.Д. число 9 (391) за вересень 1982 і далі.
2) включає Території та статистичні заокруглення.

Павло ЛОПАТА

КНИЖКА, ВАРТА УВАГИ

(Степан Горлач, „Приповідки і афоризми канадських українців“, обкладинка та ілюстрації роботи малюра Павла Лопати. Видавництво „Стего“, Торонто 1985 р.)

Треба подивляти автора книжки Степана Горлача, який постановив декілька років тому видати „Приповідки і афоризми канадських українців“. Він сам не вважається фолклористом-спеціалістом або збирачем етнографічно-усної народної творчості українців, але задав собі великої праці зібрати у книжці майже 3100 прикладів приповідок і афоризмів, а це поважне число. Книжка складається з „Вступного слова“ д-ра Богдана Стебельського, „Від автора“ „Додаток“—коментар дає читачеві зрозуміти, хто ми, звідки і чиї ми діти? Побудував її С. Горлач поділивши на поазбучні частини-заголовки з 31 ключевих слів, як, напр: Біда, Господь, Душа, Здоров'я, Козак, Побутові, Слово, До України, Щастя та інші, що за тематичним походженням поодиноких приповідок і афоризмів творить специфічну класифікацію.

Хоч не кожна його віршована строфа відповідає належній частині, та не з причини коштів, як він подає в „Додатку“, а тому, що між деякими висловками не завжди можна встановити чітку межу, а то й зарахувати в ту чи іншу групу, наприклад:

Сирота вночі блукає,
Тіло в злиднях в'яне;
Її доля є щербата,
Життя мотузяне“

находиться в частині „Побутові“, а може бути й під заголовком „Доля“. Або ще один приклад:

„Хворий легінь завше заздрить
Не одному жебракові,
А як прийде до здоров'я —
Не вступає й козакові“

може підійти під заголовок „Здоров'я“, а знаходиться у „Побутові“. Різноманітні прислів'я за походженням, які зроджувалися на протязі довгих століть, змістом і структурою, а найголовніше збагаченим опрацюванням, до яких С. Горлач додав свої поетично-ритмічні засоби слів, він угруповував за своєрідною системою фолклорного жанру. Їхня лаконічно-поетична форма та висока концентрація змісту є доказом того, що автор зумів такі крилаті слова пов'язати у словесно-художні мініятури, які стали носіями людської думки з давніх давен, ще з перед християнського періоду, до сьогодні. Це приклади життєвого досвіду українського народу. Різні види людської діяльності та мова спілкування, зроджували різні зразки народної мудрости, на яких С. Горлач базувався, щоб передати власне мистецтво, яке відзеркалює людину в природі, напр.:

„Не нарікай ти на біду,
Бо що засіяв, те і зійде:
лише лінивство радо вижене
а вже біда сама відійде!“

її духовний світ:

„Я Богом присланий на землю
І з Богом вік прожити мушу,
Щоб тіло жертвувати людям
І зберегти для Бога душу“

та її існування:

„Кожний з нас, коли вмирає,
Тратить точно те саме,—
А по смерті залишає
Слово миле, або зле“.

Зовсім правильний підхід вибрав С. Горлач щодо згрупування приповідок і афоризмів за тематичними ознаками, що дає картину побуту, життєвих стосунків та звичаїв народу. Автор не подав оригінали живої бесіди, які побутували в народі, але зумів власними спостереженнями відзеркалити філософічні теми, вказуючи на соціальний побут і вірування народу, його стан, а передусім його теперішні погляди на життя й на людський характер. Цим він звернув увагу й на культурний розвиток українського народу в Канаді, бо це є наша скарбниця народної мудрости. Його варіанти приповідок і афоризмів не відповідають якомусь регіонові України, бо літературною мовою підкреслюють тепер вживаний український правопис.

Таким збірником легко користуватися і віднайти потрібні приповідки, крім частини „Побутові“, в якій міститься майже три четверті всього матеріалу. Ця книжка стає визначним явищем і першим таким виданням на північно-американському континенті, який тісно пов'язаний з Україною:

„О Господи, своєю кров'ю
Готов зросити Кия цвіт,

Щоб гордий правнук чув в Канаді
Вільного Києва привіт“

Привертає на себе увагу, зокрема, частина „Героїчне“, яка викликає національний патріотизм:

„Ти емігрант, а як нащадок
Князівсько-бравурного роду,
На світ дивтимешся завжди
Очима власного народу!...“

Це видання має філософічний принцип класифікації, навіть якщо автор не свідомий цього, бо воно розкриває погляди народу на різні явища життя, зокрема релігії. Ні до одного прикладу не потрібні зайві пояснення. Всі вони глибокі думками у переносному значенні. В них відчувається поетика, несподівані переходи від одного ритму до другого та символіка. В цих мудрих афоризмах бачимо історичні події нашого народу, його культ, міти та соціальну суть. Велика заслуга їхньому авторові належить за те, що він однорядкові приповідки — традиційні мовні звороти (Ходить, як овечка, а буцає, як баран“, або „Дарованому коневі не дивляться у зуби“) розбудував на чотирирядкові, в яких сюжет той самий, тільки прикрашений прикметами інтонаційно-поетичних засобів. Їм властива ритмічно-віршована організація і відповідна композиційно-синтаксична будова. У багатьох з прикладів вгадується історія не за їхнім часовим зродженням, а за текстом, який характеризує даний лад чи устрій суспільства.

Типові для автора приповідки і афоризми на тему релігії, Господа Бога, молитви. Це його улюблені зображувальні прийоми, якими підкреслює принципи і мотивації віри людини в надприродні сили. Почуття та ідеалізм в них сильніші, між матеріалізм навколишнього світу:

“Хто розкоші для себе відмовляє,
Того Господь ще більше наділяє:
Бо хто сорочку з себе віддає,
Того Господь убере у святе!“

Таке зведення приповідок і афоризмів, різноманітність варіантів, стилізована логічність, інтонація і лексичні склади показують багатство нашої народно-словесної краси та популярність фольклорної традиції. Це великий атрибут в літературі українського народу.

ПОЯВА ЖУРНАЛУ СУЧАСНІСТЬ ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ!

Сучасність / Sučasnist zeszyt w języku polskim Nr. 1-2, Lato 1985, 280 ss. Redaktor: V. L. Kaczmarczyk. Zespół redakcyjny: S. Baranczak, P. Naimski, F. Sysyn, R. Szporluk. Wydawnictwo: Ukraińskie Towarzystwo Badań Zagranicznych „Sučasnist“, Monachium.

Ціна 8,00 ам. дол.

Після бруталного придушення „Солідарності“ в Польщі всім стало ясно, що антигитлерівській опозиції потрібна нова політична свідомість, основою якої не може бути вузький націоналізм, що його імперіялістична Москва може легко локалізувати й придушити.

Все частіше на сторінках підпільної преси в Польщі й

АЛЬБОМ РЕДАКЦІЙНИХ КАРИКАТУР

Володимир Гайдук. ЕНЦИКЛОПЕДІЯ; вибрані карикатури з часопису „Око“. Монреаль, „Око“, 1985. 96 сторінок, ілюстрації-карикатури з української перспективи. Ціна з пересилкою 22.50 дол.

В цій книжці зібрані карикатури молодого монреальського карикатуриста Володимира Гайдуса, які раніш були переважно публіковані в місцевому часописі „Око“. В карикатурах представлені теми і події, що ними найбільш зацікавлені українці Північної Америки. Підписи і пояснення під карикатурами в трьох мовах — українській, англійській і французькій.

Автор альбому не лиш карикатурист, але й графік-малює та фотограф. На виготовлення цього альбому „антології“ він отримав дотацію від канадського міністерства багатокультурності. У передмові до його збірки карикатур Віктор Малярік пише: „В моїй багаторічній праці журналіста, я завжди мав глибоку пошану до однієї особливої людини серед видавничого персоналу, а саме — до редакційного карикатуриста. Він передає олівцем на листку паперу те, з'ясування чого вимагає тисячі слів навіть від найдібнішого письменника.“

Цю оригінальну „енциклопедію“ карикатур можна придбати виписавши чек або моні-ордер і пославши на таку адресу:

VOGRAFIK enr.
P.O.BOX 11
LACHINE, QUEBEC H8S 4A5
Canada

на еміграції обговорюється питання історичних зв'язків і можливості співпраці між народами центрально-східної Європи. Все ясніше накреслюється політичний шлях встановлення спільного знаменника для політичних бажань народів цієї частини Європи.

Випускаючи спеціальне число журналу польською мовою, „Сучасність“ бажає взяти активну участь у цій дискусії й запізнати польського читача в питанні польсько-українських взаємин. Автори намагалися також висвітлити деякі спірні й часто болючі події недавнього минулого, виходячи із засади, що тільки відверта дискусія може допомогти зрозуміти історію та стан обидвох народів. Над виданням цього спеціального числа „Сучасності“ працювали українські та польські автори.

Сподіваємося, що ця видавнича ініціатива спонукує польські й українські кола громадськості взяти участь у дискусії на тему суттєвих проблем і життєвих інтересів обидвох наших народів.

Ада МУШИНСЬКА

ГАРАНТОВАНЕ ЛИСІННЯ

— Добрий день, кумасю! Якось воно виходить так, що більше тепер на Блюрі бачимось, бо вже де-інше немає часу. Праця, внуки, чоловік, стільки нових соп-опер у телевізії... Та й в хаті щось треба зробити, а то як поприходять внуки на вікенд, то все виглядає мов би буря пройшла. А такі розумні! Наші діти не такі мудрі були. Може то всім бабуням видається тільки, а може й правда, що ті вітамини так допомагають. Ну, а як ти тепер почуваєшся?

— Та вже якось, — кажу, — приходжу до себе, але все ще не так. Як ішла до лікарні, лікар запевняв, що після операції буду почуватись іншою людиною. Воно якось і справді почуваюсь іншою. Наприклад, напишу гумореску, дам редакторові до друку, а він прочитає, поглядить себе заклопотано по голові та й каже: „Та це ж не гумореска, а сумна наша дійсність. Перероби отак і отак.“

Хоч сам редактор якийсь завжди сумний і похмурний, а хоче вказувати мені як гуморески писати! Та я не з тих, що поправляють і переробляють свої твори задля редакторських примх. Тому мої гуморески мандрують до коша.

Оце скажу по секрету новину, яку я прочитала в газеті про гарантоване лисіння. В Америці винайшли лік, який спричиняє лисіння. Стверджено, що багато волосся на голові шкодить розвитку мозку. Тому стільки наших знайомих мужчин так раптово полисіли. І інші глядять себе по голові перед тим, як мають щось мудре сказати. Я вже придивилася. Раніше, — перуки носили, як ми колись, а тепер повикидали. Навіть мій чоловік, ставши якось перед люстром, висмикує непомітно волосся й питає мене:

— Правда, дороженька, що й в мене вже лисина більшає?

— Правда, — кажу йому, а в душі сміюся і тішуся. Бо ж ще донедавна цілими годинами причісував на всі лади та припушував, щоб багато волосся виглядало...

Це, може, й добра тема для нової гуморески, але скажи, що нам, жінкам, тепер робити? Бо ж ми хочемо наше густе волосся затримати і щоб розумом не відставати від чоловіків, — вставила затривожена кума.

— А ти не турбуйся. Жінки, правда, не лисіють. Але я певна, що знайдеться якийсь відважний лікар і напише, що сиві люди розумніші. Щойно тоді і ми, жінки, станемо щасливіші. Не треба буде сидіти в перукарні по кілька годин, або вдома самим малювати волосся. Правда, це відноситься й до деяких чоловіків, бодай би вони скоріше полисіли. А то тепер можна навіть пізнати котрий чоловік належить котрій жінці, бо часто цим самим кольором і плином обидвоє малюють. Знаєш чоловіку скуписьць...

Але ми й розговорились, скоро і крамниці закриють, а я ж спеціально приїхала по ковбасу, бо ж знаєш, що на провінції не можна купити. Тож всього доброго вам до наступної зустрічі на Блюрі.

НЕЙМОВІРНЕ

Одного дня північноамериканський письменник Марк Твейн (1835-1910) зустрівся на вулиці з прямодушним майстром-ремісником, який жив недалеко від письменника. В ході спільної бесіди ремісник запитав Марк Твейна:

Скажіть, чи то правда, що ви написали всі оті книги, які появились з вашим прізвищем?

— Безперечно, — відповів письменник, трішки збентежений таким запитом.

— Дивно, — міркував вголос майстер, — як подивився на вас і як отак розмовляєш з вами, то вважаєш все те за неймовірне.

ТАКА НАША ПАМ'ЯТЬ

Попросила жінка чоловіка, щоб купив їй ванільове морожене, полите шоколядовим соусом, а зверху посипане горіхами. Чоловік уважно вислухав, але для певности ще вернувся з порога, щоб перепитати:

— Кажеш, ванільове морожене, полите малиновим соком і посипане кусочками чоколяди?

Жінка з притиском повторила своє: ванільове морожене, полите шоколядовим соусом і посипане горіхами.

З тим і пішов чоловік до крамниці. За якийсь час приходить, приносить і дає жінці пачку яєць. Вона подивилася і, скривившись, спитала:

А де ж бекон?

(Подала А. Мушинська)

* * *

— Чому колись шлюбні обручки були грубіші, ніж тепер?
— Бо колись вони мусіли вистачати на все життя, а тепер лиш до розводу.

* * *

Не досить сказати: „До побачення!“ — треба ще й піти додому.

* * *

Якщо зробили тебе директором, негайно придбай собі собаку. Треба ж навчитися гавкати.

ЛЕКСИКОН ЛИСА МИКИТИ

прелюдія — ті, що пруться в люди
журналіст — той, що з жорен їсть
натураліст — той, що лізе на тура
популяція — коли попові лячно
пієтизм — коли хтось довго п'є
істина — їсти на

**ВИДАННЯ
НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ТОВАРИСТВА
УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

Короткий словник синонімів української мови за редакцією В. Волкова, проф. Наталії Пазуник, д-ра К. Т. Церкевича та інших. 225 ст. 12 тис. слів, тверда оправа, ціна \$10.00, 1975 р.

Правописний словник української мови за ред. проф. Яр. Б. Рудницького і д-ра К. Т. Церкевича, 800 ст. друку, близько 65 тис. слів, тверда оправа, ціна \$18.00, 1979 рік. (Опрацьований за „харківським“ правописом).

Як ми говоримо (і як треба говорити), Б. Антоненка-Давидовича за ред. К. Церкевича і В. Павловського, 288 ст., тверда оправа, ціна \$12.50, 1980 рік.

Небесний змій Докії Гуменної. Фантастична повість на тлі праісторії. 272 ст., тверда оправа. Ціна \$12.00.

Незабутнє і непростене д-ра Ю. Мовчана, 188 ст. 1982. Історія однієї української селянської родини між двома війнами. (Спогад). Ціна \$7.00.

Діти чумацького шляху Докії Гуменної, 2-ге видання. Роман у чотирьох томах, опрацьований у дві книги, 768 ст., 1983. Ціна \$25.00.

Довідник з української мови за ред. К. Церкевича і В. Павловського, 300 ст., тверда оправа, ціна \$15.00, 1982.

Російсько-український словник правничої мови за ред. А. Ю. Кримського, 2-ге видання доповнене за ред. К. Церкевича і В. Павловського, 256 ст., тверда оправа, ціна \$15.00, 1984.

Мої подорожі навколо світу д-ра Юліана Мовчана. 306 ст., тверда оправа, ціна \$13.00, 1985.

Від Праги до Москви інж. Іссака Десяка, 192 ст., спостереження очевидця, тверда оправа, ціна \$10.00, 1985.

Науково-Дослідне Т-во Української Термінології — НДТУТ — об'єднує українських мовознавців і професіоналів, зацікавлених студіями української мови і термінології, з метою складання англійсько-українських і українсько-англійських термінологічних словників. Крім цього НДТУТ сприяє і допомагає українським авторам видавати свої твори.

Засоби для реалізації своїх наукових плянів НДТУТ черпає з пожертв і переписаних спадщин членів НДТУТ і громадян. Всі пожертви можуть бути відтягнені від податків.

НДТУТ закликає всіх громадян до співпраці з НДТУТ шляхом вписування в члени, шляхом несення матеріальної підтримки для здійснення наукових і видавничих плянів НДТУТ.

Research Society for Ukrainian Terminology, Inc.
166 First Avenue • New York, N.Y. 10009

ПАМ'ЯТІ ІВАНА ГУРТОВЕНКА

„В пам'ять дорогого і незабутнього мужа св. пам'яті Івана Гуртовенка з Ніагари Фалс, Онт., в 16-ту річницю його смерті, а це 23 червня 1986р., складаю, замість квітів на його могилу, пожертву в сумі \$200.00 (двісті) дол. на пресфонд журналу „Нові Дні“, довголітнім передплатником якого був покійний.

Зажурена дружина
Матільда в Ніагара Фалс, Онт.

СТРИКИ — БРИКИ

(закінчення з стор. 9-ої)

б'ються над значінням — не можуть розшифрувати.

— Як на мене, — скромно додала Ганна, — то звуково Т а б і т і недалеко стоїть від імени індуської матері богів А д і т і. Значить, „безконечна“ чи що. Та ти пий свою каву! Ну, далі?

Далі? „Темна вода во облацех“! — знову пожартувала Лада. — Я маю одно габбі, словничок, куди записую всякі такі слова, що над ними трудяться вчені й не можуть дати з ними ради. А почався він із мого власного імени. Що таке Л а д а? І знаєш, де я його знайшла в першозначінні? Серед групи цілком визначених трипільсько-геттських слів, що їх у мене призбиралося вже чимало. Ця мова лагідна, м'яка, широкоголоса, Л а д а, л і т о, л е л я, л е л е к а, м а в к а...

— Може там є й Ганна? — напівжартома запитала Ганнуся.

— Уяви собі, є! Ганнаганна, дуже мудра бабуня, розумом перевершила всіх.

— Гаразд! Моєю бабунею може бути, — милоствиво дозволила Ганна. — І вже нижче нема нічого у твоєї усіченій піраміді?

— Та й от ми дійшли до тієї мови, що нею так захоплений твій знайомий, дай йому, Боже, здоров'я! Скрипучої, свистячої, твердої, складеної із самих грубих звуків, як от: ПСКВ, СКР, ВРД, ЛФР, ТВР, ТПР... І СТР. Це — чи не мезоліт? А під тим уже ручна мова в супроволі цих звуків. Але все ж таки не губи з поля зору того твого маніяка-„СТРника“, може він підкине ще які цікаві думки...

Лада зиркнула на годинника і рвучко підвелася.

— Бувай!

Кава її так і стояла непитана.

ПАМ'ЯТІ ОТЦЯ М. ОВЧАРЕНКА

Замість квітів на могилу доброго пастиря, патріота, великої людини **митроф. прот. Миколи Овчаренка** складаємо пожертву \$25.00 на пресовий фонд журналу „Нові Дні“.

Вічна Йому Пам'ять!

Антоніна і Василь Сойко
Монреаль

ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСИ І ОЛЕКСАНДРИ МЕЛЬНИЧЕНКІВ

В пам'ять наших дорогих батьків **Олеси та Олександри Мельниченко** пересилаємо на видавничий фонд „Нових Днів“ пожертву у сумі \$30.00.

Діти: Володимир Мельниченко
Анна Ранюк
Лариса Діяк

ПОМЕР Д-Р СТЕПАН РОСОХА

В неділю, 20-квітня 1986 року помер несподівано в дорозі з Рочестеру до Торонта провідний український політичний і суспільно-громадський діяч Д-р Степан Росоха.

Сл. п. Степан Росоха був визначним учасником боротьби Карпатської України за незалежність перед вибухом другої світової війни, був послом до сойму К.У. організатором Карпатської Січі. Пізніше став видавцем і редактором популярних націоналістичних часописів у Празі — „Пробоем“ і „Наступ“. Після війни, на еміграції був основником і довголітнім головою Брацтва Карпатських Січовиків активним членом багатьох інших українських організацій. У Торонті був майже 25 років редактором незалежної української газети „Вільне Слово“.

Д-р Степан Росоха помер 78-му році життя від припадку серця. Похоронений 25 квітня на цвинтарі Парк Лавн в Торонті.

Вічна йому пам'ять!

ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСИ КІСІЛЯ

В першу річницю відходу у вічність бл. пам. **Олексі Кісіля** складаємо на пресовий фонд журналу „Нові Дні“ \$100.00.

Вічна Йому Пам'ять!

Антоніна і Василь Сойко

ПАМ'ЯТІ ТОМАСА БАБІЯ

У третю річницю смерті незабутнього сина **Томаса Бабія** складаю \$50.00 на пресовий фонд „Нових Днів“.

Іван Бабій з дружиною
Ді Вай, Австралія

ПАМ'ЯТІ В. ПОЯСКА

В Ошаві, Онтаріо, Канада, упокоївся дня 6 квітня 1986 р. сл. пам. **Володимир Поясок**, нар. 12.1.1924 р. На поминальному обіді, після похорону, були зібрані гроші, з яких було передано п. О. Лисик \$77.00 на пресовий фонд „Нових Днів“.

Дружині сл. п. В. Пояска складаємо щире співчуття! В.Й.П.

Редакція й адміністрація

ПАМ'ЯТІ В. СКАЛАЦЬКОЇ-НАЙДЬОН

На похоронному прийнятті в пам'ять **Валентини Скалацької-Найдьон**, яка упокоїлася 9 березня 1986 р. в Англії зібрано на нев'янучий вінок 45 фунтів, з яких складено 15.00 фунтів на пресовий фонд „Нових Днів“

Родині Покійної складаємо щире співчуття! В.Й.П.!

Редакція й адміністрація

МЕДИЧНИЙ КУТОК

С. КОНАР

ВІТАМІНИ

Чи потрібні дорослій людині додаткові вітаміни, крім тих, що є в харчах? Якщо людина має зрівноважене харчування, тобто харчування в якому є всі необхідні для життя харчові елементи, то безперечно ні.

Але чи мають ті харчі, якими живляться люди, всі необхідні для життя елементи? В загальному комерційному харчуванні, вихолощеному від багатьох вітамінів та мінералів, і занечищеному штучними хемікаліями — не мають. І щоб надолужити, нестачу, деякі люди, піклуючись своїм здоров'ям, додають до харчів й додаткові вітаміни.

Вітаміни не є ліки, а складові частини харчів, які служать ферментами процесів обміну речовин в організмі. Без вітамінів ці процеси не відбуваються, і тому необхідні для життя елементи харчів організмом не засвоюються, а це призводить до послаблення організму, хвороб і передчасного старіння.

При цьому слід звернути увагу на самі вітаміни, які різняться між собою. Самозрозуміло, що найліпші для життя натуральні вітаміни, які є в харчах, бо вони найліпше засвоюються організмом. На другому місці стоять концентрати натуральних вітамінів, які продаються в крамницях здорових харчів. Але найбільше є в продажу штучних вітамінів по всіх аптеках; ці вітаміни мають іншу від натуральної молекулярну структуру і пасують до потреб організму так само, як лівий черевик на праву ногу.

Найбільше вітамінів у рослинах. Тому так часто і вперто лікарі рекомендують уживати побільше свіжої зеленини. Проте, тут є також своє „але“. Комерційна засада максимального витиснення прибутків просякла також і в городництво. Лани підсилено одобрюються штучними хемікаліями, які проникають також і в рослини і залишаються в них.

Таку зеленину навряд чи можна визнати здоровою для організму. Найліпша городина вирощена на натуральних добривах, тобто на гною або перегною рослин, так званому компостері. Але таку городину вирощують приватно, і на жаль, масового вжитку вона немає, хібащо зеленина привезена з країн, де городництво ще проводиться натуральним способом.

Отже справа вживання вітамінів, є справою кожної окремої людини, за засадою відомої приказки „як дбатимеш, так і матимеш“.

ПАМ'ЯТІ О. КУРИЛЕНКА

У першу річницю смерті **Олексі Васильовича Куриленка** у його світлу пам'ять, складаю на пресовий фонд „Нових Днів“ \$15.00.

Микола Гнатів
Вінніпег

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

ЖІНКИ ВІДВАЖНІШІ...

Шановний пане Редакторе, будьте добрі, подякуйте пані А. Мушинській за її знамениту замітку п.з. „Ще про „шори“ на очах“ в „Нових днях“ за лютий 1986. Скидається на те, що жінки відважніші за чоловіків (мужчин). Пора вже й нам вираховувати хоч де кілька кривд, що жиди (євреї) нам вчинили. І власне пригадка пані Мушинської про те, що євреї помагали творити оте лихо на нашій землі — комунізм, дуже важлива. Ми творимо ті єврейсько-українські товариства „однонапрямні“: обвинувачення нас процвітає, а ми, щоб все було тихомирно, мовчимо, а то ще й „підтакуємо“.

Ось, дуже заслужений і працьовитий добродій Марко Царинник, пишучи в „Сучасності“ на цю тему, прямо бичує нас і (себе), навіть на поміч собі бере щоденник Любченка. Так — так, щоденник! А тимчасом для євреїв уже одна українська мова є ознакою антисемітизму. (Див. Спомини Л. Плюща)

Отже хвала пані Мушинській, що вона „відважилася“ сказати трішки правди.

Д. Г-кий, США

Так жінки в нас тепер і активніші, і відважніші за чоловіків. Не маючи певности чи автор бажав щоб його лист надрукувати, Редакція не відважується подавати його повне ім'я і прізвище.

ЩЕ РАЗ ПРО „ПИСАРІВ“

Не годиться полемізувати з редакторами. Бо редактор у видавництві те, що адвокат у суді: знайде спосіб оборонити і невинного, і злочинця теж. Та все таки закортіло мене дати вяснення там, де Ви не вяснили.

Ви подали приклада про „волю“ і „свободу“, але не з таких висловів, як це вживають „некомпетентні писарі“. Бо хіба ж добрий писар може висловити хоч би „свободолюбний“. А воно в нас навіть у молитовниках стирчить. Або: „одна **сторона** медалі“. Буває „чужа сторона“, „рідна сторона“, але не про медаль тоді мова. Або, коли хтось має в руках рушницю або пістоль, тоді йому і ціль потрібна. В інших випадках ота „ціль“ уже не українська.

Про зміст творів мого земляка? Найперше я полюбила його за статтю про станцію „Левада“, яку партійний хаклуша (бодай би він луснув у своїх білих штанах!) звелів знівечити. А собачу ніч то вже втретє читаю: хочеться розпізнати всіх тих собак, бо і на мене деякий з них гавкав.

Ви ж повідомляйте про все, що мій земляк пише, бо для мене воно не отак собі читання: я ніби йду слідом за ним по рідних стежках.

Завжди щира до Вас — **Олександра Сорока**

СХИБЛЕНІСТЬ ІНТУІТИВІЗМОМ

Часто нашу психіку вражають різні фальшиві поголоски, викликаючи скруху тайників душі, і ми, щоб якось вийти з такої скрухи, риемось в здогадах, та намагаємось позбутися надокучливої думки свого самопізнання.

Найгірше такий пригнічений стан відчують поети та письменники, твори яких, як напр. Василя Чапленка, просто спалено на інквізиторським кострищі. Не на всі заподіяні кривди можна реагувати, як і на тих модерністів художнього слова, що ось вже сорок літ читачеві на еміграції лише кози в золоті показують.

Все ж одну подію, що трапилася з моїм авторським ім'ям годі обминути мовчанкою.

Беремо до рук видання Торонтського університету, рік 1985, а саме першу гаслову частину англомовної української Енциклопедії покійного проф. В. Кубійовича. В цьому першому томі гласової частини (літери А — Г) з перекладу української тієї ж самої Енциклопедії року 1955, мусило було бути і моє ім'я. Бо в гасловій частині виразно зазначено під літерою Б, що Юрій Буряківець — поет на еміграції... Але, перекладаючи з української на англійську мову, літературний редактор англомовного видання проф. славістики Данило Струк ухитрився моє ім'я усунути... зі сторінок української Енциклопедії був усунений, як письменник та мовник, заслужений та шанований на еміграції проф. Василь Чапленко.

Дрібні послідовники та епілоги французького модернізму типу А. Гріна, Н. Сатра та А. Рола, крім безпредметного базікання висунули з свого середовища навіть папложників пророка українського народу Т.Г. Шевченка.

Все ж як би не копіювали західне декадентське мистецтво наші модернізуючі автори, те їхнє писання ніхто, крім них самих не читає. Бо їхні закодовані рядки, шаради — ребуси не мають нічого спільного ані з Україною, ані з її героїчним минулим, ані з багатостраждальним українським народом...

Суть справжнього поета — лірика полягає в тому, що він вміє в схронах своєї наболілої душі творити зорові образи, яких сприймає і розуміє кожна здорово думаюча людина. З священних річок, гаїв, розлогих лугов та сонцяєйних піль, поет збирає посіяні трудівником рідної землі, цілющі зерна. Віра в людяність та довір'я до України, її краси та історії тримає і мене на цьому світі.

І якби не намагалися модерністичні сатрапи української літератури заховати мої твори масового читача — це їм ніколи не вдасться.

Юрій Буряківець
Нью-Йорк, березень, 1986 року

КОРОТКО ПРО „НОВІ ДНІ“

...Шлю Вам, усім співпрацівникам нашого поважного журналу, свої найкращі побажання... Велике спасибі за такі гарні інформаційні статті, що збільшують кругозір читачів і знайомлять їх з новинками та творами письменників, які вже призабутні і заборонені на Батьківщині.

Ваша праця гідна подиву й признання.

Валентина Кравченко, Австралія

П.С. Шлю передплату на два роки, а решта на пресовий фонд.

**

Висилаю 25 дол. 18-ть дол. за передплату, решта — на пресовий фонд. Бажаю Вам успіхів у Вашій благородній справі. Плекаймо рідну мову, любім її, бо вона є основою духовного життя народу. З історії відомо, що народ, який втрачав свою мову, переставав існувати. В любові до рідної мови виявляється благородство людини, патріотизм, почуття поваги, любов до свого народу, до своєї рідної землі. Ось що говорить в своєму вірші один з поетів України:

Любіть красу своєї мови,
Звучання слів і запах слів:
Це квітка ніжна і чудова
Широких батьківських степів.

Всі каравани знайдуть воду
В краю пустинь і злих негод:
Як річка, з роду і до роду,
Так мова з'єднає народ.

Сійте розумне, добре, вічне, і Батьківщина скаже Вам своє сердечне спасибі!..

Ів. Самоха, Огайо.

Марія МАКАРЕНКО

ВЕРНИСЬ

В день Матері, моя доню,
Хочу тебе привітати
З новонародженим сином,
Бо і ти вже мати.

Ще так недавно у radoцax
Колисала тебе на руках,
Думками в мріях і надіях
Була на небесах.

Любов свою і рідну мову
— Тобі передала.
Нащо ж ти внука нашого
В чужу божницю понесла?

А де ж традиція, де слава,
Де ж батькові слова,
Кого тепер ти слухаєш?
— Нам болю завдала.

Недобру стелиш ти дорогу
Своєму синочку,
А бабуня вже вишила
Внукові сорочку.

Вернись, доню, із сім'єю
До рідного роду
Та вирощуй свого сина
Для свого народу.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „НОВИХ ДНІВ“

КАНАДА

А. і В. Сойко, Монреаль (сл. п. О. Кісіля)	\$100.00
О. Лисик, Ошава (збірка — пом. обід по сл. п. В. Поясок)	\$77.00
А. і В. Сойко, Монреаль (сл. п. о. М.Овчаренка, др. М.Малецький, Торонто)	\$25.00
М. Іщенко, Садбері	\$20.00
А. Сорока, Лак ла Біш	\$15,75
М. Гнатів, Вінніпег (сл.п. О.Куриленка)	\$15.00
С. Глушко, Торонто	\$10.00
В. Павленко, Торонто	\$10.00
М. Муха, Торонто	\$5.00
В. Марич, Едмонтон	\$5.00
А. Дзерович, Оттава	\$5.00
А. Степовий, Монреаль	\$5,00

США

Ю. Кравчук, Ері	\$62.00
В. і Л. Діак, Стовтон (сл.п.батькам)	\$30.00
Т. Орел, Норт Берген	\$22.00
д-р. Б. Шебунчак, Блумфілд	\$15.00
М. Кот, Воррен	\$14.00
д-р. М. Ярославська, Нью Йорк	\$14.00
К. Галицький, Орадел	\$12.00
С. Ступак, де Плейн	\$10.00
С. Вестеровський, Ст. Баррінгтон	\$7.00
В. Гординський, Лівінгстон	\$7.00
В. Гаркуша, Кантон	\$7.00
Н. Сенник-Крваль, Вайтінг	\$7.00
Р. Завадський, Філядельфія	\$7.00
А. Негрійко, Клівленд	\$7.00
Р. Хомяк, Мек Лін	\$2.00
Н. Стефанська, Сан Дієго	\$2.00
Ф. Наконечний, Гарланд	\$2.00

АВСТРАЛІЯ

І. Бабій, Ді Вай (сл.п. Т. Бабія)	\$50.00
--------------------------------------	---------

ІНШІ КРАЇНИ

о. І. Дерев'янка, Генк, Бельгія	\$5.00
---------------------------------	--------

Щире спасибі всім за допомогу і пожертви.
Редакція й адміністрація

**

Попробую, може буду мати щастя приєднати нових читачів. Перший рік я роблю їм подарунок. Знаю, що не всі знають, які в нас журнали виходять. Я сама до них належала. Тепер задоволена, бо багато довідуюся, про що я не знала... Може б так більше сатири на сьогоднішні бурхливі дні... В нас без числа партій, а апостолів, проповідників, що не знаєш котру Україну вибрати, тим більше любити...

Помагай Боже в дальшій праці.

Є. Ю- ків, Квебек

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOWI DNI
P.O. Box 130, Etobicoke, Ont.
Canada M9C 4V2

НОВА ЛЮТЕРОВА БІБЛІЯ З АПОКРИФАМИ

Німецьке Біблійне товариство в Штутгарті повідомило, що появились різні видання — від новоопрацьованої Лютерової Біблії (текст її переглянений у 1984 р.) з апокрифами. Стандартне видання в оправі має 1488 сторінок. Крім того появилось також мале кишенькове видання Лютерової Біблії, яке містить у собі також і апокрифи, та велике видання нового Лютерового тексту з пізнішого письма. Охоплені апокрифами десять біблійних творів, які чергуються між Старим Заповітом і Новим Заповітом, зараховуються реформованою Церквою до не повноцінних книг Святого Письма.

ДОРОГИЙ КОРАН

В західнонімецькому місті Кельн відбулася сауді-арабська виставка, на якій гайдельберзький видавець Петер Мак представив громадськості примірник факсиміле османського розкішного Корану. З XVI-го сторіччя примірник факсиміле Корану коштує 50.000 західнонімецьких марок. Том оригіналу Корану перебуває в Берліні. Як і оригінал Корану, примірник передруку вагою 16 кілограмів і розміром 50 x 36 см із 666 сторінками.

Передрукований Коран набувають колекціонери і бібліотеки Близького Сходу. Тираж 980 прим.

НАЙНОВІШІ ВИДАННЯ «СУЧАСНОСТІ»

Чеслав Мілош

ПОНЕВОЛЕНИЙ РОЗУМ

1985, 264 стор. Обкладинка Ігоря Тодорук. Переклав з польської Богдан Струмінський. Тверда оправа. Тонка та приголомшлива аналіза жакл.і-вих моральних і психологічних наслідків поневолення розуму яких восьмисот млн людей країн "Залізної завіси" у висліді безоглядного панування тоталітарної системи.

Ціна: 12,95 ам. дол.

ГОЛОД НА УКРАЇНІ 1932-1933 Вибрані статті

1985, 143 стор. Упорядник Надія Каратницька. Обкладинка Якова Гніздовського. Збірка науково-дослідницьких і мемуаристичних статей до п'ятдесятиліття Голоду на Україні.

Ціна: 5 ам. дол.

Іван Кошелівець

РОЗМОВИ В ДОРОЗІ ДО СЕБЕ

1985, 497 стор. Обкладинка Якова Гніздовського. Тверда оправа. Відомий літературознавець робить у праці підсумок багатого життєвого досвіду, зображує явища і події, які йому приходилося зустрічати на своєму шляху.

Ціна: 20 ам. дол.

Замовлення на всі видання «Сучасності» висилати на адреси В-ва:

В Європі:

SUČASNIŠT
Müllerstr. 33, Rgb.
8000 München 5

У США і Канаді:

NINA ILNYTZKYJ
254 West 31st St., 8th Floor
New York, NY 10001

У ВИДАВНИЦТВІ „НОВІ ДНІ“ МОЖНА КУПИТИ ТАКІ КНИЖКИ:

Іван Бережний, УКРАЇНСЬКА МОВА (початкова граматики ч. 1)	\$3.50
Дмитро Кислиця, ГРАМАТИКА ч. 1 (фонетика і морфологія)	5.00
Дмитро Кислиця, ГРАМАТИКА ч. 2 (синтаксис)	5.00
Т. Шевченко, ВИБРАНІ ВІРШІ	2.00
Софія Гаєвська, TREASURES OF THE CENTURIES (англійською мовою)	5.00
Галя Мазуренко, СКИТ ПОЕТІВ (поезії)	4.00
Григорій Костюк, ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО ТА ЙОГО ДОБА (досліди, критика) з пересилкою	12.00
Володимир Винниченко, МІЖ ДВОХ СИЛ (драма на 4 дії)	2.00
Dmytro Chub, WEST OF MOSKOW (анг. мовою)	6.50
Дм. Чуб, В ЛІСАХ ПІД ВЯЗЬМОЮ	6.50
Wasył Hryshko, THE UKRAINIAN HOLOCAUST OF 1933 (в м'якій оправі)	5.00
Гелій Снегірьов, НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ (з пересилкою)	20.00
Петро Волиняк, ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО (з пересилкою)	12.75
Докія Гуменна, ВНУКИ СТОЛІТНЬОГО ЗАПОРОЖЦЯ (з пересилкою)	\$5.00